

etnoantropološki problemi

eMONOGRAFIJE

knjiga peta

ODELjENjE ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU
UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOZOFSKI FAKULTET

**Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Centar za proučavanje folklora i popularne kulture**

etnoantropološki problemi
eMONOGRAFIJE

Knjiga peta

Urednik
prof. dr Miloš Milenković

Sekretar redakcije
Ivana Gačanović, MA

Recenzenti
Prof. dr Ivan Kovačević
Prof. dr Dragana Antonijević

Uređivački odbor

Dragana Antonijević (Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, gl. i odg. urednica časopisa *Etnoantropološki problemi*); Rodrigo Araya Dujisin (Universidad Católica de Chile, Chile); Mirjana Veselinović-Hofman (Katedra za muzikologiju Fakulteta muzičkih umetnosti Univerziteta umetnosti u Beogradu); Ivan Vuković (Odeljenje za filozofiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu); Dejan Dimitrijević (Department de sociologie-ethnologie Université de Nice –

Sophia Antipolis); Jelena Đorđević (Odeljenje za politikologiju Fakulteta Politickih nauka Univerziteta u Beogradu); Zorica Ivanović (Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu); Zoja Karanović (Odsek za srpsku književnost, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu); Senka Kovač (Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu); Sanja Potkonjak (Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Zagrebu); Radmila Radić (Institut za savremenu istoriju Srbije); Vladimir Ribić (Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu); Vojislav Stanimirović (Katedra za pravnu istoriju, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu)

Etnoantropološki problemi – eMONOGRAFIJE su neprofitno izdanje koje možete besplatno preuzeti na adresi:

www.anthroserbia.org

Ljubomir Hristić

HEROJI DIVLJEG ZAPADA
Prikazi i prvobitne naseobine

Sadržaj

Predstave o Divljem Zapadu	11
Heroji i publika	25
Mitski toponimi	87
Štampani mediji i umetnost	137
Heldorfado ili eksploracija i neumitni kraj	173
Literatura	215
Rezime	217
Summary	219

*Zapad je rodio Divlji zapad,
a Divlji zapad je rodio heroje.*

Predstave o Divljem zapadu

U predstavama modernih Amerikanaca, neodređeni Zapad je sinonim za borce sa puškama, odmetnike, linčeve, devojke iz saluna, likove veće od života, zgrade sa lažnim paravanima, neprijateljske domoroce, kockanje, razvrat i borbu između dobra i zla. Ovakva slika i interesovanje za „taj Zapad“ istrajava je kroz ceo 20. vek o čemu svedoče knjige, filmovi, televizijski programi i popularni magazini kao što su „The West“ i „The Frontier Times“. Kako ističe istoričarka En Fabijan, „Zapad je biznis sa industrijom koja ima sopstvenu ekonomiju i istoriju“.¹ Komercijalni poduhvati na Zapadu nastali su pre Građanskog rata, a eksponencijalno širenje događalo se uporedo sa ubrzanim razvojem zapadnih regiona SAD-a u periodu između 1865. i 1900. god.

Taj proces se sastojao od *de facto* udruživanja jeftine popularne štampe kao što su petparački romani izdavača Bidli Adams, magazina, novina i popularnih istoričara sa jedne i šoumena kao što je Bafalo Bil Kodi koji je dopreo do publice preko šoua Divlji zapad i scenskih produkcija sa druge strane. Sa dolaskom 20. veka filmovi, a kasnije i televizija udružili su se kao nova forma zapadne komoditizacije. Iako su bili u odnosu rivaliteta, ti biznisi su posedovali čvrste

---

¹ Fabian, Ann, "History for the Masses: Commercializing (The Western Past", u *Under an Open Sky: Rethinking America's Western Past*, ur. William Cronon, George Miles, i Jay Gitlin. (New York and London: W.W. Norton and Company), 1992, 227.

međusobne veze kroz kopiranje i preklapanje standardizovanih simboličnih prikaza i likova. Izdavači i zapadni zabavljači takođe su shvatili potrebu za nacionalnom mitologijom koja je zasnovana na američkom trijumfu, te su se u njihovom predstavljanju teritorije vešto pozivali na rane književne tradicije koje su se mešale sa činjenicama i fikcijom. Ova aura autentičnosti doprinela je tome da se ispuni potreba potrošača za ličnom participacijom u izranjajućoj nacionalnoj definiciji koja je zasnovana na američkoj teritoriji. Sa porastom zapadne industrijske sofisticiranosti stvarala se moćna književna i vizuelna slika u glavama američkih potrošača „Divljeg zapada“ koji obitava u sumraku između fikcije i fantazije.

Biznis Američkog zapada je duboko isprepletan sa pojavom Dodž Sitija, Tumbstona i Dvedvuda kao nacionalnih svetilišta Divljeg zapada. Po svojoj prirodi komercijalni poduhvatiti, različiti oblici književnosti i zabave tražili su teme koje su imale tržišni potencijal koji bi se, ukoliko se pokaže uspešnim, ponavljao iznova i iznova u drugaćijim formama. Od početka američke kolonizacije, Zapad ili Teritorija - koju definišem kao zamišljeno mesto između civilizacije i divljine - bio je pouzdana i profitabilna tema. Kako su se perspektive Zapada menjale u toku perioda naseljavanja, njegovo predstavljanje je evoluiralo u skladu sa tim promenama. Do kraja 19. veka, predstavama o skautima obučenim u kožu jelena, koje prate indijanski saveznici dok se probijaju kroz gustu šumu i služe kao utvrđivači staza civilizacije, pridružen je moćni niz osvetnika sa pištola kojima koji se bore da novoformirane gradove na teritoriji i njihovo oslobođenje od korupcije. Protežući se kroz svaki

novi niz izmišljenih portreta, ključni narativni element bio je stepen istine o mestu, događaju ili pozadini istog, a koji je među preduzetnicima i piscima bio shvaćen kao veoma važan za konzumente Zapada. Iako su pejzaž i događaji bili od velikog značaja, svi oblici zapadnih zabava, bilo na sceni, ekranu ili u petparačkom magazinu, bili su usresređeni na herojske likove. Postojanje herojskih likova u stvarnom životu bilo je najpoželjnije, jer je nosilo temelj autentičnosti sa koga se moglo izgraditi mnoštvo priča i činjenica koja su bezbroj puta dokazane na tržištu. Potraga za pravim herojima razlog je zašto su se *Dodž Siti*, *Tumbston* i *Dedvud* pojavili kao tri najčuvenije ikone Američkog zapada među stotinama sličnih gradića koji su nikli duž teritorije tokom istog perioda. Divlji *Bili Hikok*, *Kalamiti Džejn*, *Vajat Erp* i *Bat Masterson* - imena koja su sinonimna sa tri grada i Divljim zapadom uopšte, dokazali su da imaju izuzetnu komercijalnu privlačnost koja je stvorena kombinacijom samopromocije i književnog sponzorstva uopšte. Kako je njihova veličina rasla sa svakim sledećim i novim prepričavanjem njihovih priča narednim generacijama, rasla je i njihova identifikacija sa svakim od ovih gradova.

Stvaranje idola i mesta čiji su oni bili osnovni primer, ukorenjeno je u dugoj istoriji američke strasti za Zapadom i jednakom potrebom za autentičnošću. U svojim različitim formama, književnost koja se vrtela oko stvarnih figura, uvek je nalazila spremno tržište američkih čitalaca. Prvi primeri američke popularne književnosti, bile su priče koje opisuju iskustvo Puritanaca na teritoriji u ratovima sa Indijancima Nove Engleske, a najpoznatiji je opis sopstvenog zatočeništva Džona Vilijamsa od strane francuskih Indija-

naca u Kanadi, nazvan „*The Unredeemed Captive*“ (Neoslobodjeni zatočenik). Sagama o zatočeništvu u 18. veku pridružio se i heroj doseljenik, novi žanr koji karakterišu figure obučene u jelensku kožu i njihove avanture na margini između divljine, Indijanaca i civilizacije, počevši sa pamfletom Džona Bisona „*The Discovery, Settlement and Present State of Kentucky*“ (Otkriće, naseljavanje i sadašnja situacija Kentakija) iz 1784. godine. Bison u tom pamfletu uvodi heroja iz stvarnog života, Danijela Buna, čija je priča kasnije preuzeta u „*Avanturama Danijela Buna*“, Denijela Brajana 1813. godine i u formalnoj biografiji Timotija Binta iz 1833. godine. Slika i popularnost Buna naknadno je prevedena u fikciju Džejmsa Fenimora Kupera. Kuperov lik Netija Bampa veoma podseća na Buna i njegove poduhvate kroz „*The Pioneers*“ (Pioniri, 1823), „*The Last of The Mochicans*“ (Poslednji Mohikanac, 1826) i „*The Prairie*“ (Prerija, 1827).² Kuperov uspeh je potom inspirisao navalu zapadne fikcije u stilu doseljenika koju su pisali autori poput Roberta Montgomerija Birda, Vilijama Gilmora Simsa, Emersona Bene-
ta, Natanijela Takera, Čarlsa Vebera i Mejn Rid.

Kuper i njegovi konkurenti shvatili su zakone tržišta za kvazi realnošću, pa su u svojim delima postavljali fiktivne likove na stvarna mesta ili su pak bazirali izmišljene lokacije na stvarnim pojmovima. Promena fikcija/ne-fikcija, najbolje se ogleda u trenutku kada se u narativu pojavi stvarni lik herojskih proporcija. Takva promena dogodila se u portretu Bunovih naslednika, Kit Karsonu i Dejviju Kroketu, gde Dejvi Kroket predstavlja samopromotera, ubačenog u

---

² Faragber, John Mack, *Daniel Boone: The life and legend of an American Pioneer*. (New York: Henry Holt and Company, 1992.) 331-332.

američki život kao heroja sa teritorije i književnog lika sa sopstvenom autobiografijom u „*Narrative of the Life of David Crockett*“ (Priča o životu Dejvida Kroketa) iz 1833. godine. Kroketovo mučeništvo u Alamu 1836. god. zapečatilo je njegovu besmrtnost.

Kit Karson je prvi put na sebe skrenuo pažnju javnosti 1840-ih kroz preradu sage Džes Benton Frimont o poduhvatima njenog muža Džona C. Frimonta koje je pratilo delo DeVit C. Petersa, „*Život i avanture Kita Karsona, Nestora iz stenovitih Planina, iz činjenica koje je sam ispričao*“. Poput ostalih biografa koji će ga pratiti u narednim decenijama, a koji pišu o subjektima koji su još uvek živi, on je svoj rad *ulepšao*.

Na taj način, Karson i Kroket se uklapaju u javno tržište koje je željno novih heroja Zapada i od kojih je nova klasa izdavača 1840-ih i 1850-ih ubirala uredan profit. Nakon uvođenja rotacione parne štamparije, nove tehnologije koja je smanjila troškove štampe, književni preduzetnici uspevaju u namjeri da prenesu popularni zapadni žanr većem broju Amerikanaca od kojih je većina bila pismena. Prvi izdavači koji su iskoristili novu tehnologiju bili su Vilson i Kompani iz Boston-a koji su 1839. god. izdavali nedeljni novinski serijal štampan na jeftinom papiru u formatu dnevnih novina. Čitavu deceniju popularna fikcija je prelazila put od niza štamparskih kompanija putem pristupačnih mini romana koji su koštali između 15 i 20 centi. Tekstove za serijale nedeljnika je obezbeđivao veliki broj mlađih pisaca koji će kasnije postati istaknute figure u popularnoj književnosti Zapada kao što su Edvard Elis i E.Z.C. Džadson (Ned Bantlajn). Do 1850-ih, ovi pisci su razvili standarnu formulu romantičnog zapleta koja je reflektovala

popularnu potražnju za temama u vezi sa skorom prošlošću Amerike kao što su Revolucija, Karipski pirati i naravno Zapad, gradeći likove heroja kao što su Bun, Kroket i Carson.

Isporučivanje i dostupnost zapadnih slika, transformisalo se sa pojavom petparačkih romana, tj. izdavačke forme namenjene velikom broju čitalaca u vidu dostupnog, jeftinog proizvoda koji je pisan i ilustrovan prema popularnoj potražnji. Petparački romani su mnogo toga pozajmljivali od postojećih žanrova u svojoj mešavini činjenica i fikcije sa dodatnim imperativom brže isporuke u mnogo masovnijem obimu od izdavača knjiga. Do kraja 19. veka, „penny dreadfuls“ kako su ih često nazivali, bili su glavno sredstvo putem koga su novi zapadni heroji i gradovi poput Dveduda, Tumbstona i Dodž Sitija po prvi put predstavljeni velikom delu američke javnosti.

Revolucija petparačkih romana započela je 1858. godine kada su se Erastus i Irvin Bidl zajedno sa kolegom Robertom Adamsom, preselili u Njujork siti i osnovali firmu Bidl i kompani. Dve godine kasnije, koristeći novu štamparsku mašinu, predstavili su naciji prvi pravi petparački roman, rad koji je napisala En S. Stevens nazvan „*Maleska: indijanska supruga belog lorcā*“. Ovaj roman prodat je u 65.000 primeraka za par meseci, te je tako njegov komercijalni uspeh pripremio scenu za budući uspeh novog biznisa.³ Trijumf „Maleske“ i narednih naslova o doseljenicima i privatnim posednicima, dali su zeleno svetlo za izdavanje novog dela „*Set Džons ili žatočenici teritorije*“, koje je napisao dvadesetogodišnji Edvard S. Elis. Nakon opsežnog reklamiranja, naslov je

---

³ Fabian, 6.

izašao u oktobru 1860. god. sa prodajom koja je preko noći dostigla 60.000 a na kraju čak 400.000 izdanja. Između 1860. i 1865. godine, Bidlova prodaja se popela na 5 miliona.

Ovo zapanjujuće otkriće nove publike i komercijalizacija jeftine fikcije na kraju je iznedrila pet velikih rivala, Džordž Munroa (koji će kasnije stvoriti rivalski projekt Bidlu uz pomoć Irvina Bidla), Robert DeVita, Norman Munroa (Džordžovog brata), Frenk Tuzlia i Strit&Smit. Sve izdavačke kuće osnovane su u Njujorku, gde su se dela usmeravala ka velikom broju čitalaca urbane radne klase. Do 1890. godine, bilo je oko 14 izdavača koji su štampali petparačke romane⁴. Sve veća konkurenčija oko profita na popularnom tržištu naterala je izdavače da nađu nove načine privlačenja pažnje potrošača eksperimentišući metodama prezentacije i izlazeći u susret zahtevima čitalaca vezanim za priče. Jedan od sigurnih načina za privlačenje potencijalnih čitalaca bila je veća upotreba ilustracija i boje. U Arm of Bidl grupaciji (koja je ponovo 1872. postala Bidl i Adams), uveli su „osvetljene“ korice umesto starih koje su bile narandžaste. Nove slike štampane su siromašnim, osnovnim bojama koje su davale utisak ručno bojenih. Ova inovacija, pojavila se ubrzo posle Starovih američkih romana Bidl serije koja je uvela „hromirane“ korice drugačijeg postupka.⁵ Ilustracije su krasile sve petparačke romane, na koricama ili na početku knjige. Išle su od grubih prikaza do elegantnih umetničkih opisa. Iako im je cilj bio da privuku pažnju čitalaca na mestu prodaje, imale su snažniji

---

⁴ Ibid, 7.

⁵ Ibid, 56.

efekat urezivanja vizuelne slike u maštu. Slike koje su često povezivane sa pionirstvom Zapada kao što su kape od rakauna, mokasine, kolibe, Indijanci obućeni u kožu i perje, jahači, kaubojski šeširi i vatreno oružje, bile su neizostavne u standardnom obliku vizualizacije romana. Čak i tada su izdavači su prepoznivali privlačnost nasilja na popularnom tržištu. Indijanci koji kradu žene, muškarci koji potežu pištolje, linčovanja, potera konjima ili razbesneli heroji, služili su ilustratorima kao standardna sredstva. Takve slike, odgovarale su na vizuelna očekivanja čitalaca, često se transformisale u umetničke prikaze istaknutih zapadnih umetnika kao što su Frederik Remington, Čarls Rasel ili N.C. Vajet i pojavljivale se u primercima u tvrdom povezu i nedeđnjim magazinima kao što su „Harpers“ i „Outing“. Ilustracije su bile toliko cenjene od strane izdavača petparačkih romana da se, sa početkom opadanja njihovog povita na kraju zakupa Bidla i Adamsa 1890-ih, od pisaca ponekad tražilo da smanje troškove praveći kopiju koja bi se uklopila u postojeće kalupe.

Izdavači petparačkih romana poput Erastus Bidla primetili su da profit najbrže dolazi od proizvoda koji se ponavljam, pa je takva repetitivna praksa kasnije rezultirala izlaganjem slika i likova javnosti na duži vremenski period. Kako bi se smanjili troškovi i kako bi se izašlo u susret utvrđenim potrebama tržišta, izdavačka kuća Bidl je standar-dizovala sadržaj, stil proze, zaplete i dizajn time što je dopunila strogu proceduru za dužinu rukopisa smernicama u vidu formule za pisce. Kompanije su takođe sledile praksu ponovne upotrebe priča. Tokom svoje tržišne dominacije, Bidl i Adams su maksimalno uvećali ekspoziciju i smanjili

troškove ponovnim izdavanjem priča unutar novih serija, što je često bila neophodna mera kod nedeljnih izdanja romana nakon Građanskog rata. Pored toga, kombinovali su stare i nove priče u dugoj listi novih „biblioteka“ kao što su Bidl američka biblioteka, Američke književne priče, Klasične petparačke priče, Američki romani Frenka Stara, Novi petparački romani, Bidl popularna biblioteka, Džepna biblioteka, Bidl džepni romani, itd. Firma je takođe reformisala petparačke priče u serijale i štampala ih je u periodičnim izdanjima kao što su „Beadle’s Weekly“, „The Banner Weekly“, i „The Saturday Journal“.⁶ S obzirom na nedeljnju proizvodnju petparačkih romana i priča Bidla i Adamsa i njihovih rivala poput Strit&Smit-a i Frenk Tuzlia, kao i njihovog popularnog nedeljnika, broj Amerikanaca koji je konzumirao zapadne jeftine priče plasirane u štampi, bio je zaista ogroman.

U potrazi za tržistem, izdavačke kuće su donekle držale svoje priče usidrene u realnosti. Izdavači su uvideli da čitaci žele određeni stepen autentičnosti u pričama i tražili su od pisaca da svoje likove stave u realne prostore kao što su divljine kolonijalnog Njujorka, Pensilvanije, Kentakija, Arkanzasa, Misurija, Luizijane, Teksasa ili Oregonia. Svako mesto događaja smešteno je u vreme koje dočarava period uoči stvaranja naselja. Izdavači su smeštali likove unutar stvarnih događaja kao što su Revolucija, rat iz 1812. godine, Meksički rat, razni indijanski ratovi ili Građanski rat. Takav pristup trebalo je da apeluje na nacionalna osećanja.

„Mada su sa jedne strane bili užurbanici, u suštini su na fomenalno proračunat način promovisali interesovanja za

---

⁶ Ibid, 57

autentične činjenice i ličnosti povezane sa istorijom Sjedinjenih država“, zabeležio je kasnije jedan pisac.⁷

Likovi ukotvljeni u realnosti su se pokazali kao pravi donosioci profita u svetu petparačkih romana kao i u drugim oblicima rane zapadne književnosti. Kit Karson, Danije Bun i Dejvi Kroket kao dokazani marketinški uspeh, ponovo su se pojavili kao likovi u petparačkim romanima.⁸ Rivalski izdavači takođe su znali da stvarni likovi nisu samo bili atraktivni kao ograničena draž već kao stvarni ljudi, oni nisu podlegali ograničenjima zaštite autorskih prava. Otuda su se Karson i njegovi naslednici pojavili kao protagonisti ili sporedni likovi u nebrojeno mnogo priča koje su štampale različite kompanije. Međutim, autentični likovi po sebi, nisu bili dovoljni da se priče prodaju; morali su biti ulepšani primamljivim slikama. Orvil Viktor, urednik Bidl i Adamsa, jednom je primetio da su, od kad su se uključili rivalski izdavači, pisci koji su radili za Bidl morali da ubijaju više Indijanca.⁹

Potreba za konstantnim nalaženjem novih heroja, pozadinom romana i pravovremenim događajima, navela je izdavače petparačkih romana i druge pisce popularne proze nakon Građanskog rata da se pridruže ostatku nacije u okretanju ka Zapadu. Obnovljeni interes za Zapad, probuđen izgradnjom transkontinentalne železnice, pronalaškom novih ruda, stočarskom industrijom u procvatu, indijanskim ratovima i nizom gradova na teritoriji koji su doživeli bum bili su savršeni za pronalaženje novog materijala

---

⁷ Ibid, 77

⁸ Ibid, 71

⁹ Ibid, 67

koji se inkorporirao u postojeći kanon. Potraga ih je dovela do figura iz stavnog života poput Divljeg Bilija Hikoka i Kalmiti Džejn čija je rezultantna petparačka slava zajedno sa njihovom smrću i sahranama u Dedvudu, odigrala kritičnu ulogu u tome da ovaj rudarski gradić u Južnoj Dakoti postane opštepoznat. Do kraja polovine veka vladavine Bidla i Adamsa, Zapad je bio lajtmotiv petparačkog romana.¹⁰

Novinari koji su pisali za velike novine ili nacionalne publikacije poput „Scribener's Magazine“ ili „Harper's New Monthly Magazine“, nadmetali su se sa petparačkim romanopiscima u pronalaženju dobrih zapadnih priča. Davne 1867. godine, Džordž Vord Nikols, pisac „Harper's New Monthly Magazine“, putovao je u Springfield (Misuri), u nadi da će naći dobru priču Divljenog zapada. Pronašao je savršen subjekat u Džejmsu Batleru Hikoku, popularno nazvanom „Divlji Bil Hikok“, bivšem vojniku Unije i izviđaču koji je izgradio značajnu reputaciju međandžije. Nikols je uviđeo da Hikok ima sve karakteristike novog zapadnog heroja za publiku koja još uvek voli Kita Karsona: odeću od jelenske kože, dugu kosu, lep izgled i dokazano dobro baratanje pištoltima. Nikolsov članak o Hikoku, pojavio se februara 1867. god. u „Harper's New Monthly Magazine“ sa jednostavnim naslovom „*Divlji Bil*“.

Ovaj članak lansirao je Hikoka do nacionalne slave i privukao druge pisce koji su tražili kopiju koja se mogla prodati. Dva meseca nakon što se pojavio Nikolsov članak,

---

¹⁰ Bodner, John, *Remaking America: Public Memory, Commemoration, and Patriotism in the Twentieth Century*, Princeton, (New Jersey: Princeton University Press, 1992.) 245-253.

novinar Henri M. Stenli, napisao je članak o Hikoku za „Democrat“ iz Sent Luisa. Stenli je uzdizao Hikokovu veštinu revolveraša izlagajući čitaocima da je Hikok ubio „preko stotinu ljudi“, a da ni jedan od tih slučajeva nije bio „bez dobrog razloga“.¹¹ Stenljevu preuveličanu verziju narativa o Hikoku, ubrzo je sustiglo štampanje petparačkih romana. Hikok se pojavio kao protagonist u romanu „*Divlji Bil ubica Indijanaca*“ koji je objavio DeVitov, zatim „*Romanse za deset centi*“ iz jula 1867. god. i nakon toga „*Prvi trag Divljeg Bila*“.

Lokalne zajednice gde je Hikok stanovao, nejasno su posmatrale njegovu novu ozloglašenost. Reakcije na članke i petparačke verzije o Hikoku, donele su veoma pomešane kritike u lokalnim novinama ističući da su preuveličani portreti prekrečili pravu prirodu revolveraša i narušili reputaciju njihovih gradića. Prema Hikokovom najsveobuhvatnijem biografu, Džozefu Rosiju, reakcije na predstavljanja, naročito Nikolsova, su bile veoma različite.¹² Reporter „Champion-a“ iz Ačinsona, rekao je da je herojska slika bila neprepoznatljiva jer je „on prosto bio desperado“. Kasnije su iste novine priznale da su opisi njegovog fizičkog izgleda bili tačni ali da se neće javno odreći tvrdnje da pravi Hikok nije figura iz magazina. Druge lokalne novine kao što je „Missouri Weekly Patriot“, uputile su slične primeđbe.¹³ Strah da je Hikokov herojski portret dao lošu sliku o gradu u Misuriju, motivisao je reportera iz „The Springfield Patriot“-a da kritikuje Nikolsov članak navodeći da je „tako nečuveno oklevetao grad i građane svojim karikaturama, da

---

¹¹ Ibid, 234.

¹² Ibid, 235.

¹³ Fabian, 123.

će takva slika one koji veruju u njegovo predstavljanje naših ljudi, odvratiti od emigracije u Sprigfild“.

Novi heroj takođe je privukao pažnju poznatog pisca petparačkih romana Neda Bantlajna. Naime, Bantlajn je 1869. god. putovao na Zapad kako bi istražio bitku Indijanaca u Samit Springsu u Nebraski i video može li se od toga napraviti petparački roman te je gajio nadu da će Divljem Bilu dati ulogu novog borca protiv Indijanaca. Da li je našao Hikoka nije dokazano, ali je važno da je na proputovanju otkrio njemu ravnog junaka u harizmatičnom i brbljivom izviđaču po imenu Vilijam Kodi, poznatijem kao Bufalo Bil. Pisac ga je imenovao kao novog izviđačkog heroja i vešto dodao Divljeg Bila kao sporednog lika u seriji koju su izdavali Smit&Strit u „New York Weekly“-ju počev od decembra 1869. god. pod nazivom „*Bufalo Bil, Kralj ljudi sa granice*“. Bantlajnova priča doprla je do široke publike u Sjedinjenim državama, a zatim brzo našla put za objavljivanje u Engleskoj. U prvobitnoj priči, Bantlajn je ubio lik Divljeg Bila zbog navodnog lošeg tretmana od strane stvarnog Hikoka ali je njegova popularnost uzrokovala da ga izdavači vaskrsnu u zvezdu serije petparačkih romana Divlji Bil koje su Strit&Smart, DeVit, Bidl i Adams štampali sledeće dve decenije. U svetu petparačkih romana gde su fikcija i realnost isto, sve je moguće.

Heroji i publika

Ispostavilo se, takođe, da nije bila besmislica da će publika, ako je volela da čita o poduhvatima stvarnih heroja, takođe platiti i da ih vidi uživo. Tako je Hikok 1870. godine, u želji da iskoristi svoju slavu, namestio lov na bizone na Nijagarinim vodopadima, ali je pokušaj propao zbog njegovog nedostatka poslovne oštoumnosti.¹⁴ Iste godine, Bantlajn je pokazao bolji osećaj za poslovanje i napisao predstavu baziranu na ranijim serijama pod nazivom „*Izviđači iz nizije*“ i ubedio Kodija da glumi sa njim u Čikagu. Nakon godinu dana, Kodi je prekinuo sa Bantlajnom kako bi glumio u predstavi koju je napisao Fred G. Meder. Tako je 1872. godine Kodi po prvi put posetio Njujork siti i ponovo se udružio sa Bantlajnom u novoj produkciji pod nazivom „*Bufalo Bill, Kralj ljudi sa granice*“. Za užvrat, Kodi je ubedio željenog Divljeg Bila Hikoka da mu se pridruži na sceni i predstavlja sam sebe zbog dodatne autentičnosti. Iako su istočnjaci uživali što među sobom imaju pravu ličnost sa Zapada, neki zapadnjaci su se osetili postiđeno zbog njegove slave jer je predstavljao lošu sliku. Tako je jedan reporter je napisao:

„Od kada su njegova postignuća opisana u „Harper’s Magazine“ pre tri ili četiri godine, zvezda Divljeg Bila je u usponu i sada lakoverni stanovnici Nove Engleske imaju priliku da uživo intervjuju čoveka koji je hladnokrvno ubio mnoge i koji je veliki kriminalac. Ako im je zadovoljstvo da

---

¹⁴ Ibid, 124.

tamo na istoku ugoste kockara, kavgadžiju i razvratnika, mi im možemo obezbediti na stotine takvih iz naših „poročnih ravnica“. Kažu da Bil zarađuje novac tako što se pokazuje.

Dva izviđača, zabavljala suistočnu publiku dve godine sa prekidima dok Hikoka njegova očajno loša gluma i ponašanje na sceni nisu naterali da se trajno odseli na Zapad. Međutim, uloga Divljeg Bila je ostala a preuzeli su je drugi glumci.¹⁵

Rudarski gradić Dedvud možda uopšte ne bi bio upamćen da nije bilo pravovremene smrti Divljeg Bila Hikoka 2. avgusta 1876. godine. Te srede popodne, čuveni revolveraš i protagonist petparačkih romana, ubijen je metkom u potiljak od strane Džeka Mekola dok je igrao karte u salunu broj 10 u Dedvudu. Priča koja je kružila oko njegove smrti, pripovedala je da je, tonući u stolicu na samrti, Hikok otkrio svoju poslednju ruku karata - na pod su pale sve same osmice i asovi, što je od tad pa nadalje postalo poznato kao „mrtvačka ruka“. U međuvremenu, ubica je izleteo iz saluna, pokušao da pobegne na konju, ali se sedlo prevrnulo. Na kraju su ga lokalni građani uhapsili kod mesarove radnje. Mekolu je suđeno pred rudarskim sudom, a onda je, na iznenadenje svih, oslobođen na osnovu toga što je dokazano da je ubistvo bilo osveta, jer je Hikok u Kanzasu ubio njegovog brata. Mekol je napustio Dedvud i napravio grešku time što se razmetao ubistvom u Janktonu u Južnoj Dakoti. Tu je uhapšen i suđeno mu je pred federalnim sudom, te je obešen 1. marta 1877. god.¹⁶ Nakon pucnjave,

---

¹⁵ Ibid, 124.

¹⁶ Masterson, W.B. *Famous Gunfighters of the Western Frontier*, (Fort Davis, Texas: Frontier Book Company, 1968) 125

Hikokovo telo je odnešeno u šator i položeno. Lokalni berberin koji je bio i pogrebnik, ostao je zabeležen jer je navodno izjavio da je Divlji Bil Hikok „najlepši leš koji je ikada video“. Nakon kratke pripreme, posmrtni ostaci su preneti u sanduk i pokopani na groblju Inglvud u Dedvudu. Na dan Hikokove sahrane, sve radnje u Dedvudu, saluni i lokali sa igračicama bili su zatvoreni iz poštovanja, kako je rekao jedan učesnik, „njavećem liku svoga vremena“. Nakon sahrane, Hikokovi prijatelji Kolorado Čarli Ater i njegov brat Stiv, stavili su drvenu tablu sa epitafom na kome je pisalo: „Drugar, srećemo se ponovo u Večnim lovištima, da se više nikada ne rastanemo“. Drveni spomenik nije dugo trajao, kao ni tri zamene tokom naredne tri godine pošto je svaka postala plen lovaca na suvenire. Hikok je 1879. godine trajno premešten na novo groblje Maunt Morija u Dedvudu.

Međutim, Hikokov pad nije smanjio interesovanje pisaca petparačkih romana. Prentis Ingram, pisac petparačkih romana, najpoznatiji kao biograf Bufalo Bil Kodija, preuzeo je ulogu Hikokovog hroničara nakon njegove smrti i zadržao ga kao poznatog člana u petparačkim avanturama Bufalo Bila. Ingram je takođe bio autor serije o Divljem Bili počevši sa Bidl izdanjem „*Divlji Bil, smrtonosni pučanj ili Dvojnik Dona Bodeža*“ iz 1882. god. Hikokove avanture je ponovo ispričao i rivalski izdavač Strit&Smit, Biblioteka Logorska vatra i Naget biblioteka sa naslovima poput „*Trag Divljeg Bila*“ ili „*Izvidac Plavi kaput iz Prerije: izuzetna priča o Zapadu*“. Hikok je takođe bio lik u delu Neda Bantlajna „*Poslednji trag Divljeg Bila*“ u izdanju Biblioteke Dajmond Dik.

Ingram je 1891. god. objavio prvu od mnogih serija istočkih biografija pod naslovom „*Divlji Bil, princ pištolja*“, koju je Hikokov biograf Džozef Rosa opisao kao autorov pokušaj da stvori uverljivi lik pomoću liberalnog „proširivanja činjenica fikcijom“. Hikokovi poduhvati nastavili su da žive i na pozornici. Iako je pravi Hikok samog sebe poslednji put igrao 1874. godine, *Divlji Bil* je prikazivan do 1881. god. u interpretaciji glumca Džulijana Kenta u predstavi „*Divlji Bil, kralj ljudi sa granice*“.

Pored Hikoka, još jedna čuvena ličnost blisko povezana sa Dedvudom, bio je potpuno izmišljeni lik petparačkih romana, Dedvud Dik. Protagonista, naočiti odmetnik koji se bori za pravdu, prvi put se pojavio 1877. godine u delu „*Dedvud Dik, princ druma; ili Crni Jahač Crnih Brda*“. Pokazao se tako popularnim da se pojavljivao do 1897. godine u velikom broju serija i reinkarnacija, uključujući i onu gde se ponovo rodio kao Dedvud Dik Junior. Kao što mu je ime govorilo, Dedvud Dik je prvobitno boravio u gradiću u Crnim brdima da bi kasnije imao avanture kroz čitav Zapad, pa se čak usudio i da krene na Istok kako bi rešavao misterije u gradovima kao što su Sinsinati i Njujork. Iako je lik bio proizvod bujne mašte Edvarda Vilera, pisca koji je radio za Bidl i Adams, bilo je tako puno drugih, istinitih likova poput Divljeg Bila Hikoka, Bufalo Bila i Džesija Džejmsa, da je publika prirodno pretpostavila da je i Dedvud Dik stvaran. Edvard Sen, izdavač „The Black Hills Times-a“, verni čitalac romana o Dedvud Diku, setio se da je bio „donekle razočaran“ kada je prvi put stigao u rudarski gradić i saznao da je lik izmišljen. Doseljenici su mu rekli „da su prvi put čuli za njega kada su romani koji se štampaju

na Istoku stigli do Dédvuda“.¹⁷ Džon Meklintonk, jedan od najstarijih stanovnika Dédvuda, pošto su ga stalno ispitivali je li Dédvud Dik stvaran, odgovorio je osorno u svojim memoarima: „Takve osobe nije bilo“.¹⁸

Situaciju je komplikovao veliki broj „lažnjaka“ koji su tvrdili da su oni inspiracija za te likove. Prvi koji je tako nešto tvrdio bio je Dik Braun, muzičar i zabavljač koji je u Dédvud stigao 1876. Braun je na brzinu napustio grad kada je ubio odbačenog udvarača svoje devojke. Braun je stekao nadimak „Dédvud Dik“ zbog svoje sposobnosti da umeće imena Crnih brda i Dédvuda u popularne pesme. Braun je verovatno bio jedini legitimni Dédvud Dik - njegov kratki boravak u Dédvudu, prethodio je debiju Vílerovog romana. Prvi pretendent za fiktivnu titulu, bio je Ričard Kol ili „Mali Dik Kol“, vozač kočije kojeg je iskustvo sa prepardima na kočije inspirisalo da postane „poznat kao Dédvud Dik“. Kola su pratila dva manje poznata čoveka, Ričard Palmer i Robert Diki, koji su pokušali ali nisu uspeli da skrenu pažnju na sebe. Sledeći je bio Dik Bulok, stanovnik obližnjeg Leda. Poput Kola, Bulok je bio vozač kočija i čuvari, mada su ga prijatelji podržavalici, nije uspeo da stekne priznanje kom se nadao.¹⁹ Sledeći Dédvud Dik je bio kontroverzni.

Naime, 1907. godine, Net Lav je objavio svoje memoare „Život i avanture Neta Lava, poznatijeg u zemlji stočara kao Dédvud Dik“. Lav je otkrio svoju životnu priču, da je u početku bio kao rob, pa je onda vodio život kauboja i borca protiv

¹⁷ Ibid, 126.

¹⁸ Ibid, 130.

¹⁹ Ibid, 131

Indijanaca, a poslednje zanimanje mu je bilo nošenje prtljaga na železnici. Veći deo radnje u knjizi, vrti se oko njegovog kaubojskog iskustva koje povezuje njegove avanture u zapadnom Kanzasu, Arizoni i Južnoj Dakoti. Nakon što je doterao krdo stoke u Dédvud, Lav je dokazivao kako su mu, nakon pobede na takmičenju u bacanju lasa i markiranju, „ime Dédvud Dik dali su mi ljudi iz Dédvuda u Južnoj Dakoti, 4. jula 1876., pošto što sam pokazao da sam vredan da to ime nosim pobedivši sve pridošlice u jahanju, lasu i pucanju te sam od tada to ime nosio sa čašću“. Poslednji pretendent Ričard Klark, pojavio se 1924. godine i uz blagoslov grada, ponavljao turistima ulogu razmetljivca iz petparačkih romana sve do svoje smrti 1930. god.

Dédvud Dik i Divlji Bil Hikok su postali blisko isprepleteni sa drugim poznatim ličnostima iz života Dédvuda kao što je Marta Džejn Kanari, poznatija kao Kalamiti Džejn. Na mnogo načina, život Kalamiti Džejn kao lika sa teritorije, podudarao se sa životima čuvenih izviđača i revolveraša po tome što je u ranom dobu njenog života njen lik fikcionalizovan u petparačkim romanima putem kojih je postala nacionalno poznata ličnost.

Međutim, život Kalamiti Džejn bitno je odstupao od Hikokovog po tome što je živila mnogo duže, a njen stvarni život je bio u suprotnosti sa onim fiktivnim. Za razliku od Hikoka, ona nije bila u stanju da se odvoji od svog fikcionalizovanog lika. Kako joj je privatni život bledeo, sve je više pokušavala da postane plemenita ličnost Zapada, a to je bila veoma različita slika od njenog stvarnog života.

Marta Džejn Kanari ili Kalamiti Džejn, bila je čuvena heriona petparačkih romana i ikona Divljeg zapada sa svo-

jih 21. godinu. Izmišljena Kalamiti Džejn, prvi put je predstavljena američkim čitaocima 1877. godine u delu Edvarda L. Vilera. Njen lik bio je ženski pandan Dedvudu Diku u prvobitnom romanu Vilerovog serijala petparačkih romana *Dedvud Dik*. Verovatno je da je Viler inspiraciju pronašao u živopisnom opisu Kalamiti Džejn u promotivnoj knjizi o Crnim brdima pod nazivom „*Crna Brda i američka zemlja čuda*“ autora Horacia N. Megvajera.²⁰ Njen lik se redovno pojavljivao kroz Dedvud Dik seriju, a bila je i protagonistica u Vilerovom delu „*Dedvud Dik na palubi; ili Kalamiti Džejn, Heroina poklika*“ iz 1878. godine. Tu je opisana kao žena koja je usvojila muške attribute teritorije kao što su ispijanje viskija, pušenje cigara, pucanje, kockanje i oblaćenje u jelensku kožu.

Oslobodjena ženskih odlika, Kalamiti Džejn je prikazana kao plemenita, bučna i ravna bilo kom muškarcu:

„Jahala je svog čistokrvnog konja kome je bilo malo ravnih u Brdima i bila je dobro naoružana Vinčesterkom sa 16 metaka, a na opasaču imala je nekoliko revolvera, pored onih koje je nosila za pojasmom. Dok je jahala, izgledala je u potpunosti kao planinski vitez, posmatrajući sve oko sebe oštrim pogledom“²¹.

Kroz Dedvud Dik seriju, ona je imala promenljivu vezu sa Dedvudom Dikom. Povremeno je bila zaljubljena u nekog drugog, a kadkad su ona i Dik planirali da se venčaju, ali to nikada nisu učinili.

²⁰ Ibid, 134

²¹ White, Richard, Frederick Jackson Turner and Buffalo Bill, u *The Frontier in American Culture*, ur James R. Grossman (Berkeley: University of California Press, 1994) 67.

Međutim, Kalamiti Džejn se više vezivala za lik iz stvarnog života, Divljeg Bila Hikoka. Ova veza izrodila je centralnu temu u predstavi Tomasa Njusona „*Drama života u Crnim brdima*“ koja je objavljena 1878. godine. Prema Njusonovom opisu, Kalamiti je prikazana kao Hikokov verni pratilac i to je bila pozorišna verzija lika iz petparačkih romana.²² Ova veza se takođe pojavila u romanu „*Kalamiti Džejn, priča o Crnim brdima*“ koji je napisala gospođa Vilijama Lorija Spensera. Godinama kasnije, Kalamiti Džejn je dodatno zbumjivala biografe nakon što se pokazalo da je veza bila nešto više od platoske, u stvari romantična.²³

Stvarna Kalmiti Džejn bila je daleko od oplemenjene heroine iz sveta petparačkih romana. Ona je toliko duboko fikcionalizovana i od strane pisaca i od same sebe, da su stvarni detalji njenog života diskutabilni. Rođena kao Marta Kanari negde oko 1850-ih, došla je na teritoriju Montane kao devojčica sa braćom i sestrama. Kao veoma mladu, roditelji su je napustili (usled smrti ili su je prosto ostavili), pa je rano morala da nauči kako da preživi na američkoj teritoriji. Navodno je na različitim mestima na Zapadu teško zarađivala za život, pa se spominje da je bila supruga vojnika, železničkih radnika i kopača što je, kako je jedan pisac iz Dedvuda primetio, „uzrokovalo da ona postane parodija ženstvenosti, lišena svake pristojnosti i ženskih atributa“. Usput je nakupila razne „muževe“ i stekla reputaciju bučne pijanice koja se oblači i psuje kao muškarac. Provodila je dobar deo vremena u salunima i zatvorima, često lutajući između gradova teritorije i vojnih ispostava.

---

²² Masterson, 135

²³ Ibid, 138.

U leto 1876. godine, u Šajenu u Vajomingu pridružila se grupi putnika koji su bili spremni da krenu u Dedvud da potraže svoju sreću u novom gradu u usponu. Među njima je bio i Hikok. Tokom naredne decenije, išla je napred-nazad po Dedvudu i zarađivala je za život kao ubica bikova, prostitutka, menadžer hotela, barmen i, moguće, medicinska sestra dobrovoljac dok je u međuvremenu gradila pozamašnu reputaciju. Jedna žiteljka Dedvuda se prisetila svedočenja svoga oca koji je tvrdio da je bilo normalno videti je onesvešćenu iza nekog bara dok su joj muve uletale i izletale iz otvorenih usta.²⁴ Međutim, većina lokalaca se izgleda slagala da je, kad je bila trezna, „bila najbolja žena koju čovek može da upozna“. Na kraju je postala toliko kontroverzna da je jedan pisac zatražio da se „veo zaborava navuče preko uspomene na nju“.

Tokom poslednje decenije života Kalamiti Džejn je tražila načine da zarađuje, koristeći izmišljenu verziju svog života i epa o teritoriji koji on simboliše. Vratila se u Dedvud 1895. godine u pratnji kćerke i supruga Klintona Burk-a. Estelin Benet je u svojim memoarima iz 1928. godine istakla da, iako je ličila na mnoge žene koje su dolazile i prolazile, Kalamiti Džejn „nije bila samo tipična za Dedvud. Ona je bila Dedvud“. Godinu dana kasnije nakon povratka u Dedvud, Clinton Burk je prneverio novac svog poslodavca i pobegao. Prepuštena sama sebi, Kalamiti Djejn je težila da postane ono što je simbolizovala - napravila je dogovor sa petparačkim muzejem po imenu Kol i Midlton Palas Muzej u Mineapolisu i na taj način se predstavljala

---

²⁴ Ibid, 139.

javnosti.²⁵ Nastupala je kostimirana kako bi odgovarala imidžu: pantalone od jelenske kože i jakna sa dodacima koji su obeležje Zapada uključujući i čizme sa potpeticom. Oгласи у „Mineapolis Journal-u“, ilustrovali су kako je do-gađaj reklamiran:

„Čuvena žena izviđač Divljeg zapada. Heroina na hiljade uzbudljivih avantura. Teror za one koji čine zlo u Crnim brdima! Saborac Bufalo Bila i Divljen Bila Hikoka. Pogledajte ovu čuvenu ženu i poslušajte slikovit opis njenih smelih poduhvata.“²⁶

Deo njenog ugovora sa muzejem zahtevao je pisanje autobiografskog pamfleta koji bi se prodavao posetiocima. Nepoznati pisac, skicirao je priču njenog života i objavio je pod naslovom *Život i avanture Kalamiti Džejn*. Autobiografija je u suštini bila romanizovana petparačka verzija njenog života prepuna preuveličanih avantura.²⁷ Karijera u petparačkom muzeju bila je kratkog daha za Kalamiti Džejn. Sest meseci nakon sklapanja ugovora vratila se iz Mineapolisa, nakon što je prijavljeno da je njena „sklonost ka piću i izazivanju nemira“ uzrokovala raskid sa njenim poslodavcima.

Koji god da je bio razlog, ona se vratila u Dedvud sa velikim brojem pamfleta i zarađivala je za život prodajući ih kopačima i znatiželjnicima. Kočijaš koga je unajmila da je vozi unaokolo je kasnije ispričao da nije „imala problema da proda svoje knjige“ i da su joj neki lokalci davali pare iz sažaljenja. Prodaja knjiga joj je obezbedila „znatnu sumu novca“ ali i ona je u nekom trenutku potrošena, pa je heroina

---

²⁵ Ibid, 140

²⁶ Ibid, 156.

²⁷ Ibid, 150.

petparačkih romana ostala bez novca. Tako je 1901. godine, Frederik T. Kamins ubedio Kalamiti Džejn da se pri-druži kongresu Divljeg zapada i Indijanaca za pan-američku izložbu u Bafalu, Njujork koji je on organizovao. Njen nastup na kongresu sastojao se od jahanja konja kroz obruč i vožnje kočija sa šest konja pri čemu je bila opremljena odećom od jelenske kože, čizmama i pištoljima. Tada je iskoristila priliku da progura svoju biografiju, što je stvorilo nategnut odnos između nje i Kaminsa zbog autorskog honorara. Štaviše, nesporazum je eskalirao pijanim kavgama i tučom sa policijom Bafala. Tako se njen poslednji pokušaj u šou biznisu, završio kada se vratila na Zapad u septembru ili oktobru 1901. godine, naizad odlutavši nazad u Dedvud 1903. god.

Svoju poslednju godinu u Dedvudu, Kalamiti Džejn proživila je radeći kao kuvarica u bordelu, prodajući kopije svoje biografije i razglednice na kojima je naslikana kao izviđač kako stoji pored Hikokovog groba. Do tog perioda već je izgledala patetično i živela je kao beskućnica, lutajući opština Crnih brda kao što su Dedvud, Spirfiš i Teri.²⁸ Jedan posmatrač ju je nazvao „zastareлом, помало strankинjom u svom starom mestу“. U leto 1903. godine, kolabirala je na putu za Teri i odvedena u obližnjи internat. Tu je životarila neko vreme dok su se o njoj brinuli lokalni lekar i žena direktora hotela. U međuvremenu, urednik „Terry News-Record-a“, apelovao je kod Društva pionira Crnih brda za pomoć. Tokom poslednjih dana pričala je o kćerki, ali je odbijala da pošalju nekoga po nju, zbog njihovog na-rušenog odnosa. Poslednji zahtev Kalamiti Džejn, ako je

---

²⁸ Ibid, 151

istinit, bio je da bude sahranjena „pod pokroviteljstvom pionira“ na Maunt Morija groblju u Dédvudu pored Divljeg Bila Hikoka. Umrla je 1. avgusta u 53. godini života, a njeno telo, odneto je u pogrebni zavod u Dédvudu. Tamo je postala predmet morbidne značajke jer su lokalci žurili da bace poslednji pogled na slavnu ličnost petparačkih romana. Nakon što su posmatrači počeli da seku uvojke njene kose kao suvenir, preko nje je postavljena žičana ograda kako bi se sprečilo sakaćenje leša.²⁹

Veliki broj prisutnih i priroda sahrane Kalamiti Džejn više su predstavljali odavanje počasti njenom simbolizmu nego stvarnom životu. Ceremonija sahrane bila je veoma formalna, finasiralo ju je Društvo pionira Crnih brda i održala se u Prvoj metodističkoj crkvi Dédvuda. „Do danas“, zabeležio je istoričar Robert Solid, „Dédvud nije video takvu sahranu“. U crkvi su bili samo starosedeoči i značajni građani. Sveštenik, dr C.B. Klark, je u svojoj propovedi istakao istoriju Dédvuda i ulogu Kalamiti Džejn u njegovom razvoju. Kako se ne bi ukaljala slika njene uloge pionira, on je taktično ispuštilo prljave detalje iz njenog života, a umesto toga istakao je dobrotu i važnost njenih bolničarskih veština kojima je ublažavala patnje bolesnika tokom nekoliko epidemija u Dédvudu. Nakon završetka službe, mrtvačka kola koja su nosila telo Kalamiti Džejn, ispratio je dug niz kočija i bend. Saхранjena je u kovčegu na mestu do Hikokovog, a sve to bila je donacija Društva pionira Crnih brda.

Njihova grobna mesta bila su opšte poznata i privlačila su veliki broj značajnika što je uz nemiravalo gradske vo-

---

²⁹ Ibid, 78.

đe koje su strepele da Hikok i Kalamiti Džejn više skreću pažnju posetilaca nego obeležja gradskog napretka kao što su škola, crkve, radnje i saobraćaj. Nekoliko nedelja nakon sahrane, urednik lokalnih novina, irritiran sve većom pažnjom koju su posetioci poklanjali Burku i Hikoku, pozvao je građane Dédvuda da ih „ostave da počivaju u grobovima“ pošto „za života, nijedno od njih dvoje nije uradilo ništa dostojno heroja ili uputilo bilo kakvu moralnu poruku. „Ozloglašenost Kalamiti Džejn“, dodao je, „bila je u potpunosti proizvod pisaca ‚penny dreadfuls-a‘“.³⁰ Pisac iz „Black Hills Union-a“, delio je isto mišljenje o njenom „plemenitom pratiocu“ Hikoku: „Divlji Bil je bio bezvređna vaška kome su lep izgled i umešnost u ubijanju nevinih ljudi obezbedili slavu u petparačkim romanima“.

Prema shvatanju lokalnih pisaca, Kalamiti Džejn, Hikok i Dédvud Dik, bili su proizvod petparačkih romana kasnog 19. veka. Ono što savremeni pisci tog vremena nisu uspevali da shvate jeste da su sahrane Kalmiti Džejn i Hikoka i pažnja koju su privlačili, bili spomenici eri koju su oni predstavljali. Do kraja veka, oni su bili ikone popularne kulture veće od života odnosno personifikacije Divljeg zapada koje su stvorili petparački romanopsaci, a koje su bivale osnažene pozorišnim komadima i ličnim pojavljivanjem u šou predstavama Divljeg zapada. Kada je Kalamiti Džejn umrla 1903. godine, era Divljeg zapada i petparačkih romana kao glavnih nosilaca mita, takođe je bila završena. U početku su se lideri Dédvuda opirali implikacijama i asocijacijama sa ove dve popularne figure smatraljući ih personifikacijama predhodne ere, koja nikako ne služi trenutač-

³⁰ Ibid, 79.

nom cilju izgradnje grada. U periodu oko smrti Kalamiti Džejn, urednik „The Deadwood Daily Pioneer Times-a“, upozorio je stanovnike Dédvuda da ne ističu sopstvenu prošlost, jer mnogi posetioци dolaze sa Istoka i „očekuju da kada stignu, nađu romansu o Dédvudu od pre 25 godina“. On se bojao da ih je ovo navodilo da previde moderne odlike grada odnosno škole, crkve, zanate i javni prevoz.³¹

Budućnost Dédvuda, prema mišljenju gradskih čelnika, ležala je u njegovoј sposobnosti da prikaže sliku modernog napretka, a ne romatizovanih heroja nasilne i rustične, davnog prošle ere. Međutim, moć mita se nije mogla poreći. Hikok i Kalamiti Džejn su pokazali znatnu moć opstanka među piscima Zapada, popularnim istoričarima i, kasnije, u filmovima. Sa svakim prepričavanjem, njihova veličina je rasla.

Dédvudovi heroji Divljeg zapada, uzdigli su se u sam zenit žanra petparaćkog romana koji je koristio autentične likove i mesta. Sa druge strane, Tumbstonu i Dodž Sitiju su nedostajali stvarni likovi koji bi, pored popularnih fiktivnih likova kao što je Dédvud Dik, zavredili pažnju i reputaciju kakvu su posedovali Hikok i Kalamiti Džejn.

Dodž Siti i pogotovo Tumbston, služili su kao scenografija za jeftine popularne fikcije kasnog 19. veka, ali su izmišljeni protagonisti kod publike imali loš prijem, jer im je nedostajala verodostojnost stvarnog života. Likovi koji su primarno povezivani sa Tumbstonom i Dodž Sitijem, Vajat Erp i Bet Masterson, postali su priznati kao figure herojske veličine ubrzo pošto su Amerikanci počeli da veruju da je

---

³¹ Ibid, 79.

odlučujuće doba u američkoj istoriji odnosno era teritorije napokon završena.

Nakon zvanične objave o zatvaranju teritorije, koju je prezentovao direktor popisa stanovništva SAD-a 1890. godine, i obraćanja Frederika Džeksona Tarnera na Kolumbijskom Sajmu 1893. godine, kada je data prva istorijska perspektiva značaja teritorije za američku istoriju, veliki broj pisaca preuzeo je grozničave napore da zabeleži herojske aspekte Zapada dok su njegovi ostaci još postojali. Ovo pojačano interesovanje za prolazak jedne ere, podstakao je stvarne učesnike poput Vajata Erpa i Beta Mastersona, da izadu u javnost sa svojim sećanjima na iskustva i zatraže potvrdu svog mesta u slavnoj eri koja je prošla. Potreba pisaca s početka veka da sačuvaju istoriju Zapada, rezultirala je fokusiranjem pažnje na istorijske likove i gradove kao što su Divlji Bil Hikok i Dédvud, odnosno Vajat Erp i Bet Masterson iz Tumbstona tj. Dodž Sitija.

Novi hroničari Zapada su verovali da se njegov potpuni značaj može shvatiti jedino ako se izdigne iznad nivoa opisa jeftinih petparačkih romana. Jedan od prvih koji je to shvatio bio je Teodor Ruzvelt koga je sopstveno rančersko iskustvo u Severnoj Dakoti učinilo čvrstim pobornikom teze da su zapadno iskustvo i bliska povezanost sa prirodom ono što je Amerikance održalo nezavisnim i snažnim.³² Ruzveltovom svetonazoru su se pridružila još dvojica istočnjaka, Oven Višter i Frederik Remington. Nakon svoje prve poseste Zapadu 1890-ih, Remington je počeo da objavljuje umetničke impresije rečima i ilustracijama u popularnim magazinima kao što su „Harper's Weekly“, „Harper's Monthly“,

---

³² Ibid, 81.

„Century“ i „Collier’s“. Na sličan način je i Vistera inspirisala poseta Vajomingu 1891. godine kada je odlučio da se pridruži Ruzveltovoj i Remingtonovoј potrazi.

„Ruzvelt je video istinu pelin-grma“, kasnije je istakao Vister, „osetio je njegovu poeziju; a takođe i Remington koji je tako dobro ilustrovaо svoje članke. Ali šta je radila fikcija, jedina stvar koja uvek nadživi činjenicu?“. Vister je verovao da je njegova dužnost bila da američki Zapad uvede u američku *belles-lettres* i izdigne ga sa nivoa petparačkih romana, „da rasprši Alkali Ikes“, kako je nazivao petparačku literaturu.

Visterov san o očuvanju zapadnog iskustva kroz fikciju je realizovan 1902. godine objavlјivanjem „The Virginian“ (Virdžinijanac), dela koje akademici posmatraju kao začetak ozbiljne književnosti Zapada. Visterovu fikciju kao i radove drugih autora poput Zejna Greja i Emersona Houa, pratila su realistična dela koja su izlazila u susret čitalačkoj potražnji za istinitim prikazima Zapada. Memoari Čarlsa Siringa kao radnog kauboja, „Teksaški kauboj ili petnaest godina na uraganskoj palubi španskog ponija“, objavljeni su uz nacionalno priznanje, godinu dana pošto je „The Virginian“ stigao do publike. Endi Adams je 1902. godine opisao svoje iskustvo u prevođenju stoke u Tekساسu i Kanzasu u knjizi „Brnara kauboja“, jedno celo poglavje posvetio je svratištima i ludovanjima po salunima i igrankama u divljem Dodž Sitiju.³³

Tržište koje se širilo za zrelijiji pristup i autentične zapadnjake, još više se uvećalo promenama u izdavačkoj industriji. Najbolji dani petparačkih romana kao primarnog iz-

---

³³ Ibid, 89.

vora popularnih slika, završili su se 1900. godine, a uzrok su bili ekonomска depresija 1890-ih, konkurenција jeftinijih magazina i povećanje поštanskiх такси које су смањивале profit. Izdavačka фирма Bidl i Adams, која је суверено владала производњом овог жанра, почела је свој коначки пад 1897. год., а до 1900. године једино су преостала два велика издавача Frenk Tuzli i Strit&Smart. Иако су се петпараћки романи штапали до 1920-ih, издавачи су у потпуности откажали да је њихова ера завршена, па су они који су и даље штапали углавном издавали реиздана.

У десетом веку, петпараћки романи еволуирали су у вестерне који су представљали главно средство фикције. Еволуција је отпочела 1896. године када је издавач Frenk Mansi transformisao magazin za деčake „The Argosy“ u sve-fikciju na 192 strane i magazin који је штампан на grubo сеченим papiru sa puno oglasa. Do 1905. god., sirovi papir ili „jeftini (palp)“ format, bio је industrijski standard који је покривао велики број интересовања, укључујући и вестерне.³⁴ Још једна иновација састојала се из увођења новог формата magazina poznatog kao „slick (gladak, tj. bogato опремљен magazin masnih корица)“. За разлику од palp, „sliks“ су користили kvalitetan papir kako би се omogућиле bolje илustrације и time су привукли привреднике да дaju oglase који су били главни извор прихода. Do раних decenija 20. века, magazini poput „Collier's“, „The Saturday Evening Post“, „The Ladies Home Journal“ i „McCall's“, били су водећи часописи niže i srednje klase publike. Vođeni oglasnicima који су се trudili da задовоље природу ukusa читалаца i njihove потребе, uz intenzivnu konkurenцију међу издавачима, ovi

---

³⁴Ibid, 90.

magazini su tražili popularne teme, a našli su ih u zapadnoj fikciji i ne-fikciji koja je bila po njihovom ukusu.³⁵

Promene na tržištu i potražnja za sofisticiranjim zapadnjacima, te orientacija magazina prema odraslima podstakla je uspon Alfreda Henrija Luisa, autora koji je najvećim delom zaslužan za vraćanje Tumbstona i Dodž Sitija nazad na nacionalnu pozornicu i skretanje pažnje na njihove glavne junake, Beta Mastersona i Vajata Erpa.

Poput Vistera i Remingtona, Luis je bio inspirisan sopstvenim iskustvom u fiktivnim i stvarnim portretima Zapada. Iako se školovao za advokata, Luis je otišao na Zapad da radi na ranču u zapadnom Kanzasu koji je bio u vlasništvu njegovog ujaka, pukovnika O.M. Oviata.³⁶ Tokom narednih osam godina, radio je kao istovarivač vagona i kao pomoćni radnik na ranču u zapadnom Kanzasu i jugozapadnoj Arizoni, provodeći puno vremena u Dodž Sitiju i Tumbstonu. To iskustvo pružilo mu je jasno razumevanje svakodnevnog života te dve zajednice na teritoriji. Dok je radio u Kanzasu, postao je prihvaćeni član zajednice kao što je jedan repoter primetio, među „kravarima i poštenim bratstvom“ jer „je jahao dobro, bio dobar kartaroš i igrao na kaubojskim igrankama“. Luis je proveo vreme u Tumbstonu između 1883. god. i 1885. god. upijajući sve njegove lokalne boje.³⁷ Do 1885. ili 1886. god., umoran od, kako je sročio „mazgi, komaraca i kaktusa“, nastavio je život kao advokat i posrednik za nekretnine u Kanzas Sitiju.³⁸

---

³⁵ Ibid, 96

³⁶ Ibid, 112

³⁷ Ibid, 114.

³⁸ Ibid, 146.

Prvu kratku vestern priču Luis je objavio na osnovu iskustava u Dodž Sitiju i Tumbstonu u Kanzas Siti „Tajmsu“ maja 1889. godine pod pseudonimom Den Kvin. U priči naslovljenoj „*Stari stočar priča*“, Luis je čitaocima predstavio osobu koja će postati njegov najpoznatiji izmišljeni lik, bezimeni „stari stočar“ koji priča priče i mudrosti u prašnjavom gradiću južne Arizone, Vulfvilu. Stari stočar je govorio „dijalektom tog podneblja“, stilom koji je podsećao na Marka Tvena i Breta Harta mada je više ličio na lik gospodina Dulija, pisca Finlija Pitera Dana. Kroz priče o Vulfvili, Luis je pronašao svoju spisateljsku vokaciju i 1891. godine okončao je advokatsku praksu potpuno se posvetivši, ne samo pisanju vesterna, već i tračeraju političkih članaka.³⁹ Luisovo političko pisanje, donelo mu je mesto dopisnika Vašingtona za Kanzas Siti „Tajms“, a 1894. godine i poziciju šefa Herstovog Biroa u Vašingtonu za „Njujork Džurnal (New York Journal)“. Tu se sprijateljio sa Teodorom Ruzveltom i Vilijamom Randolphom Herstrom.⁴⁰ Prema jednom biografu, Ruzveltovo navaljivanje, nateralo je Luisa da sakupi priče o Vulfvili u knjigu.

Knjiga „*Wolfville*“, štampana je u maju 1897. god. sa ilustracijama Frederika Remingtona, a redigovao ju je Ruzvelt. Naredne godine Luis objavljuje „*Sandburs*“, knjigu koja je sadržala Vulfvil priče zajedno sa onima koje je sakupio u Njujork Bauriju. Međutim, njegova nacionalnu slavu iznedrila je prethodna knjiga „*Vulfvil*“. Iako nije postao senza-

---

³⁹ Slotkin, Richard, *Regeneration through Violence: The Mythology of the American Frontier, 1600 - 1860* (Middletown: Wesleyan University Press, 1973) 89.

⁴⁰ Ibid, 90.

cija preko noći kao „*The Virginian*“ pet godina kasnije, imao je solidan uspeh, sa četrnaest izdanja i pet nastavaka koji su štampani između 1902. god. i 1913. god. : „*Sandburrs Wolfville Days*“ (1902), „*Wolfville Nights*“ (1902), „*Wolfville Folks*“ (1908) i „*Faro Nell and Her Friends*“ (1913).

Uspeh „Vulfvila“, omogućio je Luisu da ostavi posao u novinama (uređivao je „The Verdict“, demokratski nedeljnik u Njujorku) kako bi se fokusirao na pisanje knjiga i članaka za magazine i „slickove“ kao što su Herstov „Cosmopolitan“, „Collier's“ i „The Saturday Evening Post“.

„Vulfvil“ saga je generalno smatrana za portret Tumbstona. U stvarnosti, to je bila fikcionalizovana mešavina Tumbstona i Dodž Sitija u kojoj je Luis vešto isprepletao prava znamenja i stvarne likove sa izmišljenim i spojio priče i anegdote iz sopstvenog iskustva i zapažanja. Tumbston i njegov izmišljeni pandan, delili su isti fizički opis i znamenitosti: zgrade od nepečene gline koje su jasno predstavljale Remingtonove ilustracije, Kuću opere Ptičiji kavez i Njujoršku radnju. U isto vreme, Luis je dopustio sebi pesničku slobodu da od OK Korala napravi OK Restoran i transformisao „Tumbston epitaf“ u „Vulfvil kojot“. Vulfvil je imao i elemente Dodž Sitija. Pozorište Lejdi Gej u Vulfvili, bilo je jedno od obeležja Dodž Sitija a anegdota koju je Luis naslovio „Predavanje u Lejdi Geju“ u „Wolfville Folks“ bazirana je na stvarnom događaju koji se odigrao u Dodž Sitiju.⁴¹ Iako je Luis od Vulfvila napravio rudarski gradić, nikada nije opisivao rudarske aktivnosti. U mnogim aspektima Vulfvil je, kao i Dodž Siti, bio stočarski grad u tolikoj meri da su njegovi glavni likovi bili kaubojí, a njegov prota-

---

⁴¹ Ibid, 91.

gonista „Stari stočar“. Luis je dva grada sintetizovao i uključivanjem stvarnih likova koje su delili. Najzapaženiji je primer iz Luisove priče „How Far Nelt Dealt Bank“ u kojoj je Dok Holidej igrao epsku partiju pokera protiv dežurnog lika iz Vulfvila po imenu Čiroki Hol.

Dok se Luis prisećao zapadnog iskustva na humoristični način, Vajat Erp, bivši predstavnik zakona iz Dodž Sitija i Tumbstona, istupio je sa mnogo drugačijim gledištem, a taj čin je na kraju ukrstio njihove puteve. Naime, 1896. godine Erp je postigao dogovor sa urednikom San Francisko „Examiner-a“ Endrjuom Lorensonom, da objave seriju zasnovanu na njegovim avanturama. Tokom tri uzastopne nedelje u avgustu iste godine, čitaoci su se susretali sa Erpovom verzijom života kao pripadnika zakona na teritoriji u Dodž Sitiju i Tumbstonu. Prva priča, „Kako sam porazio bandu odmetnika iz Arizone“, bila je prvo prepričavanje zavade Erp-Meklori/Klenton od kada su se stvarni događaji odigrali 15 godina ranije. Erp je nastavio sa pričama o sopstvenim doživljajima u Dodž Sitiju ulepšavajući podvige svojih prijatelja, Džona „Doka“ Holideja, Luka Šorta i Beta Mastersona. U člancima, Erp je sebe opisao kao moralnog osvetnika koji je počeo sa upotrebotom sile kada je zakonska pravda postala nemoćna. Erp se izvinio čitaocima jer ima „previše krvi“ i „njega samog previše u priči“. Zatim ih je suptilno podsetio da je njegovo sećanje sada stvar istorijskih podataka, nakon što je proveo „pola života na teritoriji“.

Kako bi potvrdio Erpovu istorijsku važnost, urednik „The Examiner-a“, uporedio je njegovu priču sa izmišljenim „Vulfvil“ pričama:

“ Vi možda poznajete vašeg Bret-a Harta i Dena Kvina (tj. Alfred Henri Luisa) od početka do kraja, ali nikada nećete poznavati teritoriju dok ne pročitate Vajata Erpa, jer ne postoji ništa u fikciji što bi se moglo uporediti sa sećanjima na doživljaje ovog čoveka“. On je dodao da je Erp „imao reputaciju najhrabrijeg borca, čestitog kockara, najboljeg prijatelja i najgoreg neprijatelja ikada znanog na teritoriji.“

Luis je odgovorio na uvredu ubrzo nakon što se pojavila serija Vajata Erpa. Pišući u „The New York Journal-u“, opisao je članke koji se odnose na Erpovo kontroverzno suđenje na borbi za nagradu između Boba Simonsa i Toma Šarkija u San Francisku. Luis je ostarelog Erpa nazvao „svirepim, smelim, smrtonosnim i nepoštenim čovekom“ čije je vreme prošlo:

„...one zajednice koje on počastjuje svojim prisustvom, neće trpeti veselja koja su obeležila ranu karijeru Vajata Erpa. Kao rezultat toga, on nije nikome skinuo skalp dugo godina. Njegovo zanimanje bi sada moglo da se sastoji samo iz nesolidarnog kockanja - pokvarenog kao zadnja pasja noga. Ako na njegovoj glavi postoji ijedna poštena dlaka, nije izrasla od kada je napustio Arizonu“.

Luisov sarkastični odgovor delom je bio posledica urednikove primedbe da njegove priče o Vulfvilu nisu autentične. Takav stav uredništva potkrepila je činjenica da je Luis posetio Tumbston dugo nakon što su Erpovi otišli i da su njegovo shvatanje kontroverzne porodice zapravo formirali lokalci koji ih nisu cenili.

U roku od jedne decenije, Luis je radikalno promenio mišljenje o Erpu. Ova promena potekla je od uticaja Beta Mastersona, doživotnog Erpovog prijatelja, nakon što se

Masterson preselio u Njujork i sprijateljio sa Luisom. Luis je poznavao Vilijama Barkliju „Beta“ Mastersona tokom perioda kada je živeo u blizini Dodž Sitija.⁴² U to vreme, Masterson je bio dobro poznati lik Dodž Sitija koji je stekao znatnu reputaciju kao borac protiv Indijanaca, lovac na bizonе, novinski urednik i novinar, gradski šerif i profesionalni kockar. Veliki deo njegove slave potiče ustvari od bliske povezanosti sa drugim viđenim ličnostima Dodž Sitija poput Vajata Erpa, Luka Šorta i Doka Holideja.

Kada su 1879. god., braća Erp napustili Dodž Siti i otišli u Tumbston, Masterson im se pridružio, ali se vratio nakon što je njegov brat Edvard ubijen. Masterson je kasnije otišao u Kolorado i bavio se raznim zanimanjima, a neke od pozicija koje je stekao bili su gradski šerif, sudiјa u borbama za nagradu i promoter borbi, kao i sportski novinar za dnevni sportski list „George's Paper“. Nakon toga, tačnije 1902. godine, Masterson se preselio u Njujork gde, na nalogovor urednika i svog novog menadžera Finlija Pitera Dana i Alfredovog brata Vilijama Luisa, postaje sportski kolumnista za „The New York Morning Telegraph“. Na taj način, Luis i Masterson obnavljaju kontakt.⁴³

Masterson postaje istinski spomenik prošlosti Divljeg zapada i stiče nacionalno priznanje ubrzo nakon selidbe u Njujork. Tako je 1902. godine, u članku koji je objavio E.C. Litl u „Everybody's Magazine“ pod naslovom „*Okrugli sto Dodž Sitija*“ predstavljen kao revolveraški vitez. Litl je opisao Mastersonov povratak u turbulentni Dodž Siti iz Tumbstona kao želju za osvetom zbog bratovljeve smrti, a

---

⁴² Ibid, 96.

⁴³ Ibid, 97.

bavio se i njegovim kasnijim povratkom koji je objašnjen kao podrška Luku Šortu u čuvenom „građanskom ratu“ u Dodž Sitiju. Masterson, dalje, opisan kao zapadni Roland, „čovek viteških sklonosti“ koji se „tokom karijere držao apsolutne lojalnosti prema svojim prijateljima“.⁴⁴

Godinu dana kasnije, Endi Adams ga je prikazao kao strogog šerifa iz Dodž Sitija, ali ujedno i šaljivdžiju u svom članku „*Kolibu kauboja*“. U toj priči, Adams se priseća saveta starog kravara koji ga je kao mladog kauboja koji se spremao da uđe u grad informisao o strogim pravilima takve sredine i koji je njega i njegove mlađe drugove kauboje upozorio da paze na ponašanje jer su „policajci iz Dodža najdvažniji ljudi koji su se ikada suočili sa nekom opasnošću“. Među predstavnicima zakona, Adams je nabrojao Vajata Erpa, Doka Holideja i Beta Mastersona. Takođe je napisao: „Marionete ni iz jedne bajke, ikada napisane, ne mogu se porebiti sa neustrašivošću ovih ljudi od zakona“.

Kako se Mastersonov lik zvezde Divljeg zapada uzdižao, Alfred Henri Luis razvijao je fascinaciju prema predstavnicima zakona Dodž Sitija i iskoristio je priliku da napiše hroniku ličnosti koju je video kao autentičnog heroja Divljeg zapada. Prema Mastersonovom biografu Robertu K. De Armentu, Luis je na sebe preuzeo ulogu Mastersonovog menadžera za štampu, promovišući ga kao heroja iz stvarnog života i moleći ga da svoja sećanja prevede u štampani materijal.⁴⁵ Tako je Luis 1904. godine u slik magazinima objavio četiri članka u kojima opisuje Mastersonova revolveraška iskustva u Dodž Sitiju, a u jednom od njih se

---

⁴⁴ Ibid, 98.

⁴⁵ Masterson, 89.

bavi Mastersonovom povezanošću sa Divljim Bilom Hikokom.⁴⁶ Godinu dana kasnije, inkorporirao je ove članke u „*The Sunset Trail*“- prvu dužu biografiju Beta Mastersona. Luis je istakao da mu je motivacija za pisanje vestern biografije bila da dokumentuje „fazu američkog postojanja koja je iz ugla sadašnjice prošla“. Završio je uvod ističući da je njegov rad opisivao „dane stoke, dane krda, dok je polako svitao dan na farmi“. Luis je podsetio čitaocu da je ovo istinita priča o istinitom liku gde je „u procesu stvaranja, uhvatilo stvarnog čoveka i u tragičnosti priče barem ispričao šta se stvarno dogodilo“.

„*The Sunset Trail*“ je bio nepovezan, nejasan opis Mastersonovog života u Dodž Sitiju, ali je verovatno obeležio prvi istorijski portret gradića koji se pojavio u štampi sa objavlјivanjem knjige Endija Adamsa godinu dana ranije. Luisov portret Dodž Sitija, koji je podsećao na prozu petparačkih romana, predstavljao je savršenu scenografiju u kojoj je smešten glavni lik.

„Dodž je bio vulkan; erupcija se mogla desiti u bilo kom trenutku! Danas je vazduh bio čist; sutra može biti pun olova kao Ozarks!“.⁴⁷

Unutar ove scenografije, Luis je predstavio stvarne revolveraše poput Mastersona kao časne, odane ljude koji se drže moralnog reda Zapada. Ovaj pristup se reflektovao u Luisovoj promeni mišljenja o Erpovima i Doku Holideju. Pišući pod uticajem shvatanja Mastersonovog lika i dela kao čoveka kome se očigledno divio, Luis je i ostale revol-

⁴⁶ Parker, Watson, *Deadwood: The Golden Years*, (Lincoln and London: University of Nebraska Press, 1981) 150.

⁴⁷ Ibid, 155.

veraše uzdigao do plemenitog statusa. Holidej je tako prikazan kao „dobro vaspitan“ revolveraš koji je, nakon što je napustio Dodž Siti, otišao u Tumbston gde je sreo braću Erp, za koje je Luis napisao „da su sjajni strelci i valjani ljudi od reputacije, karaktera i snage. Braća Erp i gospodin Holidej, odmah su postali prijatelji“.

Kombinacija Mastersonovih sećanja i samog Luisovog znanja o dešavanjima na Zapadu, dala je knjizi kredibilitet uprkos velikim književnim manama. Kritičari su bili podeđenih mišljenja, ali većina njih je priznala autentičnost. „Knjiga ne privlači zanimljivostima“, pisao je jedan kritičar, „čovek se umori od veština gospodina Mastersona i autorovog divljenja prema heroju; ipak, ona predstavlja tačnu fazu zapadnog života“. Jedan drugi kritičar, smatrao je da je knjiga „ubedljiva celina“ i mada su Luisove diskusije o zapadnom kodu časti bile „šokantne“, dodao je da su „bile dovoljno praktične za to vreme i mesto i da se u nekoliko tačaka podudaraju sa našom uobičajenom civilizacijom“.⁴⁸

Luisova fascinacija revolverašima, rasla je sa pokroviteljstvom Beta Mastersona. Luis je 1905. godine postao urednik „Human Life-a“, slik žurnala sa sedištem u Njujorku. Dve godine kasnije, ubedio je Mastersona da bude autor serije kratkih prikaza u magazinu nazvanom „Čuveni revolveraši zapadne teritorije“. Luis je predstavio seriju naglašavajući pasus o „opasnoj“ eri i Mastersonovoj ulozi istinitog svedoka i učesnika. „Gdin Masterson je dobro pripremljen za zadatak pred njim“, pisao je Luis, „jer je i sam bio svedok burnih vremena i mnogo godina je stajao kao centralna

---

⁴⁸ Slotkin, 67.

i dominantna figura u opasnim, prošlim vremenima“.⁴⁹ Između februara 1907. i marta 1908. godine, Masterson je pisao priče o ličnostima Divljeg zapada koje je poznavao: Benu Tompsonu, Luku Šortu, Doku Holideju, Bilu Tiligmanu i Vajatu Erpu. U novembru, Luis je dodao članak o Mastersonu pod naslovom „*King of the Gun-Rayers*“ kao odgovor na „buru ispitivanja koja se tiču samog gdina Mastersona“.⁵⁰ I u Mastersonovim i u Luisovim člancima, najveći deo radnje se odvijao u Dodž Siti ili u Tumbstonu. Kroz seriju, Luis i Masterson su isticali vrednosti svojih protagonisti kao strelaca i odanih prijatelja i pisali o izgubljenim vremenima kada se viteški osećaj časti visoko cenio. Mastersonov portret Vajata Erpa, bio je naročito laskav, delom motivisan željom za zaštitom njegove reputacije.

„Ime Vajata Erpa“, piše Masterson, „izazivalo je, ispoljavanjem velike hrabrosti i smelosti pod teškim uslovima, zavist i mržnju onih uskogrudih stvorenja kojih je svet, čini se, prepun i čiji je jedini užitak narušavanje reputacije pravih ljudi. Ja ga poznajem od ranih sedamdesetih i oduvek sam ga smatrao tihim, skromnim čovekom koji se ne hvali a koji je u svakom trenutku i okolnostima odan prijatelj i jednakopasan neprijatelj“.⁵¹

Kroz kombinaciju samopromocije, uz pomoć istorijskih ličnosti i pokušaja pisaca i izdavača da prodaju i sačuvaju sećanje na Zapad, Dedvud, Tumbston i Dodž Siti, ostali su upamćeni po pravim ličnostima Divljeg zapada oko kojih će na kraju stvarati identitet zajednice i koje će

---

⁴⁹ Ibid, 69.

⁵⁰ Ibid, 90.

⁵¹ Ibid, 97.

dalje eksploratisati radi ekonomске dobiti. Svaki od likova je pokazao izuzetnu istrajnost kroz dobar deo 20.veka jer su njihove priče konstantno prepričavane od strane novinara, romanopisaca, popularnih istoričara, filmadžija i televizijskih producenata. Kao suprotnost tome, Dedvud Dik, jedini izmišljeni heroj, izbledeo je kako je era petparačkih romana prošla, uprkos nizu pretendenata koji su pokušavali da mu obezbede legitimnu osnovu.

Hikok, Erp, Kalmiti Džejn i Masterson su mogli da postanu slavne ličnosti jer su ispunjavali niz društvenih potreba.⁵² Jedna od tih potreba bila je ekomska: heroji Zapada predstavljali su dobar biznis. Na drugom nivou, oni su masovnoj publici nudili legitimni dokaz o američkoj izuzetnosti koju je definisalo iskustvo na teritoriji i ličnosti veće od života koje su veliki ep učinile mogućim. Dokle god je Zapad nastavljao da identificuje herojske američke figure, stvarni heroji Zapada su nastavljali da budu ključni element.

Sa druge strane, slava ovih ličnosti nije izlazila u susret neposrednim potrebama lokalnih zajednica sa kojima su povezivani. Lokalni stanovnici ih u to vreme nisu videli kao simbole bajkovite teritorije, već kao nosioce neprijatne prošlosti koju karakterišu nemoral i građanski nered, period za koji su se nadali da će uskoro biti zaboravljen. Svaka od ovih zajednica borila se da postane modernija na raskrsnici dva veka, dok su njihovi stanovnici nosili teret ozloglašene reputacije Divljeg zapada koju su stvarali i prolongirali isti izvori koji su im dali podjednako nepoželjne heroje.

---

⁵² Masterson . 156.

Borci za pravdu poput Divljeg Bila Hikoka, Kalamiti Džejn, Beta Mastersona i Erpovih, osmišljeni su sa ciljem da donesu mir potreban da se jedno mesto u haosu dovede u red. Ekspanzija uzgoja stoke i procvat rudarskih gradića širom Zapada, 1870-ih, omogućili su bujne izvore piscima melodrama i drugih žanrova za smeštanje stvarnih i izmišljenih heroja. Idealno okruženje za heroje po meri novopečenog društva kasnog devetnaestog veka, bilo je ono mesto koje je korumpirano i nemoralno, pretrpano otrcanim likovima, salunima, kockanjem, prostitutucijom i nasumičnim nasiljem. Takve odlike karakterisale su većinu gradova u procvatu koji su u svom povoju postajali dom pokretnoj, muškoj radnoj snazi privučenoj šansama koje su novi gradovi imali da pruže. Kako su se uslovi u ovim gradovima stabilizovali nakon što bi poslovna i profesionalna klasa uspostavila kontrolu, tako bi nedolični elementi bili svedeni na minimum ili u potpunosti otklonjeni uz pomoć dobrevoljnih akcija za suzbijanje zločina, gradskih uredbi ili zakona o zabranama. Osnivanje škola, javnih ustanova i crkava nije zanimalo većinu pisaca i novinara zato što bi time Zapad izgubio svoje posebno mesto i značaj i počeo bi da liči na Istok. Umesto toga, oni su nastavili da čitaocima dočaravaju slike saluna, plesnih dvorana, kockara, razbojnika i trošnih građevina koji su i sami postali zaštitni znak, prepoznatljiv za Divlji zapad u američkoj kulturi.

U potrazi za mestom radnje i dobrim primerkom, pisci melodrama i novinari su otkrili da Dodž Siti, Dedvud i Tumbston imaju sve elemente koji dočaravaju interesovanja i pružaju dobru podlogu njihovim herojima. Ove slike su pisci naknadno ukrašavali i iznova i iznova ponavljali u

različitim okolnostima, što je dovelo do stvaranja nacionalne reputacije svakog od ovih gradova, a koja je počivala na predstavama nereda.

Ove osmišljene slike, nastavile su da žive zato što su, poput svih mitova, sadržale istinite elemente. Trunka doslednosti, kombinovana sa autentičnim potpisom Zapadnih heroja sva tri grada, Divlјim Bilom Hikokom, Kalamiti Dzejn, Vajatom Erpom i Betom Mastersonom, činila je osnovu jakog istorijskog identiteta sa proverenom tržišnom vrednošću.

Oko 1875. godine, formula za zaplete petparačkih romana se promenila, a uloga koju će Dodž Siti, Dedvud i Tumbston dobiti tek je počela da se razvija. Sudeći prema istoričaru petparačke proze Derilu Džonsu, dela koja su nastala pre tog perioda bila su smeštena u divljinu sa glavnim junacima u malim grupama kao pionirima koji su krčili put kroz guste šume ili otvorene prerije, predvođeni herojem koji je služio kao skaut ispred civilizacije. Njihovi suparnici bili su predstavnici te divljine - Indijanci ili divlje zveri.

Džons je zapisao da je „ton ranih priča bio optimističan, čak utopijski i dijalektički, obuhvaćen između divljine i civilizacije u pograničnom okruženju i da je služio da idealizuje buduće društvo koje je bilo sinteza dotičnih vrednosti prirode i civilizacije”.

Do sredine sedamdesetih, Džons je otkrio veliku promenu u orijentaciji. Petparački romani su koristili mesto zbivanja da bi kritikovali društvo i okrenuli se akciji koja se vrtela oko malih pograničnih zajednica u razvoju. Naročiti naglasak stavljан je na neophodnost zakona i reda nasuprot

elementima bezakonja kojima je divljina služila kao okosnicom aktivnosti. Novi žanr okrenut društvu, kako je Džons ukazao, imao je uobičajene karakteristike. Bez obzira da li je to bio rudarski kamp ili pogranična naseobina, novo okruženje je služilo kao veza sa spoljnim svetom putem poštanske kočije ili železnice, banaka, novina ili saluna.

„Glavni protagonist je živeo na ivici civilizacije i predstavljao je stare izviđače i istrazivače, a i dalje se mogao identifikovati sa vrednostima divljine koja je nestajala. Često su *njihovi protivnici* povezivani sa mutnim poslovima i političkim institucijama poput bankara, advokata i veleposednika. Bilo da je heroj bio predstavnik zakona ili plemeniti desperado na strani istog, cilj heroja novih petparačkih romana je bio red“.⁵³

Osvrt ka uređenom okruženju podudarao se sa svesću o promenljivim vremenima. Kao što je književna istoričarka Meri Nod izjavila:

„Prerije su nestale pod farmam, a poneko divlje mesto se moglo pronaći čak i u visoravnima. Zapad je sada postao farma...ne možete prevariti Amerikance kada su u pitanju farme - znaju oni bolje“.⁵⁴

A znali su i izdavači. Uskoro su se radnje petparačkih romana vrtele oko gradskog života i previrućih gradova na Zapadu, gde su likovi mogli biti prebačeni iz Njujorka u Tumbston.

---

⁵³ Jones, Daryl, Clenched Teeth and Curses: Revenge and the Dime Novel Outlaw Hero, Richard Etulain and Michael Marsden, ur. *The Popular Western: Essays Toward a Definition*, (Bowling Green: Bowling Green University Popular Press, 1974) 120-121 i 124-127

⁵⁴ Noel, Mary, *Villains Galore: The Heyday of the Popular Story Weekly*, New York: The Maximilian Company, 1954.

Na Zapadu su pisci mogli naći mnoštvo gradova u procvatu, čije su situacije bile idealne za radnje njihovih priča. Do 1870. godine, prva transkontinentalna železnica je već povezivala Istok i Zapada, a domaćin drugih je uspeo da se ušunja na Zapad. Železničke postaje su direktno uticale na pospešivanje rasta gradova u zapadnom Kanzasu, čak su izvukle korist od potražnje Istoka za stokom iz Teksasa koja se pomerila na sever. Slično tome, nalazišta zlata i srebra u Južnoj Dakoti, Koloradu, Kaliforniji, Ajdahu, Oregonu i Nevadi uticala su na stvaranje rudarskih kampova, gradova i konačno, uspostavljanje veze glavnih železničkih trasa sa značajnim železničkim teretnim linijama, prvo sa poštanskim, a ubrzo i sa sporednim prugama.⁵⁵

Sudeći po mišljenju istoričara rudarstva Rodmana Pola, revolucija u transportu je bila najznačajniji faktor u ukidanju pogranične faze iskopavanja Zapada. Pol dodaje da su do sredine 1870-ih, lovci na zlato jednostavno mogli doći do Crnih brda Južne Dakote tako što bi seli na voz za Šajen, Vajoming, preko Čikaga a zatim bi nekih 260 milja prešli kočijama do kampova po ceni od samo 49.25 dolara.⁵⁶ U istim vozovima i kočijama koji su prevozili rudarske inženjere, rančere, farmere, kockare, doktore, trgovce i porodice do gradova u zapadnom delu Južne Dakote, jugoistočne Arizone i zapadnog Kanzasa, nalazili su se i tvorci dela u potrazi za novim radnjama i autentičnim pričama.

---

⁵⁵ Videti Robert R. Dykstra, *The Cattle Tama*, (Lincoln and London: University of Nebraska Press) 1968.

⁵⁶ Rodman Wilson Paul. *Mining Frontiers of the Far West. 1848-1880*, Albuquerque: University of New Mexico Press, 1963, 9.

Tumbston, Dédvud i Dodž Siti, kao i drugi gradovi u procvatu, pružali su sve željene sastojke piscima melodrama i drugim piscima koji su im bili potrebni da izmisle radnju za svoje akcione priče. Čak su i nazivi Tumbston i Dédvud imali naročito živopisan karakter. U vremenu kada su gradovi nicali i nestajali u trenutku, svi karakteristični elementi neotesanosti, nasilja i nereda su mogli da se primene bilo gde, a to su pisci popularne literature često i činili. Pisci melodrama stvorili su standardno okruženje koje su, kao po pravilu, činili saluni, brvnare, kockarske jazbine, a takvo okruženje primenjivano je u opisu svih gradova na teritoriji bez obzira na to da li su oni bili stvarni poput Dédvuda, Dodž Sitija i Tumbstona ili izmišljeni, poput Panter sitija ili Bedroka. Međutim, pisci melodrama su, kao i novinari, znali da je istina, kad su u pitanju okruženje ili likovi, ono što su čitaoci želeti da osete.

Od tri pomenuta grada, Dédvud je privlačio više pažnje novinara i pisaca melodrama zbog njegove bliske povezanosti sa događajima koji su okruživali poručnika Džordža Armstronga Kastera u Crnim brdima. Crna brda su se našla u žiži interesovanja 1874. godine, nakon što je Kaster poveo vojnu izvidnicu u Južnu Dakotu da potvrdi glasine o zlatu koje su širili istraživači. Crna brda su bila sveta Lakota zemlja, a vojne misije nakon Kasterove ekspedicije, imale su za cilj da proteraju kopače zlata sa zemlje oko koje se pregovaralo. Do 1875. godine, ovakva politika se pokazala uzaludnom i uz pojačan pritisak državnih i lokalnih vlasti koje su se saosećale sa kopačima, došlo je do primoravanja Indijanca na niz pregovora, a zatim i do postizanja krajnjeg cilja – da se Indijanci odreknu prava na Crna brda. Nakon

toga je zemlja napokon postala pristupačna, a to je rezultiralo time što se na hiljade ljudi ukrcavalo u vozove ka brdimu. Većina njih je dolazila sa Istoka i srednjeg Zapada.⁵⁷

Uprkos sporazumima, većina Lakota je odbila da se odrekne prava na zemlju u Crnim brdima i veliki broj osoba se pridružio kampovima otpora koje su predvodili Bik Koji Sedi, duhovni poglavari Hunkpapa, Ludi Konj i Oglala, ratni poglavica. Juna 1876. godine, Kaster je sa šest stotina ljudi Sedme konjičke jedinice, nasrnuo na oformljeni kamp Lakota i njihovih saveznika. Podelio je svoje snage i nepromišljeno ih napao, pri čemu je u tom odvajanju izgubio život, kao i živote mnogih vojnika. Bitka je privukla pažnju nacije i, kako su se zainteresovani kretali ka Zapadu da bi dobili priču iz prve ruke, mnogi su se zaustavljeni u Dédvudu da vide šta je uopšte prouzrokovalo rat.

Ono što su novinari pronašli jeste niz rudarskih područja u Crnim brdima, koji su se mahom nalazili duž potoka koji su tekli dolinama. Otkriće bogatih nalazišta i naslaga u severnim brdima Dédvud Gulca, prouzrokovalo je veliki egzodus rudara koji su se sjurili u novo područje aprila 1876. godine. Uskoro je pristigao toliki broj trgovaca, kočijaša, ispitiča, advokata, bankara, vlasnika saluna i prostitutki, da je grad pod nazivom „Dédvud“⁵⁸ zvanično oformljen i označen 26. aprila 1876. godine. Do jeseni, grad je imao 173 poslovnice, uključujući hotele, apoteke, pozorište, novine, prodavnice, privremene crkve i dve manje ško-

---

⁵⁷ Paul, Waloo Parker, *Deadwood: The Golden Years.* (Lincoln and London: Universitet Nebraska 1998)177

⁵⁸ Dédvud je tako imenovan zbog velikog broja palog drveća usled tornada 1875.

le. Stalna crkva Kongregacionista, sagrađena je u novembru, zatim je sledeće godine usledila katolička. Na svom vrhuncu tokom leta 1876. god. kada je sve bilo u procvatu, Dédvud je možda brojao do deset hiljada stanovnika”⁵⁹.

Do uređenja zajednice je došlo brzo. Pošto su rudari otišli iz Dédvuda u potrazi za novom zlatnom žicom u brdima kod Lida, Spirfiša, Kastera, Bel Forta, Sturdžisa i Hil Sitija, do jeseni 1876. godine, broj stanovnika je opao na tri hiljade. Iako je to leto bilo označeno brojnim nasilnim epidozadama, najupečatljivije je bilo ubistvo Divljeg Bil Hikoka u avgustu. Istorija Heri Anderson tvrdi da su ljudi na vlasti radili veoma vredno ne bi li ubrzano uspostavili upravu koja bi se bavila urgentnim pitanjima poput jeftinih građevina koje su predstavljale opasnost od požara, epidemija boginja i deljenja pravde. Njihovi napori su rezultirali izborima u septembru i formiranjem privremene uprave koja je donela uredbe i privid reda.⁶⁰

To je dve godine kasnije potvrdio i Luis Džanin, rudarski inženjer, koji je rekao da Dédvud „nipošto nije grub rudarski kamp koji postoji u masi mnogih. Naprotiv, Dédvud je jedan od najpriyatnijih rudarskih lokaliteta koje sam posetio; ni u jednom drugom području se pravda ne sprovodi bolje, niti se veća sigurnost pridaje životu i imovini“.⁶¹

⁵⁹ White, Richard, Frederick Jackson Turner and Buffalo Bill, u *The Frontier in American Culture*, ur James R. Grossman (Berkeley: University of California Press, 1994) 89.

⁶⁰ Anderson, Harry. "Deadwood: An Effort at Stability", *Montana The Magazine of Western History*, (Berkeley: University of California Press, 2000.) 78.

⁶¹ Ibid, 182.

Snaga nove uprave ozbiljno je testirana 1879. godine , ne u borbi sa kriminalom , već pri suočavanju sa posledicama razornog požara koji je uništilo veći deo gradskog centra.

Interesovanje za nalazište trajalo je samo dve godine poslo su izvorišta u dolini počela da jenjavaju. Kopanje rudne žile, napor koji je zahtevao značajna materijalna ulaganja i naučna poznavanja, preuzeo je primat kao glavni izazov iskopavanju zlata u brdima, ostavljujući u prašini većinu lutajućih kopača. Jedna bitna komponenta okorelog kopanja, bila je potreba za valjaonicama koje bi lomile kvarc, pri čemu bi ga ustinjavale i olakšavale vađenje zlata. Do 1878. godine, Dédvud je brojao 47 valjaonica sa kapacitetom od 700 drobljenja. Godinu dana kasnije, ove valjaonice su proizvodile 404,000 dolara u zlatu svakog meseca. Valjaonice i topionice Dédvuda, uz sve važniju ulogu bankarstva i trgovine, činile su ovaj grad trgovinskim i industrijskim centrom svih zajednica Crnih brda. Obližnji Lid je vremenom premašio Dédvud po iskopavanju, ali je i dalje zavisio od infrastrukture komšijskog grada.⁶²

Vodeća uloga Dédvuda kao trgovinskog i političkog centra, zapečaćena je dolaskom prve železnice 1890. godine. Do kraja veka, većina stanovništva u Dédvudu je radila u firmama koje su se bavile najrazličitijim aktivnostima vezanim za iskopavanja širom Crnih brda. Prema registru Dédvuda iz 1898. godine, dvadeset posto upisanih je vodilo sopstveni posao, dvanaest posto su bili zaposleni, a osamnaest posto je bilo obučeno za duge zanate i profesije. Samo osamnaest posto je činila neobrazovana radna snaga.

---

⁶² Parker, 88

Većina novinara i pisaca koji su posetili Dédvud u osvit Kasterovog debakla, dočarali su ne baš tako prijatnu sliku Dédvuda kao grada nasilja i nemoralna. Edmond Mandat-Gransi, francuski putnik koji je došao u Ameriku kako bi napisao knjigu o Zapadu, posetio je Dédvud i primetio da je „poput svih pograničnih gradova i ovaj imao plahovitu mladost“. Uspon civilizacije je poput podizanja mora, skinute pene, a upravo skidanjem ove pene, on označava svoje sazrevanje.⁶³ Leander Richardson koji je pisao za „*Scribner's Monthly*“, stekao je isti utisak čim je izašao iz kola kojima je doputovao: „nikada u svom životu nisam video više grubih i okrutnih muškaraca na jednom mestu... Svaka druga kuća je bila salun za kockanje, a svaki od njih vrveo je od posla“.⁶⁴

Druge posetioce je više brinulo nasilje. Izveštac „*Manitowoc Pilot-a*“ iz Viskonsina je rekao da „svaki muškarac u Dédvudu nosi otprilike oko sedam kilograma oružja prikačenog o pojase... najbolji je onaj koji uspe prvi da potegne oružje, a onda odvuku telo onog drugog... Mislim da prosečan broj poginulih dostiže i do sto osoba mesečno“.⁶⁵

Nasilna reputacija ovog grada, doveća je do toga da jedne novine Šajena predlože da ime grada bude promenjeno iz Dédvuda u Dedmen.⁶⁶ Izopačena slika je naglašavana u izveštajima koji su stizali do Istoka. U januaru 1878. godine, „*The New York Times*“ je preneo vest da je Dédvud u rukama

⁶³Mandat-Grancy, Edmond *Cow-boys and Colonels Narrative of a Journey Across the Prairie and Over the Black Hills of South Dakota*, (London, Philadelphia and New York: SB. Lippincott Company, 1963) 134.

⁶⁴ Leander Richardson. "A Trip to the Black Mils." *Scribner's Monthly*, (April, 1877), 755.

⁶⁵ *Mantowoc Pilot*, (Wisconsin), Mart, 1877.

⁶⁶ Parker, 207.

ISO mafije, „većinom divljaka koji nisu poticali iz kampa. Sve su ulice u gradu, nastavio je, napadnute”. Prema zapisima, mafija je birala zvaničnike i donosila sopstvene zakone i „trenutno se mafija dernja i viće širom grada. Građani se naoružavaju i organizuju da bi zaštitili živote i svojinu”.⁶⁷ Međutim, sledećeg dana, iste novine su javile da „nemire koji su izazvani iz zasede nisu pratile nikakve ozbiljne posledice” i da su „građani uspeli da sačuvaju svoja prava”.⁶⁸

Najmračniji opis Dedvuda je poduži opis koji se pojavio u „*The New York Times-u*” pod naslovom „*Dedvud: grad ne-ređa, greha i bolesti*”. Pisac je zaključio da „takvo mesto ne postoji nigde” i da je nagori primer „brze i blještave američke karakteristike”, a kao dokaz tome služi „oko 1,500 kuća i koliba, na stotine šatora koji se prostiru duž brda, akademija, crkva, dvoje novina, četiri banke, 20 advokata, lekari, zubari, umetnici, klubovi, pozorišta u punom sjaju svake noći, ulice prepune mislilaca, latalica, probisveta, kockarski pakao koji radi čitavog dana i na svakom čošku vreba narednu „žrtvu”. To je mesto”, nastavio je, „gde nekolicina vreba nad mnogima. Pa ipak, dok hiljade žive u bedi i kriminalu”, dodao je, „tamo vlada prividna razdraganost i želja da se sve što je bolje iskoristi”⁶⁹. Na ironiju se može naići u Bela Unija pozorištu koje „prima najbolje ljude” u Čikagu ili Gem pozorištu koje je specijalizovano za balet. Uprkos promovisanju građanskih dužnosti, novinar naglašava da „malо poslovnih ljudi u Dedvudu ima predstavu da je to

---

⁶⁷ *The New York Times*, 17 Januar, 1878.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

njihova obavezujuća dužnost". Ovu činjenicu potkrepio je dokazom da su saluni i radnje podeljeni na delove „spremni da budu rastavljeni za jedan dan”. Takođe je primetio oskudnost domova i porodica koji su izgledale kao da „čekaju sledeći voz”. Životni standard u Dédvudu je „izrazito opadao”. Uprkos nestašicama hleba i petroleja za grejanje, pišao je da je viski „jedini artikl koga je uvek bilo u izobilju”. Dopisnik je čitaocima opisao upravu kao mesto korupcije rečima:

„Nema puno reda i mira u Dédvudu. Sudovi su tek oformljeni i u gradu ima policije; ali policija je u dosluhu sa kockarima koji vladaju gradom tako da kriminalci prolaze nekažnjeno”.⁷⁰

Pa ipak, slika nasilnog, korumpiranog, širom otvorenog grada, kako su ga neki dopisnici opisali, učinila je da Dédvud postane okruženje kao poručeno za petparačke romane. Ubrzo nakon što se članak pojavio u „The New York Times-u” u avgustu 1877. god., Edvard L. Wiler, pisac za Bidli Adamsa, iskoristio je okruženje grada u Crnim brdima da lansira sagu o Dédvud Diku, možda najuspešnijem liku petparačkih romana. Vilerov opis Dédvuda u *Dédvudu Diku, Princu ulice* iz oktobra 1877. godine, imao je do te mere velike sličnosti sa opisom grada u procvatu iz Tajmsa, da se čak i radnja odigrava avgusta 1877. god.: „Ulice vrve od pridošlica koje konstantno pristižu; radnje i saluni su bukvalno non-stop pretrpani; izlazi se u plesne dvorane i kankan jazbine...duž čitave klisure se proteže obilje koliba, šatora, brvnara...”. Viler je naglasak stavio na nemoralnost grada: „Dédvud je podjednako živahan i razdrahan od sum-

---

⁷⁰ The New York Times, 13 Avgust, 1877.

raka do svitanja kao i u toku dana. Saluni, plesne dvorane i kockarske jazbine rade cele noći, a prodavnice do kasno u noć. U jedan, dva, tri sata noću, ulice su živahne kao i u bilo kom periodu ranije u toku večeri. Tuča, bodenje i odvratne psovke su samo neke od karakteristika noći; pevanje, opijanje, igranje i kocakanje su druga”.⁷¹

Vilerov Dedevud Dik je odmah postao veliki hit, a Dedvud omiljeno okruženje pisaca petparačkih romana. Čitaoci su već bili upoznati sa Crnim brdima pošto su bila spominjana u Edvard S. Elisovom romanu *U ravnicama* iz 1863. god.; ili *Trka za život. Priča o avanturi po Crnim brdima*, i Luis Karsonovoj seriji sa traperom Benom, *Početak sa Traperom Benom*; ili *Planinski demon: Priča o Crnim brdima* iz 1875. godine. Nijedna od ovih priča nije dostigla uspeh Dedvuda Dika. Nakon što su heroj i Viler umrli 1885. god., izdavači su stvorili Dedvud Diku, seriju iz januara 1886. god., koja je trajala sve do 1897. god. I drugi pisci su koristili ovaj grad kao pozadinu poput Delije Sare u *Srebrnom Semu; ili Misterija grada Dedrnuda* iz 1878. god. i Franka Dumonta *Širom otvorenih očiju, Pljačkaš King; T.C. Harba Ponoćni Džek, Drumski agent; ili Gofer Gid, Mladi traper iz plemena Šajen. Priča o okrugu Sijuksa* iz 1879. god., i Viljema G. Patena, *Dendi leopard tužnog Dandija; ili Klupko Kapetana Kandže. Priča o Crnim brdima* iz 1889.

Dok je pisao seriju o Dedvud Diku, Edvard Viler je izdao još jednu seriju sa sedištem u Dedvudu i novim hero-

---

⁷¹ Wheler, Edward L.. *Deadwood Dick, the Prince of the Road, or. The Black Rider of the Black Hills.* (New York: Beadle's Half Dime Library, Br. 1, Oktobar 15,1877) 3.

---

jem *Pupoljkom Robom, Početak sa Pupoljkom Robom; ili Grumen Ned, Vitez Klisure* iz februara 1879. godine.

Možda je ipak Dédvud Dik bio uspešan u stvaranju uređenog Dédvuda. Godinu dana pošto je „*The New York Times*” objavio svoj prvi članak pun prekora o Dédvudu, duh novina se kompletno promenio.⁷² U članku pod nazivom, „*Nema dokolice u Dédvudu*”, novine su zabeležile da su se „vremena poprilično stišala” i da je „visak stanovništva manje-više sav otisao, popriličan broj firmi je zatvoren i, iako vremena nisu baš dosadna, nema one živahnosti koja je postojala pre dve godine”. Članak je opisivao stabilizovan grad gde „različite vrste trgovine više nisu pretrpane i ne postoji pošten profit dobijen od prodaje robe”. Ulice više nisu bile „pretrpane dokoličarima, a latalice i varalice iz svih društvenih slojeva koje su opustošile Dédvud i druge kampove pre dve godine, otiske su zbog primamljivijeg mesta gde mogu delovati”. Zapravo, *Times* je uveravao čitaoce da je „Dédvud uređen kao bilo koji drugi grad na Istoku te veličine” i da je „porok u velikoj meri istrebljen”. Ove poroke su sada zamenile „društvene ustanove, škole pevanja i književni klubovi” koji su pružali „priyatnu i profitabilnu rekreaciju za sve koji bi se odlučili da se pridruže”. Dédvud je sada bio grad sa „dobro posećenim” Kongregacionim, Episkopalnim i Katoličkim crkvama i dobrim školama koje su očekivale železnicu uprkos „teoriji da železnice uništavaju život zapadnih gradova u razvoju time što dovode isuviše konkurenциje”.

Pa ipak, divni crkveni opis Dédvuda nije prodavao petparačke priče, priče o viteštvu, plemenitim herojima iz gra-

---

⁷² *The New York Times*, Maj 1879.

dova koje u vreme previranja jesu nailazile na profit. Petparačke priče su nastavile da ovekovečuju sliku divljeg i neozakonjenog grada, iako je njihova popularnost bledela u osvitu dvadesetog veka, kada je štafeta predata jeftinim filmovima i bogato opremljenim časopisima.

Na mnoge načine su Tombston i Dedvud delili istorijske paralele. Oba grada su bila obeležena floskulom “od trnja do zvezda” koja je usledila zbog trenutnog bogatstva ruda, preplavljenosti tragačima za blagom koja se dogodila preko noći, kao i ostalim karakteristikama - salunima, prostitutkama, kockanjem i nasiljem - gradova u procvatu koji su ih činili idealnima za radnje melodrama.

Dve godine nakon što je Dedvud osnovan 1876. god., usamljeni tragač za rudama u južnoj Arizoni po imenu Edward Šiflin koji je bezuspešno pratio procvate u Ajdahu, Nevadi, Juti i Oregonu, usudio se da pređe na neprijateljsku teritoriju Apača i otkrio je velike naslage srebra blizu reke San Pedro. Šiflin, koga su upozorili da će u okrutnom predelu pronaći samo sopstveni grob, nazvao je nalazište po toj opasci (Tombstone-Nadgrobni spomenik). Nakon što su mu se pridružili brat Albert i istraživač Ričard Gird, uz finansijsku podršku lokalnog guvernera A.K. Staforda, vratio se iskopavanjima u avgustu 1878. godine. Naredne godine, pripojile su svoju imovinu *Tombstone Mill* i *Mining* kompanije. Pošto su Gird i Ed Šiflin radili u rudnicima, Al Šiflin je otisao na istok da prodaje akcije po kompanijama. Marta 1880. god., braća su svoj ideo prodala investitorima iz Filadelfije za tada neverovatnih 600,000 dolara.⁷³

---

⁷³ The Tombstone Discovery: His Recollections of Ur Schieffelin and Richard Gird, *Arizona and the West*, (Proleće, 1879), 44-67

„Uzbuđenje“ iz Tumbstona privuklo je tragače za blagom. Grad je zvanično priznat u decembru 1879. godine kada je izabrana i prva lokalna vlada. U to vreme, kamp se mogao pohvaliti stanovništvom od oko hiljadu osoba. Veći deo arhitekture je odavao brz rast grada. S obzirom na to da se najbilži izvor drvne građe nalazio u Cirikahuasu i na Cuahuaka planinama koje su bile prilično udaljene, većina zgrada i preduzeca je bila sagrađena od nepečene cigle, šatora i vikiupa u stilu Apača.

Poput drugih rudarskih gradova, i procvat Tumbstona je okarakterisan prilivom velikog broja radne snage koju je pratio i talas poslovnih ulagača u nadi da će im se iznenada osmehnuti sreća i da će se obogatiti.

Kao centar rudarskih aktivnosti u regionu, Tumbston je preuzeo i ulogu centra bankarstva i trgovine služeći, ne samo rudnoj industriji, već i okolnim rančevima i vojnim postajama. Tumbston je podsećao na Dedvud i po tome što je bio uništen u požarima u junu 1881. i ponovo u maju 1882. godine. Ubrzo je ponovo izgrađen tako da se u roku od godinu dana mogao pohvaliti svim sjajem moderne zajednice: sa dva novinska lista- „*The Nugget*“ and „*The Tombstone Epitaph*“, hotelima, restoranima, sa četiri pozorišta, dve pekare, prodavnicama odeće i obuće, šest kineskih perionica, pet lekara, osam advokata, dva zubara, školama i sa četiri crkve. Grad je od 1880. god. bio povezan telegrafom sa spoljnjim svetom a do 1884. god. imao je gradsku vodu, vatrogasnu službu i dvospratnu sudnicu od cigle.

Reporter *Arizona Quarterly Illustrated-a* je primetio da su „ulice prave i da je čitavo mesto ucrtano a, sudeći po stilu i karakteru, zgrade i kompanije su odavale utisak postojano-

sti i jačine koja se retko mogla primetiti u bilo kom rudarskom mestu... Ovo je tiha i mirna zajednica, porodice se ovde skrašavaju i poboljšavaju moral". Do 1881. godine, procenjena naseljenost u gradu je iznosila oko 6000 stanovnika, iako su neki procenjivali da naseljenost broji i do 10 000 osoba. Brzi rast stanovništva i udaljenost grada od Tasciona, zvaničnog sedišta okruga Pimu u kome se društvo oslanjalo na državne usluge, prouzrokovao je da teritorijalno zakonodavstvo 1881. god. oformi Kočis okrug sa Tumbstonom kao sedištem.⁷⁴

Kao i u Dedvudu, period građanskih nereda u Tumbstonu je bio kratkotrajan. U prvih par godina, grad je postao centar razmirica koje su produbile razdor između manjih grupa rančera predvođenih porodicama Klenton i Mekluri koje su dopunjavale sopstvene prihode krađom stoke uz pomoć odmetnutih kauboja poput „Kovrdžavog“ Bilija Brokijusa i Džona Ringa, nasuprot poštenoj družini koju su predvodili Vajat Erp, njegova braća Virdžil, Morgan, Voren i saborac Dok Holidej. Erpova družina je imala podršku tumbstonske elite, uključujući i gradonačelnika Džona Kluma, rudarskog magnata E.B. Gejdža i episkopálnog sveštenika Endikota Pibodija. Tenzije između dve grupe su kulminirale u okršaju 26. oktobra 1881. godine, u blizini tumbstonskog OK. Korala, pri čemu su dvojica Meklurijevih i jedan Klentonov poginuli. Ovo je prouzrokovalo od-

⁷⁴ Za precizne podatke videti Myers, John. *The Tombstone Story* (u originalnoj verziji. *The Last Chance*), (New York: Grosser and Dunlap, 1950.) 33; Parsons, George, *The Private Journal of George Whitwell Parsons*, (Phoenix: Works Project Administration. 1939); Marks, Paula, *And Die in the West: The Story of the OK Corral Gunfight*, (Norman and London: University of Oklahoma Press, 1989) 45.

mazdu u kojoj je na kraju Morgan Erp poginuo, Virdžil Erp je trajno onesposobljen, a družina kauboja je rasformirana. Pod optužbom za ubistvo, preživeli iz porodice Erp napustili su Tumbston i taj momenat rani istoričari Arizone uzimaju kao početak društvene stabilizacije grada.

Jedini veći incident bilo je linčovanje Džona Hita, člana bande koja je izvela krvavu pljačku u jednoj radnji blizu Bizbija ostavlјajući iza sebe četiri mrtve osobe. Petočlana banda je zatim uhapšena, odvedena u Tumbston radi suđenja i onda pogubljena vešanjem. Njenom šestom članu je odvojeno suđeno i dobio je doživotnu robiju. Gnevna zbog presude, grupa građana Bizbija je uletela u zatvor i linčovala Hita ostavlјajući ga da visi na telegrafskoj banderi. U godinama koje su usledile, građani Tumbstona su uvek jasno stavljali do znanja da oni nisu bili počinioци tog divljaštva.

Ekonomija Tumbstona je počivala na naporima tri glavna rudnika srebra: Sulferet, Kontention i Grand Central. U sva tri rudnika otkrivena je voda 1883. godine. U početku se na to otkriće gledalo kao na blagoslov, jer je ona zamenuila skupu praksu slanja zlata u San Pedro radi ispiranja, čime je grad dobio obilno izvorište vode za građane. Pošto je voda plavila niže nivoe u rudnicima, Grand Central Kontention je instalirao masivne Kornis pumpe da bi se voda izvlačila. Radeći zajedno, pumpe kompanija su dovoljno snizile nivo vode da bi omogućile da se iskopavanja nastave dotadašnjim tempom. Kompanije su vadile zlato do maja 1886. god. kada je požar uništilo pumpe u Grand Centralu, a zatim je usledila slična katastrofa i u Kontentionu. Sukob oko podele troškova za pumpe, sprečio je bilo kakve dalje pokušaje da se voda iscrpi iz rudnika. Nakon što su glavni

rudnici zatvoreni, procvat se završio, a ulice Tumbstona opustele su pošto je 1900. godine broj stanovnika spao na svega šest stotina i četrdeset i šest osoba.

Rani opisi Tumbstona su se malo razlikovali od onih iz Dedyuda. Sledili su karakterističan opis improvizovanog grada, natopljenog viskijem koji nikada ne spava i u kome varalice vrebaju na svakom koraku. A. H. Nun, dopisnik *Chicago Tribune-a*, je 1879. godine posetio novi kamp, a čitaočima je preneo svoju mračnu impresiju. Pošto su stigli ubrzo nakon što je pao mrak, on i prijatelj su krenuli da „vide znamenitosti“. Setujući niz „glavnu ulicu ispunjenu građevinama od nepečene cigle, огромним šatorima i kosturima zgrada, zaključujemo da je skoro svaka druga zgrada salun...“ Pošto je kročio u salun, Nun se zgrozio mušterijama: „neki su puni bahatih muškaraca, rudara i drugih. Neki su puni muškaraca kojima crveni, naduti nosevi cure i koji očito pripadaju onom starom soju rudarskih propalica koje žive za besplatno piće, od pozajmice vrednih rudara i povremene lokacije za iskopavanje, na koju, igrom slučaja, nalete i prodaju je čim im se ukaže prilika da bi te pare spiskali na viski i kocku, a kada potroše i poslednju paru, plaćaju konačni dug prirodi, jedini koji uopšte plate te ih na kraju pokopaju o državnom trošku ili uz lokalnu donaciju“. Nije bio impresioniran ni posetom kockarnicama: „Kockanje je u punom jeku i monotono prozivanje brojeva sa povremenim uzvikom 'keno', u zagušljivoj atmosferi uz toplotu peći, uz prljavo ljudstvo, isparenja viskija i oblak duvanskog dima u sred gužve, dovoljno je ubedljivo da podstiče na povlačenje...“

Iako je Nun istakao da je „istinski tipičan rudar iskren, prostodušan, jak, neustrašiv i hrabar i, kao vrsta, dobar primer muževnosti, pun inicijative, lako se saoseća sa tugom drugih i da je spreman da pomogne”, nisu svi rudari takvi. Bio je zgrožen populacijom putujućih rudara koje je opisao kao „nepromišljene, razvratne i poročne...sa veoma lošim i pokvarenim instinktima. Oni plutaju na talasu i, kada postanu dobro poznati u jednom kampu, sele se u drugi, oni su cepanice, ništavni ljudi, ološ koji ljudska plima prenosi dalje”.⁷⁵

Ostali posmatrači su bili šokirani velikim brojem saluna i oružja, pa je tako 1880. godine, jedan posetilac Tumbstona bio užasnut brojem zgrada koje su karakterisale kamp kao mesto gde „je svaka kuća salun, a svaka druga kockarski pakao”.⁷⁶

Viljem Henri Bišop, dopisnik *Harper's New Monthly-a*, odvojio je vreme da izbroji koliko ima saluna u jednoj od glavnih ulica i posebnu pažnju posvetio je odsustvu banaka. Pošto je izbrojao veliki broj vatrenog oružja koje su stanovnici nosili, Bišop je zapisao da su „viski i hladno olovo glavne boljke Tumbstona” ali je bio zbumjen time što je nasilje prouzrokovalo samo nekoliko smrти.

„Bez obzira na uživanja koja su preovladavala”, nastavio je, „konstantna opijanja u salunima i običaj da se nosi

⁷⁵ *Chicago Tribune*, Februar, 1880, 3-4.

⁷⁶ West, Elliot, The Saloon in Territorial Arizona, *Journal of the West*, 13 (1974), 61.

oružje, jedna stvar ipak izaziva čuđenje a to je da je bolest hladnog olova odnela tako malo žrtava”.⁷⁷

Čak su i kritičari poput Nuna morali da priznaju da u Tumbstonu postoje znaci napretka i da su na vidiku nove šanse. Nun je primetio da su zgrade od nepečene cigle građene u svim pravcima, da su zalihe robe pristizale i da su „podizane velelepne prodavnice”. Pa ipak, to je malo promenilo njegov utisak.

„Tumbston nije tako privlačno mesto”, zaključio je, „ni po ugledu ni po izgledu”.⁷⁸ Pisac *Overland* časopisa je dodao da je kamp na prvi pogled odavao utisak da „se sastoji u glavnom od baraka od nepečene cigle i podjednako bednih brvnara” ali je bio iznenađen što arhiktetura u Tumbstonu „s obzirom na to da je tako nova, ne zaostaje za svojim vršnjacima po veličini”. Što se tiče opšte impresije vezane za stanovnike ovog grada, dopisnik *Overtoila* je dao malo prozaičnije gledište, ukazujući da interesovanje javnosti za gradove u procvatu potiče iz verovanja da postoe mesta u kojima nema klasa, gde novac neometano protiče i gde svako preko noći može da se obogati:

„...siromašni istraživač čija je reč sada data u zalagaoniku kao zalog, će možda sutra koketirati sa rivalskim kraljevima kapitala koji jedni druge nadjačavaju ponudama za željeni posed nad novootkrivenim kraljevstvom podzem-

---

⁷⁷ Bisho, William Henry, Across Arizona in 1 and 3, *Harper's New Monthly* 1883), 489-490.

⁷⁸ Parker, 5-6.

lja. Novac teče poput vode, a kamp poput ovog je raj za prosjake...”⁷⁹

Poput Dedvuda, Tumbston je posedovao sve predispozicije za radnju u melodramama. Udaljeni gradovi okruženi divljinom su bili mesta gde su preko noći otkrivani rudnici (u ovom slučaju srebra) u kojima je nastajalo bogatstvo, gde su saluni i kockarske jazbine bili brojni i gde je stanovništvo bilo prolazno, dok se sve vreme osećala jaka potreba za pravdom. Takođe imao je dobar naziv za radnju, a to potvrđuje V.B Losonov *Zanosni Dajmond Dik, Tigrovi Tumbstona* koji je postao poznat po njegovim uvodnim rečima: „Tumbston je bio u procvatu; 'grad' je, uprkos svom zloslutnom naslovu, postao osnovana realnost u skladu sa svojim imenom”. Prateći Dedvud, Tumbston je postao mesto zbivanja petparačkih romana, odmah pošto je prvi opis grubog kampa objavljen u novinama. Edvard Vilet je u *Sumornom Lovcu ili Belom duhu Apača-Priča o rudnicima na Arizona planinama*, oslikao opšte okolnosti iz Arizone inspirisan pričama o Tumbstonu koji se širio ka istoku.⁸⁰ Grad se prvo pojavio kao glavno mesto radnje melodrame iz 1881. godine, kada je Edvard L. Viler doveo Dedvud Dika iz Crnih brda na Jugozapad u romanu „*San Dedvud Dika; ili, Riva putu-Rudarska priča Tumstona*”.

Viler je „grad Tumbston” predstavio kao „novi Eldorado” gde čitalac deli prvi utisak sa protagonistom:

⁷⁹ Tombstone, Arizona, *Overland* (Druga serija), 8 (Novembar 1886), 483-485.

⁸⁰ Lawson, W. B., *Dashing Diamond Dick; or, The Tigers of Tombstone*, (New York: Street and Smith, .Oktobar 8,1898) 1.

„...u uskoj ulici poput klisure, sa obe strane se nalazi neotesana i prosta gomila ljudi kao oni koje je Dik sretao, a to su mahom bili rudari opremljeni budacima i tiganjima”.⁸¹

Zatim bi se radnja premestila u salun pod nazivom „Eureka” koji je opisan kao „poluzavršeni stan, u kome se nalazio niz stolova za deljenje i kockanje i stolica, dok se na suprotnoj strani nalazio dugačak šank, iza koga je visilo ogromno ogledalo, a sa obe njegove strane, nalazile su se police sa flašama, bocama i čašama”.

Viler (čovek koji nikada nije video ni Dédvud ni Tumbston) je Tumbston opisao slicno Dédvudu: „To nije bilo veliko mesto pošto je postojalo samo nekoliko meseci. Sa obe strane doline, nalazilo se po par raštrkanih brvnara, piljara, fabrika gde se lomio kvarc i gde su ispirane rude, salun Eureka... i još jedna kombinacija saluna i plesne dvorane dalje uz ulicu koji je radio punom parom i danju i noću”.⁸²

Pravi Tumbston nije imao brvnare, nije bio u dolini niti je imao rudnike. U poređenju sa tim, Džozef Badžer, autor dela *Stari momak iz Tumbsona ili Stavljenje života na kocku*, je dao precizniji opis grada i događaja koji su ga okruživali. Badžer je čitaocima saopštavao da je grad dobio ime „prema pošalici hrabrih istraživača čiji su priatelji izjavili da oni umesto blaga traže grob” i kako su u letu 1879., „Šifelinovi momci” otkrili srebro na mestu današnjeg Kočić okruga u

---

⁸¹ Willett, Edward, *The Gray Hunter; ili. The White Spirit of the Apaches. A Tale of the Arizona Mountain Placers.* (New York: Beadle's Dime Novels, 1879.)

⁸² Wheder, Edward L., *Deadwood Dick's Drum,* (New York: Beadle's Half-Dune Library, April 1881.) 5.

Arizoni. Badžer je možda posedovao neko znanje o okruženju i arhikteturi grada, ali je njegov glavni cilj bio da utka priču koja će se prodavati po formuli petparačkih romana.

Stoga je u svojoj priči opisao atmosferu mladog grada gde su ljudi jeli „hladno meso za doručak, ručak i večeru sa povremenom gratis užinom od mrtvih ljudi u sendviču između redovnih obroka, da se otvorи apetit i da se razbijе užasna monotonija”.

Badžer opisuje mušterije u salunu kao besposlene lutalice koje je privukao „gradski prestiž”. Po tonu je podsećao na Nuna:

„...Tumbston je više nego uobičajeno bio dobro snabdevan bušnim i praznim džepovima građana; propalicama, barabama i poštenim ljudima; malo je bilo onih koji bi radije umrli od gladi nego radili, ali je bilo mnogo onih koji su gladovali, jer absolutno nije bilo posla za njihove vredne ruke... visili su po salunima i kockarnicama i čekali da nešto iskrstne, da im neki srećni kockar da ulog - bilo šta, samo da im prođe vreme”.⁸³

Slično okruženje koje se brzo razvijalo, instant bogatstvo i otrcanost su uramili Tumbston opisan u knjizi *Zanosni Dajmond Dik ili Tigrovi Tumstona* V.B Losona:

„šatori, kolibe, barake i kuće, nicale su na stotine. Preko noći, poput pečuraka su rasli veliki hoteli sa modernim nameštajem; na videlo su izlazili viski-saluni... Svuda je bilo vidljivo grozničavo uzbuđenje - jedna divlja borba koja je ostavljala bez daha, od jutra do mraka, u kojoj su jaki vladali, slabi propadali, a ljudi ludeli zbog nenormalne pohlepe za

⁸³ Badger, Joseph E. Jr. *The Old Boy of Tombstone; or Wagering a Life on a Card*, (New York: Beadle's Dime Library.1883.) 3.

zlatom. Pozorišta, koncertni saluni i neformalnosti - ukraško, na svakom koraku su postojali svi takozvani neophodni sastojci zabave koji su se služili potebama nepromišljenih rudara ili im ublažavali poroke”.

Nasilje je, u takvom okruženju, bilo neizbežno: „jer su muškarci u ovoj ludoj gužvi, nakon što bi se obogatili, zaboravljali u kom dobu žive i ponovo se spuštali na primitivno divljaštvo, hodajući naokolo sa oružjem koje nisu skrivali, spremni da se potuku zbog najmanje provokacije, bila ona realna ili umišljena”.

Drugi petparački romani koji su uzeli Tumbston kao mesto radnje, bili su A.K. Simsov *Teksas Tom-Mačje trojstvo ili Čudna aféra u Tumbstonu*; E L.SLVrainov *Tumbston Tom, Arizona dečak od peska ili Hijena sa Hard Laka i Brimston Bob i njegov obasjani kućni kvart ili Major Bragova vožnja do Tumbstona*; i Ned Bantlinov *Tumbston Dik, Mašinovođa ili Sudjenje izdajniku: Priča o divljinama Arizone*. Ova dela nisu mogla po opisima parirati delima Badžera i Vilera ali su sva stavljala do znanja da je Tumbston grad pun „bahatih likova” gde je „nasilna smrt bila sasvim normalna pojava”.

Od sva tri grada, Dodž Siti su pisci petparačkih romana najmanje opisivali. Iako je posedovao većinu glavnih sastojaka, nered, salune, kockanje i nevešto spojene zgrade, razlog njegovog prvobitnog procvata - koža bizona i njegov naredni uspeh kao mesta za pretovar stoke, nisu imali primamljivost instant bogaćenja kao zlatne i srebrne žice oko Dedyuda i Tumbstona. Pa ipak, novinari su dobro pokrivali grad jer se u njega lako stizalo železnicom i imao je sve neprijatne kvalitete *bum* gradova koje su pisci voleli da opisuju svojim čitaocima.

Dodž Siti, lociran u zapadnom Kanzasu, bio je prvi od tri zajednice koje su nikle i najzapadniji od svih gradova Kanzasa koji je služio kao transportni terminal između železničkih trasa i teksaških stočnih puteva. Oblast okupljena oko mesta koje će kasnije postati Dodž Siti, imala je dugu povezanost sa trgovačkim interesima. Locirana na Santa Fe pruzi koja je obilazila reku Arkansas, ta oblast pokazala se kao logično mesto za postavljanje američkih vojnika koji su štitili vagon vozove, a koji su putovali na zapad. Prvo trajno vojno utvrđenje Fort Dodž, ustanovljeno je u aprilu 1865. god. Povremeni sukobi sa Komančima i Kiovama tokom ranih 1870-ih, održavali su utvrđenje aktivnim i načinili ga centrom za preduzetnike koji su ga koristili kao bazu za svoje poslove i trgovace-lovce na bizone. Početkom 1872, grupa gradskih investitora koja se sastojala od oficira iz Fort Dodža, vojnih preduzimaca, lokalnih trgovaca i službenika iz Ačinsona, Topeka i Santa Fe železnice, osnovali su Dodž Siti Gradsku Kompaniju i pozlatili istoimeni novi grad. Grad je zvanično osnovan u julu, dva meseca pre dolaska železnice.

Pristup železnici, povećao je tržište za kožu bizona nudeći jednostavno sredstvo prevoza. Između 1872. i 1873. godine, Robert Rajt, vodeći trgovac u Dodž Siti, objavio je da su železnice prenele 200.000 koža do istočnih tržišta. Procvat trgovine kožom, privlačio je i lovce i trgovce stvarajući užurbanu atmosferu koju je Rajt kasnije uporedio sa nekoliko kopačkih kampova u kojima je su otkrivene bogate žice, ali ipak je tvrdio:

„Ne mogu da kažem da je bilo koji grad ravan Dodžu“.⁸⁴

---

⁸⁴ Paul, 181.

Bum sa kožama bizona bio je kratkog veka. Kako je broj bizona rapidno opadao pod armijom vatrenog oružja, lovci, trgovci i biznismeni Dodž Siti, okrenuli su se, kao dobroj zameni, trgovini stokom sa Teksasom.

Tu tendenciju delile su Ačinson, Topeka i Santa Fe kompanije. Kako je poljoprivredna populacija koja je okruživala druge terminale u Vičiti rasla, postalo je neizbežno uvođenje karantina za stoku iz Teksasa kako bi se sprečilo širenje bolesti na lokalnu stoku od one koja se prevozi na sever, pa to je uzrokovalo da železnički službenici izaberu Dodž kao novi tovarni centar Zapada. Dodž Siti je postao nova poslednja stanica 1876. god. i stoka iz Teksasa je ubrzano počela da pristiže. Naredne godine, grad je otposlao 22.940 grla, ostavljajući konkurentne gradove daleko za sobom. U julu 1884. godine, 239.324 grla je utovareno na teretne vozove. Tokom sledeće decenije, grad se bogatio od trgovine stokom, državnim poslovima prevoza tereta i trgovinom kostima bizona. Do 1886. god., populacija grada bila je 2.656 stanovnika. Još jedan veliki izvor prihoda tokom ovog perioda, bili su poslovi koji su donosili profit od kauboja koji su terali stoku severno iz Teksasa. Kada jednom stoka dođe u Dodž Siti, kauboj bi dobijali isplatu za svoje usluge, a velike količine novca bi potrošili već u u lokalnim radnjama.

Ovo „prelazno tržište“ kako ga je nazvao istoričar Robert Dikstra, obezbeđivalo je namirnice, odeću, berberske usluge, čizme i zabavu. Pošto je ovo prevashodno bio muški zanat, saluni, kockanje i prostitucija, bili su veliki komercijalni oslonci Dodža, kao i u drugim gradovima. Na kraju su, rast poljoprivrede oko grada i udruživanje između

farmera i gradskih institucija protivnih siledžijskoj trgovini stokom, pokrenuli karantine protiv teksaške stoke i okončali „divlji i neodređen“ period 1885. godine.

Period nemira u Dodž Sitiju, kakav je postojao u Dedvudu i Tumbstonu, bio je u velikoj meri preuveličan. Prema shvatanju Dikstre koji je sproveo najobimnije studije o nasilju u stočarskim gradovima Kanzasa, Dodž Siti je imao određeni broj ubistava iz vatre nog oružja između 1876. i 1885. godine, tačnije petnaest, ali ovo je bila posledica toga što je on bio najveći od svih stočarskih gradova. Prosek Dodž Sitija nije bio drugačiji od onoga u Abilenu, Elsvortu, Vičiti ili Koldvelu niti je većina žrtava stradala od vatre nog oružja - veliki broj njih uopšte nije bio naoružan.⁸⁵

U stvarnosti, Dodž Siti je, poput njegovih savremenika, pokazivao vrlo malu toleranciju prema građanskim nemirima i preuzimao je jake mere kako bi ih kontrolisao. Grad-ska vlada, donela je strog propis o oružju 1874. god. koji je zabranjivao nošenje i pucanje iz opasnog oružja unutar gradskih okvira. Tumbston je imao sličan propis. Ove lokalne kontrole spovedila su policijska tela koja su se sastojala od 5 policajaca; najpoznatiji od njih su bili Vajat Erp i Bet Masterson.

Dikstra je zaključio da su: „stočari uglavnom uspevali da obuzdaju smrtonosne eskalacije, potisnu nasilje i istovremeno zadrže gostoljubivost u trgovini stokom“.

Pa ipak, kao i u slučaju Dedvuda i Tumbstona, stvorila se drugačija reputacija. Kako je grad cvetao, nacionalni i lokalni novinari su se fokusirali na njegovo „prelazno trži-

---

⁸⁵ Ibid, 89.

šte“, praveći od njega đavolji grad u Biblijskom smislu. Dodž Siti su čak nazivali i „Dedvud Kanzasa“.

Jedan hroničar je 1877. godine uporedio grad sa „drugim modernim gradovima današnjice“ kao „onaj koji ima brze muškarce i brze žene koji samo traže koga da prožderu, love mekani zalogaj koji će prevariti za lov, a mnogo je teksaških kauboja koji mogu posvedočiti o njihovoj sposobnosti da uspešno prate poziv koji su odabrali u potrazi za novcem“.⁸⁶

„Kokomo Dispatch“ iz Indijane, nazvao je Dodž Siti „najzlobnijim gradom u Americi“, i opisao ga je kao „lik iz pakla u velikim nizijama“. Na sličan način, urednik komšijskog lista „Kinsley Graphic“ je Dodž nazvao, „prelepim, pijanim Vavilonom teritorije“.

Slika Dodž Sitija kao Sodome, prenošena je još dalje u „Washington Evening Star-u“: „Dodž Siti je zli mali grad. Zaista, njegov karakter je tako jasno i pokvareno zao, da čovek može zaključiti da dokazi sigurno upućuju da je obeležen za naročitu kaznu Proviđenja. Ovde, nomadi iz regionala udaljenih od ograničenja moralnog, građanskog, društvenog i zakonskog života, teksaški govedari kao otelotvorenja zastranelosti i razbludništva, završavaju put sa svojim krdima, ponekad mesecima lutaju, rasipaju i dele kupovne nežnosti lakih žena“.

Drugi pisci su bili manje biblijski orijentisani ali daleko od manira pukog časkanja. Saradnik časopisa „Scribner's Monthly“, u čijem se članku Dodž Siti pominje kao „novi Šeron“, primetio je da broj saluna prevazilazi broj drugih radnji u odnosu tri prema jedan, a da posledice toga pune

---

⁸⁶ Ibid, 90.

noć „razbludnom galamom i prostačkim pesmama i smerhom“. Dopisnik „New York Times-a“ koji je stigao u poноć „u ovu bučnu stočnu pijacu“, ubrzo se susreo sa noćnim životom Dodža:

„Stanica je vrvela od kauboja koji psuju i kočopere se, podmitljivih ljudi punih sampouzdanja... Nijednom od naših kompanjona zainteresovanih za razonodu nije trebao specijalan poziv jer su svi saloni sa biljarom i koncertni saluni bili budni do kasno u noć“. Sledećeg jutra, novinar je zaključio da Dodž Siti „bolje izgleda“ ali ga je iznenadio osećaj prolaznosti jer se „gotovo sve zgrade koje su montažne, teturaju na zapad kao da su nestrepljive da pođu dalje, pod pritiskom jakih prerijskih vetrova“.⁸⁷

Pisci su, shodno tome, prepostavljali da su takvi privremeni gradovi koji su budni čitavu noć odlična scenografija za nasilje i anarhiju. Čitaoci „New York Times-a“ iz 1883. god., saznali su da je poročnost Dodž Sitija rezultirala vladavinom rulje, slično situaciji u Dedvudu o kojoj su čitali nekoliko godina ranije. Ukršenim slovima na naslovnoj strani 10. maja je stajao naslov „*Grad u rukama rulje*“. Članak, specijal iz „Post Dispatch-a“ iz Kanzas Sitija, opisao je postupke grupe advokata Kanzas Sitija koji su podneli peticiju guverneru da se grad stavi pod vlast šerifa.

„Dodž Siti koji već dugo ima lošu reputaciju, jedno je od retkih mesta u Kanzasu gde saluni slobodno rade i gde je kockanje je dozvoljeno“. Izveštaj opisuje otvoreni sukob između frakcije koja traži da se zatvore saluni i kockarska mesta i izražava bes jer je „Dodž Siti praktično u rukama odmetnika, a situacija je mnogo ozbiljnija, jer nema vlasti

⁸⁷ Ibid, 98.

gradonačelnika... Dodž Siti je u rukama desperada, a život i imovina građana nisu bezbedni“. Ipak, postskriptum u članku iz Topeke pokazuje da „sada nema nevolja u Dodž Sitiju, jer je izvršena racija na sve kockare i sumnjive ličnosti pre par dana“.

Njujorčani su pratili dramu iz Dodž Sitija tokom nekoliko nedelja bez mnogo detalja o tačnim događajima. Sledecg dana 11. maja, jedan reporter je opisao kako su „elementi bezakonja u Dodž Sitiju(Kanzas), postali tako neprijatni da su vlasti odlučne da ih isteraju. Dvadeset i dva policajca su zato položila zakletvu, okupila „kockare i prostitutke“ i stavila ’određen broj tih osoba na voz““. Čitaoci su bili uvereni da nije došlo ni do kakvog krvoprolića i da „se slučaj svodi samo na odlučnost onog dela građanstva koji poštije zakone i uspostavljanje reda“. Međutim, taj incident nije promenio reputaciju Dodž Sitija. Nekoliko nedelja kasnije, „The Times“ je kritikovao grad i ponovo prizvao biblijske analogije zbog tvrdnje da zaustavljanje kockanja narušava poslovne interese:

„Pretpostavka da mora biti nekih respektabilnih građana u gradu od nekoliko hiljada ljudi je potpuno neosnovana, kao što je pokazao dobro poznat slučaj Sodome. Familiju rulje koja je naselila Dodž Siti, opisuju kao „nepopravljive čudake“. Grad u kome je vodeća grana kockanje, a koju ne smeju napadati ljudi zainteresovani za opštinski napredak, može slobodno da se prepusti bivšim šerifima i ljudima sa dosijeima“.

Ta serija održavala je imidž pokvarenog Dodž Sitija. Dva dana kasnije, „The Times“ je pružio još detalja o nastavku kockanja kao posledice veoma naoružane taktike

,,bivših šerifa“ za koje su imenovani Bet Masterson i Čarls Baset koji su se, u društvu brojnih prijatelja sa kriminalnim dosjeima, vratili na snagu u Dodž Siti i postigli „kompromis“ sa lokalnim građanstvom da se kockarnice ponovo otvore. Te radnje opisane su kao zapadna nezrelost u odnosu na istočnu razumnost:

„taj kompromis... je zabrinuo samo dve grupe mladića, a ne pristojne građane, ako je uistinu proporcija pristojnih stanovnika veća u Dodž Sitiju no u Sodomi. Čovek sa Istoka, a naročito Njujorčanin, čestitaće sam sebi što ovi nepristojni konflikti nisu mogući u našoj civilizaciji“.⁸⁸

Iako je anarhistički, destruktivni, grešni portret Dodž Siti uudio dobru pozadinu za petparačke romane, on nije inspirisao veliki broj dela kao Dedvud ili Tumbston. Pa ipak, zapadni Kanzas se pojavljuje u petparačkim romanima 1877. god. kada je Edvard Viler prvi put predstavio *Vajld ket Boba* (Bob Divlja mačka) i njegov niz avantura sa bizonima, banditima i kockarima.⁸⁹ Ceo region i Dodž Siti, postali su poznatiji kada je nekoliko godina kasnije Divlji Bil Hikok ponovo predstavljen u ravnicama Kanzasa od strane Prentisa Ingrama u knjizi „*Wild Bill, the Pistol Shot; or Dagger Don's Double*“ (Divlji Bil, hitac iz pištolja ili Duplerica oštice Dona) koju su izdali Bidl i Adams. Dodž Siti se kao primarna scenografija pojavljuje u delu A.K. Simsa „*The Dandy of Dodge; or Rustling for Millions*“ (Dendi iz Dodža ili Šuškanje miliona). Simsovo delo pojavilo se 1888. godine, a u njemu je opisano nasilje u gradu kao deo nasilne ere za koju je priznao da je završena.

⁸⁸ Ibid, 99.

⁸⁹ Jones, 99.

„Pišem o danima kada je Dodž Siti bio veliki stočarski grad na Zapadu, sa svim onim što to ime nosi. Ti dani su prošli. Doseđenici koji obrađuju zemlju, započeli su borbu sa bizonima za travu prostranih predela“. Sledeći shvatanje progrusa, Sims je prebacio radnju u salun u Dodž Sitiju poznatom kao Bedrok Bauer. Bauer se nije mogao nazvati „ulepšanim“ kockarskim paklom. Njegov enterijer je bio oskudan i neokrečen; čaše i flaše iza šanka su bile sve samo ne čiste. Bedrok Bauer je bio poznat kao vodeće kockarsko mesto u gradu. Radilo je celu noć i imalo je mušterije iz svih slojeva...“⁹⁰

Simsova priča koristi Dodž Siti kao pozadinu prikazujući ga kao tvrd, realan grad, sa velikim brojem saluna, ali i sa rastućim brojem građana zainteresovanih za izgradnju grada i demonstraciju patriotizma.

Time što su se usredsredili na senzacionalne aspekte naprednih gradova, novinari i pisci petparačkih romana, ustavili su snažne vizuelne slike koje su postale sredstva putem kojih je masovna publika definisala teritoriju Zapada. Kako bi bili istinski „zapadni“, gradovi su morali imati na sumično nasilje, salune, kockare, prostitutke, zgrade sa lažnom fasadom, sumnjive likove i oružje na gomili. Uopšteno govoreći, ove slike su obično povezivane sa ljudima niže klase, latalicama (iako se smatralo da je biti kockar uvaženo zanimanje), koji će, ako ih stavite u veće gradove poput Čikaga, Baltimora ili Boston-a, biti smatrani za sramotu tog grada. Sa korenima u stvarnosti i uzajamnim intenziviranjem od strane novina i popularne fikcije, ove karakterizacije su preuzele auru autentičnosti koja je u glavama čita-

---

⁹⁰ Slotkin, 100.

laca stvarala očekivanja o tome kako Zapad treba da izgleda. Jedan turista iz Sv. Pola, Minnesota, prisećao se dana kada je stigao u Dédvud nakon čitanja „sve dostupne literature o Dédvud Diku i drugim bitnim ličnostima u blizini“ i „sa nestrpljenjem očekivao da se umeša u nevolje i metež“ koje je očekivao da nađe. Osetio je olakšanje kada je, videvši nešto za šta je isprva pomislio da je leš koji visi sa motke, shvatio da je zapravo zastava ispred gradske većnice na koju je okačena lutka koja predstavlja političkog kandidata, a koju su na tom mestu obesili politički protivnici.

Frederik Niven, engleski pisac, bio je toliko inspirisan američkim petparačkim romanima, da je u 20. godini prvi put posetio Zapad. Prisećao se:

„prvi kopački kampovi koje sam video su me stalno na veoma intenzivan način podsećali na korice ovih dragocenih knjižica“.

Niven je kasnije opisao svoje namere da poseti Dédvud, dom heroja Dédvud Dika, i da tamo kupi plac.⁹¹ Persi Veksman, saradnik urednika za „Cosmopolitan“ 1930-ih, setio se kako su petparački romani o Dédvudu Diku stvarali sliku o Zapadu u njegovoj glavi i pobuđivali „intenzivnu želju da poseti SAD i upozna što je više moguće njenih izvanrednih stanovnika“. Petparački romani su takođe mogli inspirisati čitaoca da se sele na Zapad i urade nešto više od proste posete, kako se Hari „Sem“ Jang prisećao u svojoj knjizi „Hard Knocks“:

„Pročitao sam sve dostupno što se tiče petparačkih romana i glava mi je bila tako puna priča od ’kojih se diže kosa na glavi’ o Indijancima, lovcima, traperima i drugim žite-

---

⁹¹ Paul, 88.

Ijima Divljeg zapada, da sam odlučio da je moja dužnost da krenem napred, osvojim domene tih nomada i pomognem u istrebljenju Plemenitog crvenog čoveka“.

Takav književni tretman, pobudio je dovoljno znatiželje u gradovima tako da su do 1883. i Tumbston i Dédvud bili navedeni u turističkim vodičima kao što je „The Pacific Tourist“.

Mitski toponimi

Takve slike ostale su trajno vezane za Tumbston, Dedvud i Dodž Siti, ali su se takođe odnosile i na veliki broj naprednih gradova širom Zapada kao što su Majls Siti, But, Preskot, Džeroum, Vikenburg, Vičita, Hejs Siti, Bizbi, Telurid, Silver Siti, Virdžinija Siti, Ker d'Alen, Helena, Kripl Krik, Elsvort, Ledvil, Bodi ili Aurora.⁹² Mnogi od ovih gradića su se takođe pojavljivali u petparačkim romanima ali je većina njih povezivana sa izmišljenim protagonistima koji su jednako lako zaboravljeni kao Tumbston Tom, Dendi iz Dodža, pa čak i Dedvud Dik. Reputacije Dedvuda, Tumbstona i Dodž Sitija koje su uglavnom bile delo novinara i pisaca fikcije, održane su jer su bile izgrađene na zrncu istine i služile kao prirodni komplement stvarnim herojima Zapada kao što su Divlji Bil Hikok, Kalamiti Džejn, Vajat Erp i Bet Masterson. Autentični heroji tražili su autentičnu scenografiju.

Priče o divljim i neodređenim gradićima sa pravim herojima, prodavale su petparačke romane, članke u magazinima i knjige masovnoj publici. U ovim prikazima, Zapad je zamrznuti trenutak u vremenu - prljavo lice poroka, greha i korupcije. Nakon relativno kratkog perioda nemira, Dodž Siti, Dedvud i Tumbston su nastavili dalje i izgradili su modernu političku i socijalnu infrastrukturu vrednu poštovanja i spoljnih investicija. Nacionalna reputacija zasnovana

---

⁹² Ibid, 90.

na kriminalu i nepoštenju nižih klasa, bila je poslednja stvar koju su gradske vođe i investitori želeli. Za njih, Divlji zapad i ljudi koji su simbolizovali njegovu slavu, predstavljali su loša sećanja koja je najbolje zaboraviti.

Nakon perioda procvata i ekonomskog rasta usledio je bankrot. Do 1890-ih, svaki grad je iskusio različit stepen ekonomске depresije pošto se njihov prvobitni ekonomski rast završio. Dodž Siti je doživeo isti preokret nakon što je njegovo poslovanje zasnovano na trgovini stokom okončano 1885. god., kada je grad napravio promenu u privrednoj i transportnoj ekonomiji. Ovo je imalo za posledicu gubitak više od petine njegove populacije, sa 2.656 1886. na 2.091. 1890. god. Dedvudov ekonomski rast, smanjivao se do 1878. jer su lakše dostupne rude bile iscrpljene. U rudarstvu Dedvuda su stupile na snagu velike operacije čvrstih stena koje su preživele do 1880-ih ali su ih veliki troškovi većinom zaustavili do 1890. godine. Populacija ovog grada je takođe opala sa 3.777 1880. na 2.366 1890. godine.⁹³ Uvođenje novog procesa prerađe rude korišćenjem cijanida 1890-ih, obezbedilo je regionu privremeni ekonomski rast do 1910. god.

Tumbston je od sva tri grada najgore prošao. Nakon što su njegovi rudnici poplavljeni 1887. god., a najveća iskopavanja zaustavljena, veći deo populacije je spustio šatore i drvene zgrade i otišlo u kampove koji su više obećavali. Tumbstonova populacija pala je sa procenjenih 7.000 1881. na 646 građana 1900. god.⁹⁴ Šarlot Hol, urednica i novinarka lista iz Arizone, kasnije je zabeležila da je „bukvalno

---

⁹³ Ibid, 94.

⁹⁴ Ibid, 96.

trava rasla ulicama Tumbstona“. Grad je doživeo kratkoročni oporavak između 1901. i 1910. god., jer je grupa investitora konsolidovala sve glavne rudarske operacije i uzalud pokušavala da ispumpa vodu iz rudnika. Nakon neuspeha, grad je preživljavao zahvaljujući manjim rudarskim poslovima, rančevima i prihodu od svoje uloge okružnog sedišta. Pod ovim uslovima, imajući nacionalnu reputaciju Vavilona na teritoriji sa pridodatim nepoželjnim ličnostima, gradski lideri i investitori nisu bili zainteresovani za grad.

Dedvud, Dodž Siti i Tumbston su poput drugih gradova Zapada težili da se distanciraju od grubog stereotipa koji se nesmanjeno nastavio i u 20. veku. Kako bi učinili svoje gradove privlačnim za investitore i nove stanovnike, gradski busteri su žeeli da zamene popularnu sliku zajednice koja ne poštuje red, koja je poročna i rustična, novom koja je prikazuje kao modernu i progresivnu - što su karakteristike zajednica na Istoku odakle su mnogi potekli ili ih poznavali. Gradski busteri u tri grada, poput onih iz drugih zapadnih zajednica u periodu posle teritorije, delili su zajedničku viziju savremenosti. Njihov ideal progresivnog grada, bio je obeležen ekonomskom i političkom stabilnošću, imao je snažne poslove u razvoju i industrijsku bazu, bio je povezan sa spoljnim svetom preko dobrih puteva i železnice, imao je sposobnu lokalnu vlast koja je obezbeđivala građanske servise kao što su služba bezbednosti, zaštita od požara, pouzdane usluge kao što su voda, struja i telefon. Postati sedište okruga, takođe je bilo poželjno jer to ukazivalo na regionalno liderstvo. Moderna zajednica koju su oni zamislili, postavljala je građansku solidarnost, moral i porodičnu atmosferu kao svoje najviše vrednosti. Prisustvo jakih so-

cijalnih institucija poput škola, crkava, komšiluka i dobrovoljnih organizacija viđeno je kao znamenje posvećenosti zajednice sopstvenom zdravlju i vitalnosti. Impresivna arhitektura njenih domova i poslovnih zgrada, simbolizovala je snažne osnove zajednice.

U pokušaju da dostignu ovu viziju, Dodž Siti, Dédvud i Tumbston su se suočili sa aktuelnom dilemom: snažnim javnim interesovanjem za prošlost teritorije koja se intenzivala sa rastućom potrebom Amerike da memorijalizuje svoje zapadno nasleđe koje je sada smatrano „Starim zapadom“. Popularnost bogataške zapadne fikcije u 20. veku koja je započela sa Visterom i Houom, a koju su nastavili pisci poput Luisa, podstakla je čitavu eksploziju popularnih istorija o svakom gradu i njegovim istorijskim ličnostima u 1920-im. Njima su se pridružili starosedeoci zajednica i učesnici koji su objavljivali memoare ili prepričavali svoja sećanja novinarima. Sadržaj ovih naracija, dao je istorijski autoritet i posebno mesto njihovim gradovima u istoriji. Pod ovakvim teretom, mnogi busteri su postepeno shvatili da su tri gradića zaista posebna, ne kao primeri modernog napretka već kao živi spomenici američkog doba na teritoriji.

Dve decenije nakon prvobitnog procvata, gradski busteri su pokušali da revitalizuju svoje zajednice ističući brojne prilike za investicije u tim oblastima i dalji potencijal za ekonomski rast. Promoteri Dédvuda i Tumbstona su se usredsredili na rudarstvo, dok je Dodž Siti isticao poljoprivrednu, pridavajući sebi epitet „bašte zapadnog Kanzasa“. Pošto je progresivna zajednica počivala na sigurnoj ekonomskoj bazi, sva promotivna aktivnost je generisana ili

koordinisana putem lokalnih biznis organizacija koje su tesno sarađivale sa lokalnim i regionalnim novinama. Još 1881. god. su poslovni interesi u Dédvudu doveli do osnivanja Privrednog odbora Dédvuda koji je objavljuvao vodič sa akcentom na komercijalnom potencijalu. Ta organizacija se raspala i prelazivši u niz drugih oblika sve do 1929. god. kada je postala Privredna komora Dédvuda.

U kasnom 19. veku, poslovna zajednica Dodž Sitijsima imala je tri buster grupe, Feniks klub, Nikerboker klub i Komercijalni klub. Oni su se spojili u Feniks industrijski klub 1915., a 1921. godine postali su Privredna komora Dodž Sitijsima.

Tumbston je imao svoje pandane u Tumbston komercijalnom klubu koji je kasnije, poput svojih parnjaka u Dédvudu i Dodž Sitijsim, postao Privredna komora Tumbstona.

Jedan od glavnih ciljeva bustera u periodu nakon procvata, bio je da se prevaziđe slika opšte nemoralnosti putem isticanja institucija koje su ilustrovale snažne porodične vrednosti i stabilnost zajednice. Crkve - samo znamenje morala i škole, dobile su značajno mesto.

„Nijedna pametna ili kulturna osoba“, podsećao je svoje čitaocu 1911. pisac jednog javnog oglasa koji je štampao Komercijalni klub Dodž Sitijsim, „neće uzeti u obzir za svoj stalni dom grad i zajednicu koji ne obezbeđuju obrazovne, religiozne i društvene prednosti dobrih škola i crkava“.⁹⁵

Autor je kao dokaz nabrojao šest crkava i jednu u izgradnji i tri velike školske zgrade. Drugi promoter Dodž Sitijsim, naglasio je da je grad „dobro snabdeven osnovnim potreštinama“ i da „stabilnost i moral preovladavaju“ što je išlo

---

⁹⁵ Jones, 112.

ruku pod ruku sa ekonomskim i socijalnim napretkom: obrazovne prednosti, religiozna sredina i neograničeno polje trgovine predstavljali su čuvare napretka za prosperitetan grad koji se razvija. Prema rečima njegovih buster-a, Dédvud je takođe bio bogobojažljiva zajednica.

„Ljudi iz grada“, pisao je 1904. god. jedan buster iz Dédvuda, „oduvек с поштovanjem гledaju на учење Господа и у таквој zajедници није било тешко посадити сeme religije“. Pisac је nastавио да опишу „prosperitetne uslove“ које обезбеђује католичка црква: „добро posećenu“ епископалну цркву; procvat Baptista, Kongregacionista и Лутеранца. Čak су су поминjане и јеврејске службе како би се показала raznovrsnost verskog избора. „Црквених друštава има пуно“, закљуčио је аутор, „и свака конгрегација има своја помоћна tela радника. Образовне вредности града једнаке су саnjеговом пobožnošću“. Исти buster је приметио да је „понос Dédvuda njegov javni školski sistem“ и подвукao је посвећеност града истicanjem да „је grad o velikom трошку sagradio шест modernih школа од cigala...“ У исто време, promotivni javni оглас Tumbstona који је 1903. god. napisao Vilijam Hatič, издавач „Tombstone Prospector-a“, хвалио се са четири „добро posećene“ цркве и подсећао потенцијалне investitore да „кarakтер и заслуге града могу да се измере квалитетом njegovih школа“. Кao сведочанство, истicao је модерне јавне школе града и изузетан факултет са „многим професорима који су нашли место на најprestižnijim univerzitetima u земљи“. Још један buster је додao да се школе у Tumbstonu „налазе на visokom mestu међу школама u Arizoni“ и naglasio da grad има biblioteku sa 2.000 naslova.

Kako bi prevazišli sliku o svojim gradovima koja je prepuna razuzdanih latalica, busteri su nalazili primere dobrovoljnih organizacija muškaraca i žena koji su demonstrirali solidarnost u zajednici i delovanje ka društvenom napretku. Jedan način pokazivanja ovog visokog nivoa društvenog angažovanja, bio je da se navede broj građanskih grupa.

Na primer, Džordž Boldvin, promoter Dedvuda, opisao je svoj grad kao mesto gde „nekoliko ženskih i književnih klubova, svi sa dobrom članstvom, održavaju nedeljne sastanke i doprinose dobrim društvenim odlikama grada“. Sama raznovrsnost grupa je ukazivala i na građansku uključenost. „Kuća MASONA, Neobični momci, Moderni šumari Amerike, Šumari sveta, Stepen časti, Crveni čovek, Vitezovi Pitija, Vitezovi Kolumba, Kćeri američke revolucije, Velika armija republike, Ženski odbor za pomoć, Orlovi, svi su organizovani u gradu i imaju veliki broj posvećenih sledbenika“.⁹⁶

Promoter Dodž Sitija, hvalio se da njegovi ženski i književni klubovi „pružaju obrazovne prednosti damama iz grada koje su u svakom pogledu jednake sa bilo kojim drugim gradom“ kao i da se njihovo gostoprimstvo prenosi na buduće stanovnike: „naročita pažnja se daje pridošlicama i par dana života ovde, dovoljno je da se osećaju kao kod kuće i da osete da su među prijateljima“.⁹⁷

Opisi poštenih, odgovornih uprava, pokazuju koliko su gradovi cenili red i zakon što je direktni kontrast prevladavajućoj slici nasumičnog nasilja, poroka i pijanstva. Gradski čelnici Tumbstona, opisani su kao „javno angažovani gra-

---

⁹⁶ Ibid, 113.

⁹⁷ Paul, 122.

đani sa znanjem koji svoje zvanične pozicije zauzimaju samo zato da bi služili interesima zajednice koja je njihov ponos i da bi očuvali interes grada...“ Drugi je rekao da grad ima „opštinski ugled koji je teško nadmašiti“. Gradska vlast u Dedvudu, opisana je kao „dobro organizovana i oprezna“ čija „su unutrašnja poboljšanja moderna po svom karakteru“. Jedan promoter Dodž Siti, otisao je korak dalje: „Nijedna bolja vlada nije nikada razvijena niti se bolja može naći“. Još jedan promoter Dodž Siti, izabrao je da naglasi kontinuitet izabranih gradskih zvaničnika kako bi pokazao stabilnost i činjenicu da njihovi pripadnici zakona rade više od prostog uključivanja u opasno-po-život korišćenje oružja time što je naglasio da je šerif Hamilton „Hem“ Bel šest puta služio kao šerif i „činio sve u svojoj moći da pomogne da Dodž Siti raste“. Dodž Siti, jedini od tri grada koji je potpao pod državni zakon o prohibiciji 1880-ih, hvalio se 1888. god. da u gradu nije ostao nijedan salun i da je grad „pročišćen od ove obeshrabrujuće delatnosti...“⁹⁸

Svi promotori su naglašavali modernu arhitekturu svojih gradova. Opisi značajnih zgrada, služili su u dve svrhe: raspršivali su preovladavajuću sliku da su Dodž Siti, Dedvud i Tumbston privremeni kampovi puni šatora, šupa i jeftinih drvenih građevina sa lažnom fasadom i nudili su dokaz o poslovnom prosperitetu i stabilnosti. Dedvud je bio opisan kao „najveći mali grad na svetu“ koji „poseduje mnogo elemenata metropolitanizma koji se obično viđa u gradovima od po 100.000 stanovnika“. Ovo se dokazuje „velikim obimom poslova koji se obavljaju putem banaka i trgovin-

---

⁹⁸ Ibid, 123-124.

skih društava, kao i bitnim i modernim karakterom zgrada u poslovnom centru“.

Sličnim rečima, D.M.Moris je pisao o Dodž Sitiju: „Posetioca prvo impresioniraju impozantna stanica Santa Fe i hotel Harvi. Upravo tu, prvi put shvatite koliki se obim saobraćaja odvija kroz Santa Fe. Moris je zabeležio da „pri poseti trgovinskom centru, vidite znatne i praktične poslovne blokove; skladišta su puna robe za moderni grad... Čovek je impresioniran modernim duhom i aktivnošću raznih poslovnih firmi koje su jače od onih u većim gradovima“. Arhitektura Tumbstona prolazi kroz isti tretman, njen robna kuća Volkot se naziva „arhitektonskom lepoticom i modernom građevinom“, a čuveni restoran Kan-Kan „je elegantan i sa umetničkim ukusom velike i prostrane zgrade“.

Kako bi preneo ove moderne slike, svaki grad je obilato ilustrovaо svoj materijal fotografijama enterijera i eksterijera zgrada kao i uličnim pejzažima. Ponosno pozirajući uz svaku radnju, nalazio se dobro obučeni i očigledno uspešni vlasnik. Dobro održavane rezidencije, bile su dokaz poslovnog i industrijskog prosperiteta i prisustva stabilnog građanstva, daleko od pohlepnih stanovnika koji su naseljavali gradove u popularnoj štampi.

„Čovek je zapanjen kada vidi tako veliki broj lepih kuća“, pisao je Moris za Dodž Siti, „sve su moderne arhitekture sa dobro održavanim travnjacima i prelepim pejzažom“.

Iako je bilo i nekoliko vila, „mahom su moderne kolibice pokazivale da su njihovi vlasnici imali na umu finansijsko blagostanje... Ova činjenica pokazuje da su građani Dodž

Sitija konzervativni i da pripadaju klasi koja pažljivo napreduje“. Dž. Roland Hil je, pišući za „The Golden Era“, pomogao da se ublaži uobičajeni opis Tumbstona kao gomile golih kućica od opeke u pustinji time što je opisao veliki broj drveća, žbunja, cveća i trave koji su ulepšavali mnoge domove u Tumbstonu i bili „dokaz ukusa i kulture“.⁹⁹

Promoteri su takođe radili na menjanju percepcije svojih gradova kao izolovanih ispostava na teritoriji u pustoj divljini. Umesto toga, promoteri su hvalili prednosti klime i prirodnih lepota u cilju upućivanja otvorenog poziva istočnjacima koji traže zdrav odmor. Promoteri su opisivali Crna brda oko Dedinuda, ne kao visoke i nepristupačne vrhove Stenovitih planina već kao mesto prirodne intime. „U Crnim Brdima“, jedan pisac je zabeležio, „čovek oseća vezu sa svakim brdom i planinom, kao da su mu na dohvati ruke“. Zdravstveni aspekti klime, reflektovali su ovu blisku vezu sa prirodom. Jedan promoter je zabeležio: „Vazduh je tako zasićen mirisima borovine da osnažuje invalide na magičan način“. Jedan drugi je pak otkrio pravi motiv kada je Crna brda nazvao „najzdravijom klimom na kontinentu, gde šanse za investiranje i profit leže na svakom koraku“. Hatić je klimu opisivao kao „bespogovorno izvanrednu čiju superiornost čini Tumbston prirodnim sanatorijumom, pošto se nalazi na visini gde su godišnja doba tako pogodno izmešana da se za ekstremne temperature i iznenadne promene vremena praktično i ne zna“.¹⁰⁰ Jedan novinar iz „Arizona Graphic-a“ nazvao je vreme u Tumbstonu „preleplim“ i rekao je da „postoji dostojanstveni stav i dašak mis-

---

⁹⁹ Jones, 111.

¹⁰⁰ Ibid, 112.

terije u udaljenim purpurnim planinama, kao i usamljena lepota u pustinjskom ništavilu koja umiruje um posmatrača“ obezbeđujući „vazdušnu hranu“. Kako čitaoci ne bili zabrinuti zbog pustinjskog okruženja Tumbstona, Hil ih je uveravao u „moćni vodovodni sistem“ o kome se brine grad kao i mogućnost pravljenja leda od strane Jugozapadne kompanije za led.¹⁰¹

Međutim, planine nisu nužno bile sinonimi zdravlja i uzvišenosti. Iako ukotvljeno u ravnici, okruženje Dodž Sitija imalo je i svoje medicinske blagodeti, prema jednom opisu:

„Na visini od 1000 metara, sa obiljem čiste vode i sa okolnom prirodom kojoj nema ravne za poljoprivredu i bašte, Dodž Siti je idealno smešten. Ovde je takva čistoća vazduha da mnoge osobe koje boluju od plućnih bolesti i sličnih tegoba, dolaze u potrazi za olakšanjem, a u mnogim slučajevima pronadu i potpuno ozdravljenje. Jedan promoter je dodao da „jedva da postoji uvaženi lekar u SAD koji neće preporučiti zapadni Kanzas onome kome je potrebna zdrava klima.“¹⁰²

Nekada su opisi vremena išli u ekstreme, pa je tako jedan od promotorera Dodž Sitija preneo čitaocima „podatak“ da: „mi nikada nismo imali ništa slično ciklonu u zapadnom Kanzasu ili onome što se na severu zove mečava, mi ne znamo šta to znači“.¹⁰³

Kako su promotori Dodž Sitija, Dedvuda i Tumbstona radili da isprave ono što su smatrali lažnim utiskom o njih.

---

¹⁰¹ Ibid, 114.

¹⁰² Ibid, 115.

¹⁰³ Ibid, 133.

hovim zajednicama uz pomoć fotografija, crteža i slikovitih opisa modernog grada, suočavali su se sa zbumujućim problemom koji je poticao od rastućeg broja turista koji su dolazili da posete grobove Divljeg Bila Hikoka i Kalamiti Džejn, Bajnd kejdž teatar, groblja i druge znamenitosti o kojima su čitali u petparačkim romanima i magazinima. Kako postupati sa ozloglašenom reputacijom zbog koje je svaki grad stekao nacionalnu slavu, a ne otuđiti se od potencijalne nove grane privrede?

Jedan pristup je bio sveukupno negiranje i bacanje krivice na pisce petparačkih romana, kako su činili promoteri Dedyuda.

„Ni u jednom trenutku svoje istorije Dedyud se nije mogao klasifikovati kao „prost grad“. On je oduvek bio daleko od loših uticaja koji su druge gradove zapada i teritorije učinili ozloglašenim, iako su pisci krvavih i olujnih priča često smeštali scene svoje fikcije unutar njegovih vrata“.¹⁰⁴

Tišina je bila druga opcija. Nakon ponovnog štampanja nekih starih članaka o Vajatu Erpu i Betu Mastersonu 1910. godine, Džesu Denijosu, novom izdavaču „The Dodge City Globe-a“ je veliki broj građana rekao da takvi podsetnici prošlosti nisu dobrodošli u gradu. Drugi promoteri su imali bolja rešenja: staviti divlje trenutke unutar konteksta gradske istorije tako što će od njih biti napisano jedno poglavlje o tome kako je zajednica koraćala prema napretku. Jedan novinar iz Dodž Sitija je prosto rekao:

---

¹⁰⁴ Slotkin, 122.

,,pionirski dani pripadaju tamnoj prošlosti i Dodž Siti stoji kao najveći i najprosperitetniji grad zapadno od Katinsona u Kanzasu.¹⁰⁵

Drugi promoter Dodž Sitija, bio je elokventniji: „Dodž Siti nikada nije bio lider u momentima koji su stvorili Zapad... naglašavanje pobunjeničke strane karijere grada...umesto bavljenja njegovom industrijskom i komercijalnom superiornošću, bilo bi isto što i obeležiti njegovo ime sramotom tamo gde se u stvari nalaze njegove zasluge“.

Promoteri Tumbstona su otisli korak dalje, pa su dane bezakonja označili kao prirodnu posledicu grubog okruženja teritorije. Jedan promoter je uveravao da su:

,,ličnosti koje su Tumbston učinile poznatim u svetu - Dok Holidej, Vajat i Virdžil Erp, Ned Mekovan, Ajk i Bili Klenton davno nestale... kao i drugi ljudi uzavrele krvi zbog kojih je lonac uvek ključao... dobra stara vremena se više nikada neće vratiti u Tumbston jer su nestali uslovi koji su ih činili mogućim“.

Vilijam Hatić je informisao čitaoce da u njegovojo promotivnoj knjizi o Tumbstonu

,,nema posebnih pomena turbulentnih incidenata iz prošlosti grada; jer, iako suštinski i istorijski neodvojivi od ranog razvoja bilo koje zajednice na teritoriji, najbolje je da se na njih zaboravi“.

Takvim naporima, promoteri su neprijatne aspekte istorije svojih zajednica pretvarali u poučne priče o napretku. Njihovi razuzdani počeci nisu viđeni kao slabost već obred prelaza posredstvom koga su se pioniri izdržljivog srca suočavali sa izazovima teritorije i pomoću koga su uspešno

---

¹⁰⁵ Paul, 116.

sagradiili napredne, moderne, uređene zajednice posvećene matičnim američkim vrednostima. Takve promocije, slale su jednostavnu poruku: Dodž Siti, Dedevid i Tumbston, bili su bezbedni za posećivanje i investiranje.

Prve istorije Dedevida i Dodž Sitija pre Prvog svetskog rata, potvrđivale su iste priče o progresu kao i promoterske. Ispričane sa tačke gledišta ličnog iskustva tri starosedeoca, dva iz Dedevida i jedan iz Dodž Sitija, opisali su razvoj njihovih gradova kao deo evolutivnog procesa unutar koga zajednica napreduje i iz primitivnih uslova prelazi u stanje civilizacije. Poput građanskih promotera, lokalni pisci memoara tražili su način da preusmere fokus sa nasilja i nemoralne prošlosti na ono što su smatrali pravom istorijom, a to je da su njihove zajednice izgradili posvećeni, skromni i vredni pioniri. S druge strane, oni nisu poricali razuzdane aspekte prošlosti ili prisustvo njenih slavnih ličnosti. Zapravo, rani pisci autobiografija su se povezivali preko direktnog ličnog iskustva i anegdota sa obe strane. Kao svedoci kritične faze u istoriji, suočeni sa pojačanim nacionalnim interesovanjem za Zapad, pisci memoara s početka veka bili su motivisani da zabeleže istinu o toj eri kako ona ne bi bila uzurpirana od strane drugih čiji je cilj bio ubiranje profitna od izmišljenih priča.

Lični doživljaji Dedevida prethode onima o Tumbstonu i Dodž Sitiju za skoro čitavu generaciju, nakon rane slave grada u petparačkim romanima. Jedna od najranijih i naj-sveobuhvatnijih istorija jednog stanovnika Dedevida, bila je istorija prečasnog Pitera Rosena „*Pa-Ha-Sa-Pah, or the Black Hills of South Dakota*“ (Pa-Ha-Sa-Pah ili Crna brda Južne Dakote) iz 1895. godine. Inspirisan svojim iskustvom pas-

tora parohije Sveti Ambroz u Dédvudu između 1882. i 1889. god., Rosen je opisao istoriju i status Dakota Indijanaca iz okruženja kao i sopstveno iskustvo boravka u njihovoj zajednici. Međutim, dobar deo njegovog opisa je prikaz istorije Dédvuda baziran na anegdotskim informacijama. Naime, Rosen nije boravio u toj oblasti, a događaji koje je opisivao su bili davno prošli. Sveštenikov prikaz Dédvuda, viđen je kao progres od greha do svetovnog. Njegov opis Dédvuda veoma podseća na Sodomu- dobro poznatu sliku iz petparačkih romana:

„žed za zlatom, prevazilazila je sve teškoće, dovela je hiljade ljudi u ove divljine i, za manje od godinu dana, Dédvud je narastao mesta sa nekoliko koliba u grad od sedam hiljada stanovnika ... Saluni su se množili zapanjujućom brzinom, a kockanje se odvijalo bez ograničenja i bez obzira na sate, zapravo, svi sati i noću i danju su bili isti, grad je bio pun kockara, a pucnjava je bila uobičajena razonoda. Pa ipak, pod ovim grešnim eksterijerom, istinski „vredna i energična zajednica“ Dédvuda je izrasla kada su građani Dédvuda bili primorani da ponovo izgrade grad 1879. godine, nakon razarajućih požara. Njihova neustrašiva volja i energija nisu mogle biti prigušene“, pisao je on.

Po Rosenovom mišljenju, Dédvud je ponovo doživeo iskušenje nakon poplave 1893. god., kada je grad još jednom unapređen s obzirom na to da je proces reizgradnje podrazumevao pravljenje širih ulica i nove javne škole. On završava opis nabranjem primera napretka grada: škola, železnica i stambeni kvaliteta, odnosno građanstvom osnaženim iskušenjima teritorije.

Eni Talent je napisala jedan od ranih memoara o Dedvudu „*Crna brda ili večna lovišta Dakota*“. Knjiga je objavljena 1899. god. i nudila je poduži, dramatičan opis njenog iskustva odrastanja u Dedvudu i Crnim brdima. Poput većine pisaca memoara ranih pionira, Talentova je dala sebi autoritet naracije u prvom licu motivisana, ne novcem, već potrebom da zabeleži istinitu priču, čiji je ona bila svedok, za dobrobit budućih pokoljenja. Cilj Talentove, bio je da ispriča priču o pionirima Dedvuda i Crnih brda, priču o „pri-padnosti“ koju ona opisuje kao „glavnu silu civilizacije sa zadatkom da dostigne našu sadašnju civilizovanost“, kako bi preusmerila istoriju sa izmišljenih priča fokusiranih samo na senzacionalističkim aspektima prošlosti. Priča Talentove počinje njenim dolaskom na teritoriju u železničkom vagonu 1875. godine, kao jedne od članica grupe prvih kopaca zlata. Sa ove poučne tačke gledišta, ona detaljno opisuje početak zlatne groznice u Dedvudu, indijanske ratove koji su usledili i izgradnji grada. Njena priča o Dedvudu koga naziva „velikim trgovinskim metropolisom Crnih brda“ prikazuje ga kao užurbano mesto puno mogućnosti. Oportunisti, kako ih je opisala, dele se u dva tabora: „muškarci biznismeni i profesionalci“ i „nesmotreni avanturisti“ koji su zajedno sticali instant bogatstvo. Poput Rosena, ona nikada zapravo nije bila svedok ove strane Dedvuda, jer se nije smatralo prikladnim da mlade devojke odlaze u otrcane delove grada. Nen opis ranog Dedvuda, mogao je lako proizići iz pera Edvarda Vilera:

„jednim letimičnim pogledom kroz širom otvorena vrata saluna i kockarnica, primetili biste velike grupe ljudi svih klasa kako okupljeni žudno gledaju fascinirani mnogim

igrana na sreću, koji gube i dobijaju na stotine dolara za jednu noć...“.¹⁰⁶

Pa ipak, uprkos činjenici da su ti ljudi bili „odmetnici bez dozvole da kontrolišu stvari, postojalo je neverovatno odustvo nemira na ulicama Dédvuda tokom njegovih pionirskih dana“, pisala je Talentova. Naracija Talentove o Dédvudu poseduje snažan promoterski prizvuk, koji je pratio istu progresiju od divljine ka civilizaciji koju i Rosen skicira. Izašavši iz svog divljeg perioda, Dédvud postaje uzorna zajednica. Ona piše:

„uska dolina je proširena, lepi blokovi od kamena i cigle su podignuti duž glavnih puteva grada, pokazujući tako prosperitet trgovaca u različitim poljima trgovine, obimne komercijalne poduhvate koji su u gradu osnovani što ga jasno izdvaja kao trgovinski metropolis Crnih brda“.

Talentova je kasnije pisala da je „javni duh opštine održao brz korak sa svojim komercijalnim rastom i prosperitetom kao i sa kompletno unapređenim sistemom kanalizacije i odličnim sistemom električnog osvetljenja“.¹⁰⁷

Pisci memoara iz Dédvuda pojačavali su turbulentnu sliku gradova u svojim pričama; takođe su potencirali povezanost gradova sa njihovim slavnim ličnostima tako što su uključivali anegdote ili lične odnose sa herojima. Isticanje ličnosti je za pisce memoara imalo 3 svrhe: činilo je tu poznatu ličnost autentičnom, podržavalo sliku pisca kao svedoka istorije i nudilo je priliku da se iskoristi ekonomski uspeh poznatih ličnosti.

---

¹⁰⁶ Jones, 133.

¹⁰⁷ Paul, 134.

Susret Talentove sa pravim herojem Zapada, dogodio se slučajno 1875. god., kada je upoznala Bila Hikoka u Šajenu i opisala ga kao kvekerskog sveštenika sa oružjem za pasom. U njihovom kratkom, ali značajnom razgovoru, ona je potvrdila peovladavajuću karakterizaciju Hikoka kao plenumitog predstavnika zakona. Ona se priseća kako joj je Hikok priznao da je ubijao ljude, ali samo „u apsolutnoj samoodbrani ili pri vršenju zvanične dužnosti“.

Za razliku od Rosena i Talentove koji nikada nisu istinski iskusili siledžijsku stranu Dedinja, prvi memoari o Dodž Sitiju koje je napisao Robert Rajt 1913. godine, ispričani su rečima čoveka koji je bio direktno uključen u unutrašnji život mlade zajednice na teritoriji. Rajt je štampao svoja sećanja u delu nazvanom „*Dodž Siti, prestonica kaubaja i Veliki jugozapad u danima divljih Indijanaca, bizona, kaubaja, plesnih dvorana kockarnica i loših ljudi*“. Uprkos naslovu u stilu petparačkih romana, knjiga je bila ozbiljan pokušaj da se napiše sveobuhvatna istorija grada iz perspektive prvog lica, od njegovih ranih dana ubice bikova na Santa Fe železnici, preko godina kada je bio vodeći trgovac i državni političar, što je takođe privlačilo publiku zbog bliske povezaniosti sa čuvenim revolverašima Dodž Sitija Betom Mastersonom, Lukom Šortom i Vajatom Erpom. Uticaj Rajtovе knjige ne može se potceniti pri oblikovanju percepcije Dodž Sitija. Knjiga je bila izvor na koji su se najčešće oslanjale sve naredne istorije grada, uključujući i onu istoričara Roberta Dikstre, koja predstavlja najprofesionalniji prikaz razvojnih godina grada. Poput Rosena i Talentove, i on pokušava da stekne kredibilitet distancirajući se od petparačkog stila pisanja, tvrdeći da je pozvan od strane svojih

prijatelja da ispriča istinitu priču i da razjasni stvari o zlom Dodžu. Poput drugih pisaca memoara, Rajt je slavio svoje mesto u istoriji i htio da iza sebe ostavi naslađe.

Rajtova hronika podudara se sa Rosenovom i Talentovom kao priča o evoluciji grada od divljine do civilizacije. On ne poriče nasilje u formativnom periodu Dodž Sitijsa, kao što to čini Talentova za Dédvud, ali prelazi preko promotivnog manira kao nečeg što su prirodno izazvale okolnosti.

„Radi ublažavanja ranijeg ponašanja stanovnika, pozivam se na nepoznatost teritorije, uslove života, opasnosti i veze sa Zapadom, kao i hrabri i nesmotreni duh koji takvi uslovi ugrožavaju“.¹⁰⁸

Rajt je posvetio dosta vremena diskusiji o reputaciji grada da bi zaključio: „Dodž Siti nije bio najgore mesto na svetu ili sam barem ja čuo za grad koji mu je po tome jednak, ako ne i gorji od njega...“. Grad koji je Rajt imao na umu, bio je Dédvud i on citira opis Crnih brda jednog novinara kompa stavljajući akcenat na njegovo nasilje uz reporterovu primedbu da je prosečan broj smrti dostizao „oko stotinu u mesec dana“.¹⁰⁹

Rajtova knjiga je bogat izvor informacija o osnivanju grada, trgovini kožama bizona, procvatu stočarstv, a obiluje opisima socijalnih i političkih konflikata između lokalnih frakcija. Veliki deo knjige posvećen je opisivanju uloge njegovih prijatelja i poznanika, među kojima je bilo raznih ljudi od vlasnika saluna do bankara, u stvaranju ekonomske i političke infrastrukture grada.

¹⁰⁸ Ibid, 144.

¹⁰⁹ Ibid, 145.

Najveće divljenje je usmereno ka pripadnicima zakona Dodž Sitija i glavnom među njima, Mastersonu, o kome je govorio kao o „jednom od najuvaženijih ličnosti Zapada“. Njegova odanost Mastersonu je bila neosporna. Opisivao ga je kao „lidera ljudi i rođenog generala“, „snažnog i širokih shvatanja, hladnog i hrabrog“. On je takođe bio i „najlojalniji čovek prijateljima“.¹¹⁰ Poput njegovih savremenika iz Dedinuda, Rajt je period teritorije video samo kao korak u maršu ka napretku. Promoterstvo duboko prožima njegovu naraciju. Na primer, u nabranju faktora razvoja grada, opisao je pojavu Santa Fe železnice kao „stvaranje bogatstva i sjajnog prosperiteta Dodž Sitija“. Na sličan način su, „divna, zdrava klima i svež vazduh“, navedeni kao karakteristike koje „su bile a i dalje su, sjajno odmaralište za one koje pogodila bela kuga“.

Rajt je označio godinu 1885. kao kraj perioda teritorije i početak modernizacije. Kao dokaz napretka je naveo poboljšanja na ulicama, osnivanje Privredne komore, kompanije za električno osvetljenje, telefonske kompanije, gradskog vodovoda, izgradnju železnice i društvene reforme. Rajt nastavlja:

„Sva ova kretanja ka razvoju, poboljšanju i reformi, direktno su sledila iz ranih dana, te je izgledalo da je Dodž Siti 1885. bio na jasnom putu ka napretku, ravnomernom progresu i neometanom rastu i prosperitetu“.

Nažalost, sa okončanjem trgovine stokom iza granice karantina duž cele države, zajednicu je pogodio ekonomski pad što je, zajedno sa dva velika požara iste godine, izgledalo kao najava propasti grada. Slično kao Rosen, i Rajt je

---

¹¹⁰ Ibid, 148.

sposobnost zajednice da izdrži iskušenja, video kao dokaz karaktera ljudi. Malo po malo, ljudi iz Dodža su postigli trijumf kada je Ford Kaunti postao drugi vodeći proizvođač pšenice u Kanzasu 1912. god., samo godinu dana pre nego što je knjiga štampana. Simboli ovog uspeha bili su impresivnost institucija i arhitekture.

„Sada se Dodž može pohvaliti drugom najlepšom sudnicom, ako ne i najlepšom u državi, velelepnom gradskom većnicom, odličnim sistemom vodovoda i električnog osvetljenja, toliko da čak je i naš zatvor moderna zgrada dok škole i predivne crkve zauzimaju prvo mesto“.

Prava priča o pobedi Dodž Sitija, prema Rajtovom mišljenju, leži u njegovom iskustvu na teritoriji: „Izdržljivost pod nevoljama je opskrbila ljudi hrabrošću i osećajem za stabilnost i mudrost, što im nije dalo samo oprez, već i petlju da od Dodž Sitija stvaraju komercijalni grad zapadnog Kanzasa“.

Dela Rosena, Talentove i Rajta reflektuju paradoks posle prvobitnog napretka njihovih gradova. Kao i u savremenoj promotivnoj književnosti, svako je pokušao da služi ekonomskim potrebama svoje zajednice slaveći sadašnjost i obespravljujući neukusnu reputaciju prihvatanjem takvih epizoda, kao dela šire priče o trijumfu zajednice. Sa druge strane, količina pažnje i detalja koje pripisuju tim periodima i njihovim ličnostima, bilo kao stvarnih svedoka ili recitatora anegdota, služili su javnom interesovanju i pojačavali su slike koje su već bile ustanovljene dajući im dodatni istorijski legitimitet. Promotivna književnost i pisci prvih memoara su, međutim, služili lokalnim potrebama. Na nacionalnom nivou, Amerikanci nisu želeli Zapad koji se sastoji

iz poučnih priča o progresu. Modernizacija Zapada izjednačavana je sa gubitkom, a ne dobitkom. Amerikanci nisu želeli da Zapad postane Istok, jer je to, simbolički, signaliziralo kraj američke izuzetnosti i identiteta. Oni su želeli da Stari zapad opstane, ako ne u stvarnosti, a ono bar u živopisnom sećanju.

Prema shvatanju istoričara Dejvida Robela, ova žudnja je vođena žalom za nestajanjem teritorije, a sa njom i nacionalne anksioznosti zbog gubitka pionirskog duha. Nervoza je ublažavana uveravanjima da je era teritorije možda izbledelja, ali da je Divlji zapad kao seme američke inspiracije, opstao. Novinar „Overland Magazine-a“ iz 1916. god., pričao je čitaocima sa Istoka da, iako su njihova očekivanja ogromna zbog „mašte koju je stvorila fikcija“, u stvarnosti „ni na Starom zapadu niti igde drugde, nisu živeli takvi ljkovi kao što je prosečan romaneskni kauboj“. U stvari, nastavio je, uvek će biti širom otvorenih prostora i osećaja divljine jer „sama priroda zemlje čini nemogućim da je u potpunosti zauzmu farmeri“. Novinar „Sioux Falls Press-a“ je uveravao da će Južna Dakota uvek imati zemlju „koja će slediti primer Starog zapada Kita Karsona i Bufalo Bila“.

Nakon Prvog svetskog rata, postojao je veliki priliv dela koja su uveravala Amerikance da pionirski duh neće biti zaboravljen. Dela Emersona Houa „*The Passing of the Frontier*“ (Prelaženje teritorije) i Frederika Džeksona Tarnera „*The Frontier in American History*“ (Teritorija u američkoj istoriji), objavljena 1918., tj. 1920. godine, direktno su se obraćala zabrinutoj, nervoznoj generaciji suočenoj sa bezličnom, tehnološkom, urbanom budućnošću i uveravala su ih da su, uprkos nestanku teritorije, pionirski impuls i kara-

pter ostali snažni i spremni za nove izazove. Dokle god se Zapad održavao živim i divljim, ako nikako drugačije onda barem duhom, Amerikanci su mogli da uspostave vezu sa svojim pionirskim korenima i distinkтивним nacionalnim karakterom.

„Krv predaka pionira i dalje se nemirno komeša našim venama“, pisao je urednik „Black Hill’s Weekly-a“ iz Dédvuda, „a mi smo pomalo nostalgični prema danima koje ova planeta neće ponovo doživeti“.

Jedno od sredstava za održavanje sećanja na Zapad živim, bilo je definisanje „Starog zapada“ kao njegovog kratkog perioda teritorije, kada je život bio sirov, jednostavan i neiskvaren. To su bili „jednostavni dani puni glamura, teškoća i opasnosti, ali im je falila mreža problema u koje nas moderni život upliće“, pisao je urednik iz Dédvuda. Početak civilizacije je, kako god, bio definisan, označavao je kraj Starog zapada, a moderni period nije bio vredan pažnje američkih čitalaca, jer je prestao da bude dostojan beleženja. Potvrda da je Zapad bio stvaran, a ne čista fikcija, došla je kroz ogroman priliv dela tzv. Džez-ejdž novinara, koji su postali istoričari i zazirali su od bilo kakve pažnje poklonjene Novom zapadu, a svoju potragu usmeravali su ka „istinitim“ pričama o teritoriji unutar granica Divljeg zapada.

Eksplozija popularnih zapadnih istorija do 1928. god., naterala je kritičara magazina „Sunset“ da napiše: „U proteklih godinu, dve, knjige o Starom zapadu su se pojavljivale brzo i zbumujuće sukcesivno jedna za drugom“. Zemlja je, barem što se tiče izdavaštva, postala „zapadno orijentisana i izdavači su odlučili da će publika, ako želi Stari zapad, Stari

zapad i dobiti i to u velikoj količini. Lične priče, gotovo istorije, prisećanja, biografije, moderni i istorijski romani - nije bilo ni naznake kraja bujice“.

Stanovnici tri grada su bili nezaustavljeni potrošači knjiga o Starom zapadu, izveštavao je bibliotekar iz Dedvuda 1930. god. Knjige o Zapadu su „toliko tražene da se ponekad čitaju dok se bukvalno ne raspadnu“. Kako je zabeleženo, najpopularnije knjige u Dedvudu bile su lokalne istorije: „uvek je postojala lista čekanja za naslove koji se bave ranim Dedvudom i njegovim ličnostima“.¹¹¹

Kao mesta sa postojećom reputacijom i slavnim figuрама, Tumbston, Dedvud i Dodž Siti, postali su primaci bujice nacionalne pažnje od strane pisaca bez presedana, koji su tragali za beleženjem Starog zapada nakon završetka Prvog svetskog rata. Novi talas knjiga i magazinskih članaka zasnivao se na prosvetljivanju čitalaca istinitim pričama o Zapadu. Kroz obim dela koja su oblikovana kao nefiktivna, zapadni autori su činili momenat Divljeg zapada verodostojnim (inicijalni napredni period svakog grada i njihov pridruženi imidž) i menjali su način na koji je prošlost u svakom gradu pamćena. Do kraja decenije, pisci memoara i pioniri su bez sumnje verovali da su bili važni učesnici slavnih vremena, i, u skladu sa tim, uramljivali su svoja sećanja.

U Tumbstonu, Dodž Sitiju i Dedvudu, Novi zapad je počeo da se definiše pojmovima Starog zapada bivajući označen od strane Istočne Amerike kao liminalni prostor sa jasnom mitografskom graničnom razdelnicom.

---

¹¹¹ Slotkin, 16.

Pre Prvog svetskog rata, Tumbstonu je nedostajala popularnost petparaćkih romana i primarno je skretao pažnju na sebe povezanošću sa knjigama o „Vulfvilu“ koje je pisao Luis i člancima Mastersona i Erpa između 1897. i 1913. godine. Ovakva situacija dramatično se promenila nakon Prvog svetskog rata, jer su izdavači i autori otkrili tržišnu vrednost Vajata Erpa i OK. Korala. Prva indikacija za ovakav razvoj događaja se dogodila 1919. godine, kada je Frederik Behdolt objavio seriju članaka o Tumbstonu u „Saturday Evening Post-u“. Dve godine kasnije, članci su bili sakupljeni i objavljeni kao knjiga pod naslovom „*Kad je zapad bio mlad*“. Iako je Behdolt prikazao priče o Hoakinu Murieti i Divljem Bilu Hikoku, veći deo knjige se odnosio na Tumbston, a dobar deo je bio posvećen braći Erp i drugim ličnostima povezanim sa gradom- Džonom Sloterom, Kočizom, Džonom Ringom, Dokom Holidejem i Betom Mastersonom. Svoju knjigu je učinio autentičnom tako što je naveo izvore: novinske fajlove i mnoge lokalne stanovnike Tumbstona kao i istaknuta imena iz prošlosti grada, naročito Vilijama Brekenbridža, nekadašnjeg zamenika šerifa. Uprkos istorijskoj spoljašnjosti, njegovo interesovanje se nije odnosilo na priču o promenama tokom vremena već o primamljivom petparaćkom stilu koji su lokalci potvrđivali svojim sećanjima:

„U starim zlatnim danima Indijanaca i loših ljudi, žestoki Tumbston, jeo je po jednog čoveka za doručak svako jutro. A bilo je i jutara kada je taj broj bio i do pola tuceta. Tako starosedeoci pričaju o tome, a u njihovim glasovima čuje se dragi ponos kada aludiraju na tu temu; ista vrsta ponosa koju čovek odaje kada priča o divljim zakletvama po-

sejanim od strane sedokosog prijatelja tokom njegove pohotne mladosti“.¹¹²

Behdoltov Tumbston je onaj koga su prvo osnovali pošteni, vredni kopači koji su se borili protiv Apača i uzurpatora nalazišta, a se u cilju da prežive u negostoljubivom okruženju Jugozapada. Takvi izazovi su bili dovoljno teški, a onda su, kako pisac kaže, „loši ljudi zauzeli Tumbston“. Loši ljudi koje on opisuje našli su dom u nemoralnom naprednom gradu: jednospratnice nanizane duž ulica, bile su prepune do vrata mušterijama; saluni, mesta za igranke i kockarnice, bučali su dan i noć; radnje su bile otvorene u svako doba... Prema mišljenju autora, Tumbston je bio grad preplavljen odmetnicima. Banda loših ljudi, a među njima i Braća Klenton i Džon Ringo, bila je organizovana, a njome je „vladao“ Kovrdžavi (Kerli) Bil- „najgori od svih“. Njihov posao, opisuje Behdolt, bilo je „zlo“. Odmetnici su grad držali pod opsadom, pljačkali su rančeve i kočije, krali konje, menjali žigove i „ubijali svakog ko bi im se zamerio, sa drskošću srednjovekovnih pljačkaša“. Toliko su ti kriminalci bili arogantni, pisao je on, da su svoj nepošteno stečeni imetak „slobodno trošili u barovima Tumbstona“.

Nakon takve razuzdane politike, braća Erp stupaju na scenu Tumbstona. Behdolt piše:

„Šta god da se može reći o njima, oni su bili hrabri ljudi i bilo je nečeg homerovskog u njihovom nasilju“.

Pisac je opisao njihovu ranu karijeru u Dodž Sitiju kada je to bio „uspešan kravarski grad“, kada su nasledili Beta Mastersona kao „gospodari pravde za sve klase“ i „održavajući svoju poziciju preciznim pucanjem“. Kako se grad

---

¹¹² Jones, 112.

smirivao, nastavio je on, braća su ga napustila da bi udovoljila svojoj strasti za kartanjem. Međutim, Erpovi nisu prikazani kao lica reda. Braća su, zajedno sa svojim sledbenikom Dokom Holidejem, prikazana kao rivalska frakcija koja se takmičila sa bandom Kovrdžavog Bila i Džona Ringga za plen u Tumbstonu. Tokom vremena, rivalstvo je pre raslo u otvoreni sukob i kulminiralo je u epskom obračunu kod OK Korala, kao i serijom međusobnih ubistava tokom događaja koji je Behdolt nazivao „Erp-Klenton zavada“.

Pravi red je u grad stigao sa šerifom Džonom Sloterom, borcem protiv Indijanaca i istaknutim rančerom, kome Behdolt posvećuje najveći deo svoje knjige.

„*Kad je zapad bio mlad*“ je prvenstveno serija vinjeta i anegdota o razuzdanom Zapadu na pragu civilizacije. Stari zapad se završava kada se uspostavi red. Umesto da Divlji zapad postavi kao stepenicu ka većem napretku civilizacije, kao što su pisci memoara i promotori činili ranije, Behdolt je promenio pravac za buduće popularne istoričare. On je u dolasku civilizacije video kraj istorije Zapada, označavajući nestanak njegovih karakterističnih elemenata:

„loših ljudi i predstavnika zakona na teritoriji, boraca protiv Indijanaca, kauboja, kočijaša, pripadnika državne policije i delioca karata“ koji su „živeli svoje živote u skladu sa smelim običajima i premošćavali su jaz između divljaštva i moderne civilizacije“.

U skladu sa nostalgijom dvadesetih godina XX veka za Starim zapadom, on lamentira nad njegovim nestankom:

„Danas prerijska polja stoje izbratzdانا na suncu, dim krepkih novih gradova uzdiže se crn prema nebu, dok au-

tomobili jure preko betonskih autoputeva iznad zaboravljenih groblja gde kosti leže“.¹¹³

Behdolta su sledili drugi pisci koji su tražili teme o Starom zapadu. U avgustu 1926. godine, Valter Nobl Berns, novinar veteran iz Čikaga koji je naknadno postao istoričar, stigao je u Tumbston kako bi sproveo istraživanje za knjigu koja će uslediti nakon njegovog objavljenog dela „*Saga o Biliju Kidu*“. Jedan pogled na način na koji je konstruisao priču o Tumbstonu otkriva rastuće interesovanje za verodostojnjim Zapadom i konkurenčiju među piscima za teme koje se mogu prodati i za ulogom koju su izdavači igrali u njihovom dostavljanju konzumentima. Nakon uspeha Behdolta i njegove biografije „*Bili Kid*“, Berns je prepoznao rastuće tržište za istorijski opis Divljeg zapada, umesto izmišljenih priča.

„Ljudi sada zahtevaju visoku klasu priča i slika Starog zapada“, ispričao je reporteru „Tombstone Epitaph-a“ dok je u gradu radio istraživanje. „Ljudi su bacili oko na ovaj deo zemlje, a potražnja za stvarnim pričama i slavnim ličnostima i događajima kasnih sedamdesetih i ranih osamdesetih raste svakim danom“.¹¹⁴ Ideja da jedan ozbiljan pisac istražuje njihovu prošlost, inspirisala je urednika „Tombstone Epitaph-a“ da mu ponudi listu onoga što su mnogi lokalci smatrali da vrednim beleženja:

„...nijedna priča ne bi bila potpuna niti zanimljiva bez Šifelin momaka; Klentonovih, Erpovih... i drugih ozloglašenih likova. Ulična borba između Erpovih i Klentono-

¹¹³ Larson, Rupert, Exploring a Once Wild and Woody Town, *Progressive Arizona*. 4 (Maj 1927), 15.

¹¹⁴ Ibid, 17.

vih...veličanstvena grandioznost nekih od mesta za obedovanje i kockanje gde je nebo bilo granica, svakodnevni prepadi na kočije koje su išle između pruge i Tumbstona.¹¹⁵

Berns je bio zainteresovan za priču o Vajatu Erpu, čak i pre nego što je stigao u Tumbston. U julu 1926. godine, otisao je u Los Andeles u nadi da će dobiti Erpovu dozvolu da napiše biografiju, ali je njegov dolazak bio preuranjen. Erp je tada bio usred pripreme svog rukopisa uz pomoć prijatelja po imenu Džon Flad, te je ponuda ljubazno odbijena. Videvši njegovo razočaranje, Erp mu je ponudio „iz prijateljske saosećajnosti“ priču o Betu Mastersonu. Umetno toga, pisac je izrazio interesovanje za priču o Doku Holideju i otisao nakon što je postigao dogovor da će, ako Erpov rukopis ne postigne rezultate, on i Flad možda biti zainteresovani da Berns preuzme projekat.¹¹⁶

U mesecima koji su usledili nakon prvog sastanka, Berns je u više navrata održavao prepisku sa Erpom tražeći informacije o ličnostima i događajima. Verujući da on piše o Holideju, Erp mu je davao informacije ali, u cilju zaštite svoje reputacije, svoje ime nije koristio „previše slobodno“ jer je „toliko mnogo laži o njemu napisano u raznim magazinima minulih godina“. ¹¹⁷

U međuvremenu, pisac je otisao u Tumbston, intervjuisao je stare doseljenike, proučavao „Tumbston Epitaf“ i usmerio svoju pažnju na sagu o Erpu. Ovo usmerenje je podržao Lorentso Volters, policajac iz Taksona koji je i sam sakupljao priče o ličnostima iz Tumbstona. Volters ga je

---

¹¹⁵ Ibid, 17-18.

¹¹⁶ Paul, 19.

¹¹⁷ Ibid, 23.

ohrabrivaо да се озбиљно pozabavi борбом Erp-Klenton zbog njene tržišне vrednosti: „to je zanimljiva epizoda“, rekao mu је, „i biće zanimljivo štivo za publiku koја žudi за divljim i nedefinisanim stvarima“.¹¹⁸

Erp je napokon shvatio piščevu nameru. Do februara 1927. godine, ispravno je slutio da јe „priča o Doku Holideju izbledela i da se sve više gradila direktno oko njega“. Erp je dao na znanje Bernsovom izdavačу да је prevaren i odbio да да dozvolu за korišćenje njegove lične priče. Osetljiv na pitanje kako ће га pamtitи u budućnosti i plašeći se да ће ова knjiga nauditi izgledу njegove autobiografije, Erp je podsetio izdavače da „priča o Vajatu Erpu ili bilo koji njen deo, ако treba да буде написана, може jedino biti написана од стране Vajata Erpa“ и на тај начин је директно одбio да dozvoli korišćenje njegove priče.¹¹⁹

Erpovo nezadovoljstvo se може pripisati neuspehu njegovog rukopisa. Nakon niza odbijanja, autor Džon Flad је pisao Bernsu bez Erpovog znanja u martu 1927. godine, подсећајући га на njihov „dogovor“ и питав га да ли је и dalje zainteresovan да постане njegov biograf. Međutim, било је isuviše kasно. Knjiga o Tumbstonu је била готово завршена и Berns је smatrao да је Fladova knjiga „ćorak“ zakomplikovan finansijskim aranžmanima који би morali biti napravljeni sa Erpom. Odbio је ponudu.

Kako би се спречило odlaganje штампања zbog pretnje o potencijalnoј tužbi, Dabldej, Pejdž i Kompani, издавачи knjige, покушали су да умire besnог Erpa nudeći mu ured-

---

¹¹⁸ Jones, 156.

¹¹⁹ Ibid, 170.

nička prava. Ovo je razbesnelo Bernsa koji je dovodio u pitanje Erpovu pouzdanost kao izvora.

„On ne polaže nikakva prava ni na jedan deo moje knjige“, pisao je uredniku, „praktično mi nije dao nikakve informacije niti bilo kakvu pomoć. Nekolicina manje bitnih imena i činjenica su jedini njegov doprinos... Vajat Erp zavisi u potpunosti od svog sećanja. Ja se oslanjam na novinske članke koji su štampani kao vesti onda kada su se događaj desili. Ova stvar ispravljanja određenih stvari pod nadzorom Vajata Erpa bi, osećam, veoma odložila stvar“.¹²⁰

Berns je osećao da nije u pitanju knjiga sama po sebi, već da se radi o budućim pravima za film koji će možda pratiti izdavanje knjige. Kako bi izbegao „dalje probleme“, plus činjenicu da je Erp samo trećina njegove knjige, preporučio je da se Erpu da 25 procenata od budućih filmskih prava plus 1.000 dolara honorara umesto 50 posto ukupnog profita koliko je Erp tražio. Nakon što je ponuda kulturno odbijena, Dabldej, Pejdž i Kompani su izdali čvrst odgovor. Erp je uveren da je knjiga „veoma laskava“ i navodi nekoliko puta da je on bio najveći predstavnik reda i zakona tokom života u Tumbstonu. Kako bi se ublažile ranije sumnje, garantovano mu je da „knjiga donosi zaključke povoljne po njega daleko više od članaka koji su ranje pisani“. Nešto grubljim tonom, Erpu je rečeno da je knjiga istorija Tumbstona i da je „njegovo pojavljivanje samo deo knjige“ a „pošto je javna ličnost Tumbstona, njegova dela automat-

---

¹²⁰ Paul, 12.

ski postaju pitanje javnih dokumenata...“ Pismo je ponovo potvrdilo njihovu konačnu ponudu.¹²¹

Ipak, Erpova nepopustljivost nije odložila nacionalno izdanje knjige „*Tumbston-Ilijada Jugozapada*“ u jesen 1927. godine. Iako urađena kao istorija u onolikoj meri da uključuje beleške o izvorima (to je učinjeno kako bi bila izbegnuta tužba o kleveti od strane Erpa i Frederika Behdolta) kao predgovor, knjiga je na 338 strana nudila prvi opis „zlatnih vremena“ grada počevši od opisa njegovog osnivanja od strane Eda Šifelina. Berns je rani Tumbston okarakterisao kao razuzdani napredni grad sa svim karakterističnim elementima. Pošto je standardna scenografija uspostavljena, on je predstavio svoje vitezove templare. Ugledajući se na srednjovekovni stajling likova koji su već ustanovali EC. Litl, Luis i Behdolt, Berns je stvorio svoj ep kao zapadnu verziju priče ciklusa kralja Artura. Prema mišljenju zapadnog književnog istoričara C.L. Sonihse na, Vajat Erp je bio Ser Galahad, njegova braća i Dok Holidej vitezovi okruglog stola, a Meklurijevi i Klentonovi zli grofovi koji su morali biti pobedeni kako bi se doneo mir u carstvo.¹²² Većim delom, Berns je pratilo bazičnu Behdoltovu priču o ključnoj borbi između Erpovih i Klentonovih i pojavljivanju šerifa Džona Slotera kao krajnjeg sredstva reda i kraja Starog zapada.

---

¹²¹ Clark, Cushman, The Society of Blade Hills Pioneers, u *Some History of Lawrence County*. (Pierre, South Dakota: The State Publishing Company. 1981.) 216.

¹²² Ibid, 217.

„Život se prijatno nastavlja u Tumbstonu“, autor zaključuje, „to je druželjubiva gostoprimaljiva zajednica. Žene su veoma zabavne“.

Poput Behdolta, Berns je video prisustvo ljubaznih žena i drugih znakova civilizacije na isti način kao što je Privredni klub postao označitelj kraja te ere.

„Nekada je on bio bajka a sada je grad“, zaključuje.

Uprkos Erpovim strahovima, Bernsov laskavi portret koji ga predstavlja kao „lava iz Tumbstona“ pomogao je da se ustoliči kao komercijalno veoma održiv zapadni heroj. Njegov pozitivni portret predstavnika zakona iz Tumbstona, osporavala su dva autora koja su radila zajedno, Vilijam Brekenridž i Vilijam Mekleod Rajn. Brekenridž, jedini preživeli policajac pored Erpa koji je bio u aktivnoj službi u Tumbstonu za vreme OK Koral incidenta, poput mnogih drugih starosedelaca, nije blagonaklono gledao na njegovog Lava. U pismima Bernsu za vreme istraživanja za svoju knjigu, stari zamenik šerifa je više puta Erpove nazivao bandom i tvrdio je da je, tek pošto su oni isterani iz grada, Tumbston zaista postao „miran i tih“. U nekom trenutku dok je Berns pisao knjigu, složio se da sarađuje sa Vilijamom Mekleodom Rajnom, dobro poznatim zapadnim romanopiscem i tvorcem nekoliko različitih verzija istorije Tumbstona. Prva indikacija prirode Brekenridž-Rajnove verzije o Erp-Klenton aferi, prvi put se pojavila 16. jula 1927. god., par meseci pre objavljuvanja Bernsove knjige u članku čiji je autor bio Rajn za „Liberty Magazine“ pod nazivom „*Helldorado*“ (hell-pakao+eldorado). Rajn je nudio značajno drugačiju verziju standardnog naprednog rada.

„Za početak, da se razumemo“, rekao je svojim čitaocima, „Tumbston nikada nije bio loš grad... Viliam M. Brekenridž tako kaže, a on bi to trebalo da zna jer je više nego bilo koji drugi čovek u kampu sprovodio zakon u žbunju“.

On je opisivao veoma drugačiji grad od onoga u verzijama ranijih pisaca: „Nije loš grad. Nije bilo zaseda ili pljački. Revolveraši su ostavljali na miru one koji su gledali svoja posla. Žene su bile sigurne kao da su u božjem džepu. Kockari su bili dobri građani, a supruge nekih od njih bile su vođe u crkvi, jer je profesionalno kockanje bilo isto tako legitiman posao kao prodaja namirnica“.

Uprkos mirnom portretu, Rajn se ne interesuje za miroljubivi Tumbston, već za njegovo nasilje. Sa Brekenridžom kao svojim glavnim izvorom, pisac je oslikao nevolje u Tumbstonu kao rivalstvo između seoske bande kauboj-a konjokradica koji su „uglavnom bili opušteni, dopadljivi mladići“ pod vodstvom Džona Ringa i Kovrdžavog Bila Brocijusa i rivalske gradske bande koju je vodio Vajat Erp sa braćom koji su više znali o pljačkama nego što su priznavali, iako su bili predstavnici zakona. Njihovo rivalstvo je na kraju preraslo u veliku zavadu među bandama koja se završila tako što su Erpovi napustili grad pod pretnjom odmazde prijatelja onih koje su ubili.

Helldorado: Bringing „Law to the Mesquite“ (Pakleni Eldorado: Stavljanje Mesgita pod zakon) jesu u punoj dužini Brekenridžovi memoari koje je tajno napisao Rajn, a štampao Hoton Maflin u jesen 1928. godine. Ovo delo predstavlja prve kompletne memoare jednog stanovnika Tumbstona koje nije imalo pretenzija da bude istorija progresa iz

lične tačke gledišta kao u slučaju Rajta sa Dodž Sitijem deceniju ranije.

Umesto toga, ovo je bio rasejani prikaz Brekenridžovog života kao radnika na železnici, vodiča doseljenika, zamenika šerifa u Tumbstonu, zamenika američkog šerifa i agenta rudnih nalazišta za južno-pacifičku železnicu, sa posebnim naglaskom na njegovu ulogu predstavnika zakona Starog zapada u Tumbstonu tokom ranih 1880-ih. Usredsredjujući se na njegovu ulogu u periodu Divljeg zapada i izbegavajući spominjanje progresa zajednice, on je dramatično odstupio od ranije forme memoara Rosena, Talentove i Rajta koji su gajili osećaj zajedništva. Brekenridžov cilj je, sa druge strane, bio da uverodostoji trenutak Divljeg zapada u Tumbstonu i proslavi sebe kao značajnog glumca. Brekenridžova priča je dobila priznanje uglavnom zbog toga što je dala pojačan osećaj autentičnosti usled njegovog učešća u događajima.

„Tumbstone Epitaph“ ga je nazvao „istinitim onoliko koliko uzbudljivi podaci i čovekovo sećanje mogu takvim da ga učine“. „Sanset“ magazin ga je nazvao „realnim član-kom“, jer je „Brekenridž bio тамо; sve je on to video i bio u blizini svega“. Drugima se sviđala takva verzija akcije na Starom zapadu i njegovi opisi popularnih figura kao što su Bet Masterson, Erpovi, Dok Holidej i Džon Ringo. Frederik Behdolt je pisao da ta priča „dokazuje da su zapadne priče bazirane na fundamentalnoj istini“ i da portret šerifa teritorije iz prve ruke „osvežava danas, kada popularna konцепција терitorije проистиче из Holivuda“.¹²³

---

¹²³ Masterson, 218.

Dž. Frenk Dobi, istaknuti folklorista Zapada, osećao je da ovo dopunjuje Bernsov „Tumbston“ i da oba dela „zajedno daju sliku pustinjskih rudarskih gradića koji već dugo propadaju i koji će uvek biti povezani sa romansom; oni predstavljaju klasu ljudi, koliko neverovatnih toliko i kravivih. Možda je moj ukus razvratan, ali ja volim da čitam o takvim đavolima“.¹²⁴ Tržište je afirmisalo sećanje.

Tumbston je rapidno postajao tržišni uživalac Starog zapada. U brzoj sukcesiji, četvrta knjiga o gradu Lorenca Voltersa „*Tombstone's Yesterdays*“, pojavila se decembra 1928. god. Volters nije skrivaо svoje namere.

U predgovoru je rekao čitaocima da je želeo da odgovori „na pitanjeistočnih turista: Šta se desilo sa svim lošim ljudima koji su nekada živeli u ili oko Tumbstona?“ Uprkos naslovu, knjiga je bila nepovezana serija ličnih biografija koja se odnosila na ličnosti grada kao i na brojne ljude rasute duž celog jugozapada. Međutim, veliki deo knjige bio je fokusiran na Erpove. Dopisujući se sa Bernsom, on je izrazio interesovanje da prodre u „pravu istinu“ događaja koji su obojili Tumbston.¹²⁵ Ovo je značilo dodeljivanje herojske uloge Erpovima uprkos kontradiktornim verzijama događaja svedoka i lokalaca. Ovakvo svedočenje, postavilo je težak izazov pred autora koji je htio da napiše isplativu knjigu. Volters (koji nikada nije živeo u Tumbstonu) je rešio dilemu kontradiktornih dokaza tako što je rekao da su učesnici imali opštu amneziju o tome koliko je stvarno bilo opasno. Pisao je:

---

¹²⁴ Ibid, 219.

¹²⁵ Paul, 200-201.

„Više puta su stari ljudi ponavljali da Tumbston nije bio loš grad, kao i da u njemu nije počinjeno mnogo ubistava. Ne veruje se da su takve izjave date sa namerom da zavaraju, već zbog toga što se u to vreme ljudski život olako shvatao i što su mnoga ubistva koja su se dogodila brzo zaboravljen“.

Pažnja nacije ka nasilnom periodu grada, razljutila je mnoge loklane žitelje koji su smatrali da su pisci prisvojili njihovu prošlost i iskrivili je. Džon C. Henkok, federalni sudsija koji je služio u Tumbstonu 1880-ih, napisao je za „Epitaph“:

„ovi pisci početnici sve znaju. Mi stariji kao da ne znamo ništa o tim prvim danima“.

Mnogi su se još uvek nadali da se grad može odvojiti od svoje reputacije predstavljanjem drugačije slike.

Džon Klum, prvi gradonačelnik grada, optuživao je kako su „pametni i maštoviti pisci puno doprineli divljoj reputaciji“; „u stvarnosti“, tvrdio je on, „to je bila uređena zajednica koja je poštovala zakon koliko i svaka druga te veličine“¹²⁶.

Bivši sudsija okruga Kočis Vilijam Monmonijer, jednom je ispričao slušaocima u Tumbston Lančen Klubu: „Ne verujte svemu što pročitate o divljim danima Tumbstona, umesto preklanih vratova i bandita, građani su bili „poštencice“ koje su bile snažni, pošteni, hrabri ljudi, koji su izgradili Zapad i napravili sjajan trag u nacionalnoj istoriji“. Sudija je priznao da „jeste bilo nekoliko loših ljudi“, ali je

---

¹²⁶Jones, 160.

pažljivo ukazao „da je tvrdnja da su oni dominirali ili bili mnogo istaknuti, laž rođena u glavama pisaca fikcije“.¹²⁷

Džozef King, bivši radnik u Tounat rudniku, predstavljen čitaocima „Tombstone Epitaph-a“ kao „stanovnik divljeg Tumbstona“, prisetio se nekih kavgi i pucnjava, ali i upozorio čitaoce rečima: „ne sme se zamišljati kako su se tučnjave dnevno događale svakog minuta“.¹²⁸

Drugi su predosetili da je sećanje na stvaranje zajednice ugroženo navalom opisa Divljeg zapada, a taj strah je iskazao urednik „Tombstone Epitaph-a“. On je upozorio da „ljudi koji bi danas bili obešeni za delić zločina koji su počinili u stara vremena, postaju heroji u našoj iskrivljenoj viziji dok se stotine ljudi koji su svoju krv prolili u naporu da izgrade našu državu, sada preskaču i zaboravljaju... to što priča o odmetniku čini bolje štivo, još je veći razlog zbog kog bi trebalo bolje da čuvamo istinitu priču o razvoju Zapada“.¹²⁹

Primedba ovog urednika je bila pronicljiva, ali islučivo samo žarka želja. Naime, ono što je Tumbston činilo i posebnim i komercijalnim, bila je njegova reputacija i kontroverzne ličnosti. Nastavljajući da skreću pažnju na napredni period Tumbstona i pišući pod maskom istorije, Berns, Brekenridž, Behdolt, Volters i Luis generaciju ranije, stvorili su legitimni gradski identitet Divljeg zapada time što su definisali njegov značaj prema trenutku njegove prošlosti. Dijalog koji je usledio o istoriji Tumbstona, mada se prevashodno odnosio na to jesu li Erpovi bili lopuže ili spasioci

---

¹²⁷ Slotkin, 178.

¹²⁸ Paul, 217.

¹²⁹ Ibid, 218.

i da li je Tumbston bio bez zakona ili ih je poštovao, bio je postavljen unutar ograničenja tog vremena.

Oni koji su se prisećali, ojačavali su istorijski legitimitet tako što su dobrovoljno prilagali sopstvena iskustva. Džon Rokfelou, mašinski inženjer iz Tumbstona, ponudio je 1926. godine svoje utiske o kampovima iz 1879. god. „Progressive Arizona“-i koji su ih kasnije uključili u autobiografiju iz 1933. god. pod naslovom „*Log of an Arizona Trailblazer*“ (Dnevnik pionira Arizone). Većina starijih stanovnika i učešnika je nudila svoja sećanja lokalnim novinama.

Žene su bile sklone da se grada sećaju kao mirne i stalozene zajednice. Džejn Robinson, mlada žena iz Tumbstona, prisećala se kostimiranih zabava i isticala da je „bilo puno kulturnih i sofisticiranih ljudi koji su tu živeli“, da je „društveni život bio veoma korektan i da su se svi elegančno zabavljali“. ¹³⁰ Njeno viđenje je podržala Meri Vuds, bivša stanovnica, čiji su se utisci odnosili na škole i crkve, obučene lekare i strah od zvečarki.¹³¹

Muškarci su se prisećali nešto stravičnijih aspekata. Stenli Breg, bivši urednik „Epitaph-a“, sećao se linčovanja Hita. Drugi su pričali o prepadima na kočije, strahu od Apača, prvom ubistvu iz 1879. godine, salunima pod šatrom i metodističkom svešteniku koji se koristio viskijem da namami kopače na crkvenu službu. Druženja sa i poznavanje u javnosti poznatih ličnosti su takođe bila uobičajena. Jedan bivši stanovnik je ispričao za „Epitaph“ da je „poznavao sve dobre i loše ljude Tumbstona ranih 80-ih“. Carls Ličfild, vlasnik obućarske radnje 1880-ih, rekao je da je bio prijatelj

¹³⁰ Ibid, 218

¹³¹ Jones, 203.

sa revolverašima Bakskin Frenk Leslijem i Dokom Holidejem, a takođe je poznavao i gradonačelnika Džona Kluma.¹³²

Najveći broj prisećanja se koncentrisao na poznavanje braće Erp i bitku kod OK Korala koji su predstavljali glavni pečat prošlosti Tumbstona. Još 1905. godine, reporter „The Tombstone Prospector-a“, pisao je posle smrti Virdžila Erpa da se te porodice „ne sećaju sa poštovanjem“ jer „se sećanja vraćaju nazad u 80-te kada su ulice bile obojene u crveno od nepogrešivih metaka profesionalnih ubica koji su obavljali dužnost pod naredbama Erpovih“. Ovo je ponovio W.B. Ešli, stanovnik Tumbstona od 1881. do 1886. godine, koji je ispričao u „Epitaph-u“ da je ta porodica smatrana za „najgoru od svih i da je takvo mišljenje bilo jednoglasno kod svih ljudi u to vreme“.¹³³

Međutim, neki su imali drugačije mišljenje. Prvi gradonačelnik Tumbstona Džon Klum, dao je pozitivno tumačenje te afere u članku pod nazivom „*Sve se to dogodilo u Tumbstonu*“ za „Arizona Historical Review“ 1929. godine, napisanog ubrzo nakon smrti Vajata Erpa. Džon C. Henkok je otvorenije izrazio mišljenje: „većina stvari napisanih o Erpu su gluposti“. Veliki broj onih koji su se prisećali, koristili su lične asocijacije sa tim incidentom i Erpovima kako bi sebi našli mesto u prošlosti Tumbstona. Jedan sudija iz Nebraske je ispričao za „Epitaph“ da je prvi put čuo vesti o bitci kod OK Korala dok je radio kao mladi kopač za

---

¹³² Finger, Charles, *Adventure Under Sapphire Skies*, (New York: William Morrow and Company, 1931.)

113.

¹³³ Ibid, 114.

Grand Central Rudnik. Drugi bivši stanovnik informisao je novine da se seća dana kada su Erpovi bili primorani da odu, pošto su bili „smatrani najgorim od svih loših ljudi tih ranih dana“. Neki su tvrdili da su lično poznavali kontroverznu porodicu. Gostujući lekar iz Masačusetsa, rekao je kako je upoznao Vajata Erpa u Kanzasu, dok se jedna žena setila Doka Holideja kao „najprivlačnijeg muškarca koga je ikada poznavala“. Jedan čovek je tvrdio da su Erpovi bili česti posetioci njegovog porodičnog doma, a drugi je pomenuo da je njihove protivnike Klentonove poznavao lično. Bob Boiler, bivši kamiondžija, priznao je da je „poznavao Erpovu bandu u Dodž Sitiju 1879. god., kada su bili u bandi Beta Mastersona“.

Navodnih očevidaca borbe kod OK Korala takođe je bilo puno. Džosi Kolijer je sedeо u kočijama preko puta ulice kada je pucnjava počela, a Džon Grej je pričao kako je gledao Doka Holideja dok je ispaljivao „znalačke pucnje“. Bil Klenton, koji je bio njegov prijatelj, ga je zamolio da mu napuni pištolj dok je ležao ranjen. Bio je i jedan koji je rekao kako je gledao Džoniјa Behana, kontroverzonog gradskog šerifa, kako beži sa lica mesta. Na kraju je, Arlington Gardner, predsednik gradske privredne komore, sarkastično izjavio kako bi voleo da je imao vremena da zabeleži „razne istine“ koje su mu ispričale „stotine ljudi“ koji su znali sve o čuvenom obraćunu.

Tumbstonova putanja zvezde Zapada u usponu, bila je blisko povezana sa sudbinom Dodž Sitija. Kroz dela Luisa i Mastersona pre Prvog svetskog rata, grad je zadržao vezu sa Starim zapadom. Ovakvu sliku pojačao je portret stočarskih gradova Kanzasa Emersona Houa u njegovom naj-

prodavanijem romanu „*North of '36*“ (Sever '36-e) i Vilijama S.Harta koji ga je uzeo za pozadinu svog filma „*Divlji Bil Hikok*“ iz 1923. god.. Jedna od prvih nacionalno štampanih knjiga koja se specifično odnosila na nasilje u gradu, bila je knjiga Freda Satona „*Hands Up*“ (Ruke u vis), zbirka priča koje je prethodno objavljivao „The Saturday Evening Post“, a koje su napisane u saradnji sa A.B.Mekdonaldom, reporterom „Kansas City Star-a“. Objavljena 1927. god., knjiga je bazirana na autorovom navodnom prijateljstvu sa čuvenim revolverašima u Kanzasu kao što su Divlji Bili Hikok, Bet Masterson i Bil Tilgman. Godinu dana kasnije, povezanost Dodž Sitija i Tumbstona je istakao i čuveni komičar vodviljka Edi Foj u svojim memoarima, „*Clowning Through Life*“ (Glupiranjem kroz život). Kao deo rane karijere, Foj je igrao u vodviljima i putovao u gradove na teritoriji koji su bili na vrhuncu svog napretka, a među njima su se naravno našli Dodž Siti i Tumbston. Iako je bio veliki zabavljач koji je radio u kafanama i mestima za igranke, njegova sećanja na dva grada, razlikovala su se od interpretacija Satona, Bernsa i drugih pisaca. Po prvom dolasku, slike iz petparačkih romana o razuzdanim gradovima, obojile su komičarevu impresiju.

Prisećao se kako je prošao pored ogromne gomile kostiju bizona što je njegovom saputniku sugerisalo na „mogućnost da u Dodžu možda ljudi ubijaju brže nego što mogu da ih sahrane“. Njegovi utisci su se promenili nakon par nedelja. Opisao je Dodž Siti kao „ružan, ali fascinanatan gradić“ gde „je dobar procenat zgrada u glavnoj ulici bio posvećen zabavi i osveženju jedne ili druge vrste“. Pa ipak, većina stanovnika je izgledala „vrlo pristojno, a među njima“

---

ma je bilo i nekih odličnih biznismena“. Takođe je video da „žene na ulicama tretiraju sa ozbiljnom ljubaznošću“.

U drugim stvarima, Foj je pratio stil memoara pisaca Starog zapada, informišući čitaoce o njegovom poznanstvu sa poznatim šerifom Betom Mastersonom, sa kojim se ubrzo „zavoleo i postao prijatelj od tada pa nadalje“; Vajatom Erpom „ili Erbom“, „predstavnikom gradske policije i čuvenim revolverašem“, Virdžilom Erpom, Lukom Šortom i Dokom Holidejem. U suštini, Foj se uzdržavao od preteranog komentarisanja njihovog puškaranja. Umesto toga, slagao se sa lokalcima da su reputaciju Dodža stvorili istočni izdavači koji „su sa drugog mesta širili utisak da je Dodž bio grad poroka i ubistava kao vodećih grana veleprodaje i maloprodaje“.

Kasnije je Foj nastupao u Teatru Bird Kejdž u Tumbstonu, a taj grad prema njegovom mišljenju, nije bio ništa gori od drugih naprednih gradova na njegovoj turneji po teritoriji. Fojevo povezivanje Tumbstona i Dodž Sitija, predskazalo je blisko preplitanje dva grada u sticanju nove slave autentičnih ikona Divljeg zapada. Iako su i on i Saton Dodž Sitiju poklonili pažnju, nijedna priča sama po sebi nije bila dovoljno jaka da privuče čitaoce podjednako kao dela o Tumbstonu koja su pisali Behdolt, Berns i Brekenridž. Iako se Satonov opis koncentrisao na čuvene ličnosti i imao komercijalnu draž Divljeg zapada, bio je suviše maštovit i nije se fokusirao na Dodž Siti. S druge strane, Fojevi memoari su pružili iskreni prikaz o Dodž Sitiju i Tumbstonu, ali koji je ipak umanjivao ličnosti i bezakonje, dva glavna sastojka koja su generalno karakteristična za dela o Starom zapadu.

Dodž Siti je počeo da zauzima centralno mesto na pozornici nakon što je Vilijam Mekleod Rajn pomerio pažnju sa Tumbstonom na grad u Kanzasu. Njegova knjiga objavljena na nacionalnom nivou „Čuveni šerifi i zapadni odmetnici“, kombinovala je članke čiji je autor radio za „Liberty Magazine“ i koja je obuhvatala „Hell Roaring Dodge“ (Pakleno režanje Dodža) i „Helldorado“ (Pakleni Eldorado), njegove ranije priče o Tumbstonu. Za razliku od portreta smirenog Tumbstona, Rajnov Dodž Siti je bio „divlji i neistimareni prerijski vuk koji je zavijao po celu noć... Čovek može s pravom da ga označi sa mnogo prideva, ali reč ugledan nije među njima“. Reputacijom „bučnog pakla“, Rajn je prikazivao karijere šerifova Bila Tilgmana, Beta Mastersona i niza odmetnika koji su prolazili kroz grad. Naredne godine, Rajn i koautor Vil C. Barns, objavili su delo „Cattle“ (Stoka) u kome je grad imao istaknutu ulogu poslednje siledžijske stanice na putu.

Ovim romanima i člancima je međutim, zajedno sa onima Satona i Foja, falio sjaj zbog odsustva velikih heroja koje je publika povezivala sa Stariom zapadom. To je postigнуto u delu Stjuarta Lejka „Vajat Erp: šerif teritorije“. Lejkovo delo zamenilo je Beta Mastersona Vajatom Erpom kao glavnom fugurom Dodž Sitija i kroz njegovu ličnost, stvorilo je permanentnu vezu između Tumbstona i Dodž Sitija. Proces objavljivanja ove knjige, bio je prekretnica koja je ilustrovala tenzije između izdavača željnih komercijalne priče sa naglaskom na nasilju i neredu i Vajata Erpa čijom se reputacijom, nakon njegove smrti, brižljivo bavila supruga Džozefina. Lejkova veza sa Erpovom sagom rodila se dve

decenije ranije kada je kao mladi reporter sreo Beta Mastersona u „The New York Telegraph-u“.

Autor je kasnije ispričao da mu je ostareli predstavnik zakona iz Dodž Sitija rekao da prava priča o Starom zapadu nikada ne može biti ispričana, dok Vajat Erp ne saopšti ono što zna.¹³⁴ On je 1927. godine pitao Erpa o mogućnosti za pisanje biografije i uvideo da je on za to zainteresovan nakon neuspeha Fladovog rukopisa i objavlјivanja Bernsovog „Tumbstona“. Sledeće godine je prvi put posetio Erpa. Erp se tada obratio svom prijatelju Vilijamu S. Hartu rečima: „Nekako mi je, kada je otisao, ostavio osećanje sigurnosti; veoma mi se dopada“.¹³⁵

Erpovo poverenje, bilo je odskočna daska da pisac sprovede seriju intervjua i redovno održava kontakt sa njim sve do smrti 13. januara 1929. godine. Lejk je kasnije priznao da je to bila teška studija, jer se Erp suzdržavao od diskusije o detaljima, te je on morao da ih ulepša sopstvenim istraživanjem i intervjuima sa Erpovim prijateljima i poznanicima.¹³⁶ Kako je rukopis dobijao konačni oblik, 1930. god. je Lejk naišao na snažno protivljenje Erpove udovice Džozefine čije je insistiranje na uredničkim pravima frustriralo autora i njegovog izdavača Ira Ric Kenta iz Hoton Miflina (koji je izdao i Brekenridžovu knjigu). Ta epizoda je izvukla na videlo postojeće tenzije kao rezultat sećanja važnih učesnika i njima protivrečnih namera hroničara koji su insistirali na inkorporiraju sliku i formula lane dokazanih na tržištu. Udovičina glavna zabrinutost odnosila se na

---

¹³⁴ Ibid, 34.

¹³⁵ Ibid, 35

¹³⁶ Ibid, 36.

način na koji je ona prikazana kao i na isticanje revolveraških obračuna njenog supruga u knjizi. U pismu Kentu, Lejk je naveo da veruje kako je Džozefnino odbijanje šerifa Džona Behana u korist Erpa, u vreme kada je ona bila igračica, bilo „ključ za celu priču o Tumbstonu“. Njeno insistiranje na umanjivanju sopstvene uloge je ugrožavalo „jedini autentični izveštaj o jednoj od najzanimljivijih epizoda u istoriji teritorije“.¹³⁷ Ona je insistirala da knjiga bude „lepa, čista priča“ i ponudila Lejku priču o tome kako je Erp spasio jednu ženu invalidu iz zgrade u plamenu. Kada ju je Lejk odbio zajedno sa ostalim sugestijama, jer je bio uveren da je ona mentalno bolesna, Džozefina se pojavila u kancelariji izdavača u Bostonu i ukazujući na to da su takvi događaji „bili mnogo prijatniji od onih sa pištoljima“. Kao odgovor, Kent ju je informisao da, ako „uopšte treba da postoji bilo kakva knjiga, ona mora da se bavi uzbudljivim epizodama u kojima je Erp igrao važnu ulogu“. Kako bi je umirio, Lejk je minimizirao njenu ulogu u priči i promenio naslov od „*Vajat Erp: revolveraš*“ u „*Vajat Erp: šerif teritorije*“. Verzija knjige u nastavcima, pojavljivala se 1930. godine u izdanjima „Saturday Evening Post-a“. Odlomci o Dodž Siti bili su ponovo štampani za lokalni „The Dodge City Daily Globe“. Knjiga je štampana u junu 1931. god. i postala je best-seler preko noći. Gotovo trećina knjige je smeštena u Dodž Siti koji autor opisuje na karakterističan način:

„kockari, revolveraši, lopovi i siledžije, skupljali su se iz svih krajeva zemlje, a sa njima i oni neustrašivi iz skerletnog sestrinstva... do trenutka kada je Vajat Erp stigao u kamp, nekih 70 ili 80 svadljivih posetilaca već je bilo sahranjeno sa

---

¹³⁷ Ibid, 37.

svojom opremom na licu mesta - ne postoji precizan broj“.¹³⁸ Nakon što je ukrotio Dodž Siti uz pomoć braće i prijatelja Doka Holideja i Beta Mastersona, otputovao je u Tumbston „veliko čudo zapadnog sveta“ kako bi tamo uspostavio red kao zamenik šerifa.

Prema mišljenju zapadnog književnog istoričara C.L. Soniksena, Lejk je bio „daleko“ najuticajniji stvaralac legende o Erpu jer je svog lika prikazao kao narodnog heroja i predstavio ga je dalje filmovima i televiziji kao „otelotvorene našeg sna o teritoriji, potpuno otkrivenog i spremnog da bude obožavan“.¹³⁹ Za razliku od Tumbstona, stanovnici Dodž Sitija su, čini se, posmatrali Vajata Erpa uglavnom u pozitivnom svetlu, možda zato što ga se samo nekolicina sećala tokom njegovog kratkog boravka tamo. Kada je Erp umro, „The Dodge City Daily Globe“ je pisao da su ga se pioniri i stanovnici sećali kao „hrabrog čoveka koji je bio unajmljen da očisti grad i koji je to učinio na neustrašiv način“. Ovo osećanje, preneto je na Lejkovu knjigu. Nakon njenog objavlјivanja, jedan kritičar ju je hvalio kao „izvanredno živopisnu, slikovitu i dramatičnu“, što je autoru, po trudu koji je u nju uložio „kako bi je učinio autentičnom“, dodelilo „jedinstveno mesto među američkim biografima zbog uspeha i istorijskih konsekvensci predmeta knjige“.

Merit Bison, sin Čalkija Bizona, Erpovog savremenika, pisao je Hohlinu Miflinu uzdižući tom prilikom vrline knjige i prosvetljenje koje je donela u grad. „Nikada nisam shvatao koliko je važnu ulogu igrao Vajat Erp u istiskivanju loših ljudi sa Zapada“, beležio je i dodao „verujem da ona

¹³⁸ Ibid, 39.

¹³⁹ Ibid, 48.

treba da se nađe u biblioteci svakog old-tajmera“. Kasnije je razuveravao Džozefinu Erp: „vi ste se donekle bojali knjige koju je Stjuart Lejk pisao i rekli ste da je gospodin Erp bio džentlmen i uviđavan prema drugima... ja sam u svakom trenutku spremna da sa krova viknem da je Vajat Erp čovek na koga svi treba da se ugledamo“.

U međuvremenu je u Tumbstonu knjiga dolila više ulja na vatru i raspalila žestoko opovrgavanje od strane Antona Macanovića, bivšeg stanovnika i autora knjige „*Trailing Geronimo*“ (Tragom Džeronima) u „Brewery Gulch Gazette“ iz Bizbija.¹⁴⁰ Optužbe na račun Lejka su u jednom trenutku postale u toj meri intenzivne da je Arlington Gardner, koji se borio da od Tumbstona stvori turističku atrakciju i koji je na sve knjige koje govore o gradu gledao kao na reklamu, otvoreno izjavio: „Hajde vi kritičari i vi što ispravljate“, rekao je za „Epitaph“, „dodîte ali budite spremni da svoju kritiku i ispravke učinite čvrstim, jer je „stara banda“ (odnosi se Erpove pristalice) spremna za borbu pa kad vidite beonjače u njihovim očima, PUCAJTE!“¹⁴¹

Kao i u Tumbstonu, i u Dodž Sitiju su novine bile primarni izvor na koji su učesnici događaja odgovarali na nastajuću gomilu priča koje su se vrtele oko momenta Divljeg zapada grada. Novine iz Dodž Sitija su rutinski štampalne pisma i intervjuje bivših stanovnika koji su želeti da se prisećaju prošlosti. Za razliku od žitelja Tumbstona koji su bili veoma osetljivi na način na koji su grad i njegove ličnosti, naročito Erpovi, bili predstavljeni u knjigama, stanovnici Dodž Sitija su imali tendenciju da na ranu prošlost gledaju

---

¹⁴⁰ Ibid, 50.

¹⁴¹ Ibid, 56.

kao na nezrelu zajednicu koja žanje divlji ovas pre nego što je sazreo da postane moderan i u mnogome drugačiji grad. Većina tih prisećanja, poticala je od ljudi koji su se ponosili pripovedanjem svojih prvih utisaka i iskustava u gradu iz perspektive mладог muškarca koja im je dozvoljavala da odbace tuče, pijanstva i šale kao prirodno dečačko ponašanje. Jedan čovek koji je došao da pomogne svom ocu iz Ohaja, prisećao se da su ga stanovnici „ubeseljavali pričama o grubim i brzim manirima kojim je Dodž pozdravljaо nove sugrađane“, ali i to da je jedini zastrašujući deo bila praksa kauboja da pucaju u obruče kroz svoje šešire pre nego što tamo stignu“.¹⁴²

Drugi čovek čija je izjava arhivirana, imao je utisak da je grad pun bučnih kauboja koji pevaju pesme iz građanskog rata. Jedan koji je stigao 1874. godine ga se uglavnom sećao kao mesta punog saluna i igranki sa praznim parcelama где su bile naslagane kože bizona, gde se ostajalo do kasno u noć, ali „nasuprot popularnom mišljenju i pričama koje su kružile, nije bilo pucnjavi niti opasnih kuća“.¹⁴³ Sa druge strane, Vilijam Vudlif je ispričao kako je stigao jednog mirnog dana i video samo jednu malu pucnjavu u kojoj je poginuo jedan gospodin.

Međutim bilo je i primera kada su sećanja na nasilje manje ličila na kliše. Prečasni Džordž Duram, bivši sveštenik u Dodž Sitiju, opisao je ponoćnu sahranu ubijenog kockara na brdu 1886. godine, koga je sahranila grupa kauboja bez formalnosti. Stari žitelji Dodž Sitija su takođe voleli da se

¹⁴² Ibid, 67.

¹⁴³ Frodtingham, Robert. *Trails Through the Golden West*, (New York: Robert M. McBride and Company, 1932.) 27.

zna o njihovoj povezanosti sa poznatim ličnostima. H.E.Rejmond je ispričao jednom novinaru da je bio prijatelj Beta Mastersona i da su njih dvojica prvi stigli u Dodž Siti 1872. godine. Jedna žena je ponosno ispričala da su Erpovi i Masterson boravili u njenom pansionu, dok je druga tvrdila kako je poznavala sve poznate predstavnike zakona, uključujući Vajata Erpa i Beta Mastersona i jednog koji bi „pretresao i sam pakao da nađe onog koga traži“. Žena bivšeg gradonačelnika je imala drugačije mišljenje - ona se sećala kako je njen muž nanišanio pištoljem u Mastersona i naredio mu da napusti grad.

Novine su volele da naglašavaju razliku između starog i novog Dodž Sitija, pa su tako štampana zapažanja starih pionira kako bi pojačali ideju o tome da je moderni grad potpuno drugačiji od svoje ranije verzije. Bivši gonič je ispričao reporteru da su stvari toliko drugačije da on nije mogao da nađe ni stari stočni put kojim je nekada jahao do grada.¹⁴⁴ Uprkos velikom broju različitih iskustava, svi su delili zajednički imenitelj. Prošlost je bila drugačija od sadašnjosti, ali to je bilo veoma posebno mesto. Jedan građanin je bio šokiran kada je video da je Stari Western hotel jedina znamenitost koje se mogao setiti. Baptistički sveštenik koji je propovedao u gradu 1879. god., sa zadovoljstvom je primetio velike promene: „prohibicija je uklonila salune i druge jazbine poroka. Crkve i škole su poboljšale moral ljudi“.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Ibid, 67.

¹⁴⁵ Jones, 68.

Štampani mediji i umetnost

Lejkov „*Vajat Erp: Šerif teritorije*“ sadržao je i poglavljje o Erpovom iskustvu u Dédvudu, konsekventno povezano sa Tumbstonom i Dodž Sitijem. Iako je to bila pravovremena tematska povezanost, Dédvud je dugo prednjačio u odnosu na druga dva grada po pitanju utvrđene reputacije građene kroz decenije opisivanja Dédvud Dika, Divlјeg Bila Hikoka i Kalamiti Džejn. Pošto su ove ličnosti bile trajno utvrđene u Dédvudu jer su tu bile i sahranjene, biografije su naglašavale prestiž grada kao pozadine Starog zapada. Ekspanzija pažnje vezane za Divlјeg Bila Hikoka i Kalamiti Džejn tokom 1920-ih i 1930-ih kao i ponovno usmeravanje pažnje ka Dédvudovom naprednom periodu, uzrokovalo je da se pisci memoara prebacu sa pisanja istorija zajednice, koje su isticale progres, na ograničeno naglašavanje perioda koji je privlačio pažnju na nacionalnom nivou. Spajanje popularne književnosti o Starom zapadu sa memoarima, dopuštao je da formativni period postane osnova identiteta grada dajući mu i lokalno i nacionalno priznanje. Dédvud, poput Tumbstona i u manjem stepenu Dodž Sitija, postao je spomenik sopstvene prošlosti.

Na početku dvadesetih godina XX veka, urednik „The Deadwood Daily Pioneer Times-a“, govoreći u ime „old-tajmera“, napisao je da će u nekom trenutku „prava istorija Crnih brda biti napisana“ i da će sadržati opis institucija kao što su Ženski klub, Udruženje barova, banke, vatrogasno

odeljenje i crkve. Ova potreba za pravom istorijom zajednice, kako je on ispravno primetio, bila je u senci tržišta.

„Čitalačka javnost“, žalio se, „izgleda traži recital dela o viđenim ličnostima, a pisci opskrbljuju njihove potrebe“. On se nadao da će se javnost „malo po malo zasititi“. Ono što nije uspeo da shvati jeste da je malo bilo onih koji su brinuli o istoriji institucija; oni su žeeli slavu Starog zapada i ličnosti koje je Dédvud posedovao. Na njegovo veliko razočaranje, većina pisaca dvadesetih i tridesetih godina XX veka bila je zainteresovana za Divljeg Bila Hikoka i Kalamiti Džejn, dva najslavnija heroja Zapada. Hikok, predvodnik likova Starog zapada, iznova je privukao pažnju 1923. godine posredstvom romana Emersona Houa „*North of '36*“ (Sever '36-te) i filmskom ulogom Vilijama S. Harta u „*Divljem Bili Hikoku*“ iste godine.

Jedan od prvih koji je skrenuo pažnju na Hikoka, bio je nezaobilazni Volter Nobl Berns koji je u uvodu naglasio motive za proučavanje revolveraša kao čoveka „iako je možda u manjini u odnosu na Zapad koji više voli fikciju od činjenica i melodramatične hiperbolične fantazije od stvarnosti“. Kakvi god da su njegovi profesionalni motivi, Berns je više puta istraživao u Dédvudu, a onda je napustio istraživanje nakon što je saznao za skoro objavlјivanje Hikokove biografije od strane O.W. Kursija. Tada je svoju pažnju usmerio ka „nerezervisanom“ Biliju Kidu. Bernsov rival je 1924. god. objavio svog „*Divljeg Bila*“ i to je bio prvi potpuni opis Hikoka od vremena džepnih petparačkih romana Prentisa Ingrama, koji je „The Deadwood Telegraph“ nazvao „najpreciznijim do sada urađenim“. Dve godine kasnije, usledilo je nacionalno izdanje biografije

revolveraša koju je napisao Frenk Vilstah pod naslovom „*Divlji Bil Hikok, Princ pistolera*“. Godinu dana kasnije, 1927. god., i druge čuvene ličnosti Dédvuda su prikazane u knjizi Dankana Ajkmana „*Kalamiti Džejn i dama divljih mačaka*“. Svako od novih dela je bilo pretrpano tačnim istorijskim opisima sa naglaskom na potrebi za pronalaženjem stvarne osobe iza maske petparačkih romana. U Vilstahovom slučaju, ovo je bila ublažena, ali idealizovana verzija neiskvarenog heroja koji je „doneo red iz haosa“. Ajkmanova „*Kalamiti Džejn*“, nudila je manje laskavi portret patetične alkoholičarke i promiskuitetne latalice koji je služio kao prikladna slika tokom godina prohibicije kada je objavljen.

Objavlјivanje Vilstahovog i Ajkmanovog dela, započelo je poteru za biografijama od kojih su sve nameravale da ispričaju „istinitu“ priču o dva heroja Dédvuda. Tokom sledeće decenije, nacionalno distribuirane knjige su sledile jedna za drugom. Vilstahov „*Divlji Bil Hikok, princ pistolera*“ je 1931. god. pratilo delo Vilberta Ajzela „*Pravi Divlji Bil, čuveni skaut i vitež ravnice*“, zatim 1933. god. Vilijam Konelićev „*Divlji Bil Hikok, kralj revolveraša*“; dok je Ajkmanova „*Kalamiti Džejn*“ 1938. god. dovela do objavlјivanja „*Kalamiti Džejn*“ Irne Planketa i 1937. god. romana Etel Hjuston „*Kalamiti Džejn iz Dédvudovog korita*“. Pored ovih, i lokalni autori su se pridružili ovom trendu. Izdavač „Black Hills Weekly-a“ Edvard Sen, bio je autor dva pamfleta iz 1939. godine, „*Divlji Bil Hikok*“ i „*Dédvud Dik i Kalamiti Džejn*“, koji su njihove priče nudili onima „koji traže činjenice, a ne samo zabavu“. Di D. (Dora DuFran), madam iz bordela, 1932. godine dala je pozitivnu sliku svoje prijateljice u knji-

žici nazvanoj „*Low Down On Calamity Jane*“ (Činjenice o Kalamiti Džejn).

Dedvud se u ovim delima pojavljivao kao trenutak teritorije što je očekivana pozadina s obzirom na tamošnja iskustva Hikoka i Kalamiti Džejn 1870-ih. Kao što je bio slučaj sa Tumbstonom i Dodž Sitijem, standardne slike nemira i sa njim povezanih ličnosti, potvrđivale su namere autora da publici daju autentične prikaze. Tokom ovog perioda, pioniri Dedvuda su bili inspirisani da sačine četiri dugačka memoara o naprednom periodu grada, što je značajno veći broj nego u Tumbstonu i Dodž Sitiju. Što je najvažnije, ovi autori su se okrenuli od pisanja hronoloških istorija zajednica ka kolekciji sećanja specifično usmerenih na rani period teritorije.

Prvo dvoje koji su negovali ovaj anegdotski pristup, bili su Džes Braun i A.M. Vilard u memoarima iz 1924. godine, „*The Black Hills Trails: A History of the Struggles of the Pioneers in the Winning of the Black Hills*“ (Tragom Crnih brda: borba pionira za osvajanje Crnih brda) i Džordž Stouks u knjizi iz 1926. god., „*Deadwood Gold: A Story of the Black Hills*“ (Zlato Dedvuda: priča o Crnim brdima). Za Brauna i Vilarda, istorijski značaj Dedvuda je definisan kao „poslednja četvrtina 19. veka, vreme kada su Brda bila istinski zapadna i još uvek pod čarolijom teritorije“. Oni su verovali da se „slika turbulentnih godina“ mora očuvati tako da se u budućnosti može napisati tačna istorija Crnih brda na osnovu „istinite i precizne priče pionira“. Pa ipak, s obzirom na to da su se koncentrisali na anegdote o konfliktima sa Indijancima, pljačkama kočija i bučnom Dedvudu gde je veliki prostor posvećen Hikoku i Kalamiti Džejn ovakvo viđenje je više

bilo u skladu sa autorima komercijalnog Starog zapada kao što su Berns, Lejk i Rajn i svih onih koji su verovali da se Zapad završio sa dolaskom civilizacije.

Stouksova knjiga je bila sličnog duha. Na predusretljiv način, urednici su pisali da je svrha knjige da mladim ljudima pokaže „podizanje naše nacije kroz živopisne, autentične naracije pre nego kroz fikciju knjiga i pokretnih slika“.¹⁴⁶ Stouks je onda nastavio da opisuje sopstvene avanture kopača u ranom Dédvudu, krađe rudnih nalazišta, revolveraške obraćune i povezanost sa Hikokom i Kalamiti Džejn. Memoari se završavaju, a sa njima na metaforičan način i Stari zapad, u trenutku kada je Stouks napustio Dédvud da bi putovao na Istok i zaposlio se kao hidraulični inženjer.

Estelin Benet kćerka prvog federalnog sudije u Dédvudu, Grenvila Beneta, sledila je sličan obrazac u prisjećanjima na svoj rani život u delu „*Stari dani Dédvuda*“ objavljenom 1927. godine. Njena priča nije imala pretenzija da bude istorija grada. Umesto toga postala je prepoznatljiva zbirka impresija i anegdota o njenom iskustvu odrastanja u kampusu i vezama sa zapaženim ličnostima. Poput Vilarda i Brauna, njena priča je skretala sa priče o usponu grada iz nereda i kretala se ka portetu zapadnog trenutka za koji je verovala da se završio 1891. god., kada je stigla Burlington železnica:

„Gotovo 15 godina je to bio grad kočija, a onda je jednog hladnog decembarskog jutra, došla železnica i za jedan dan je veseli, mladi rudarski kamp procvetao u grad pun

---

¹⁴⁶ Ibid, 67.

iznenađenja i građanskih i moralnih obaveza“.¹⁴⁷ Benetova plete svoje priče od ličnih sećanja na vožnju rošua, crkvena druženja i igranke do širih anegdota o zajednici u kojoj se naracija ispreda oko pljački kočija, Kalamiti Džejn, karijere njenog oca kao federalnog sudske i koja se konačno završava dolaskom železnice 1890. godine.

Njen ton je nostalgičan i ona koristi mladost grada kao metaforu za sopstvenu adolescenciju. Knjiga Benetove je bila izuzetno popularna u Dédvudu. Tri godine nakon što je objavljena, gradski bibliotekar je izjavio kako je to „bila najčitanija knjiga za koju je postojala stalna lista čekanja“.

Poslednji veliki memoari o Dédvudu, „*Pionirski dani Crnih brda: tačna istorija i činjenice koje je ispričao pionir iz ranih dana*“, bila je dugo очekivana zbirka sećanja Džona S. Meklintoka objavljena uz pomoć bivšeg urednika „The Deadwood Telegram-a“, Edvarda Sena 1939. godine. Tokom dvadesetih i tridesetih, Meklintok je redovno pisao za „Telegram“ i druge novine, postepeno gradivši lokalnu reputaciju najistaknutijeg gradskog stručnjaka za taj period. Kada je knjiga napokon objavljena, nije trebalo dugo vremena da postane standardna literatura za rani period grada, u mnogome na isti način kao i Rajtova knjiga o Dodž Sitiju. Prateći obrazac koji su ranije ustanovili Braun, Vilard, Benet i Stouks, knjiga je u suštini bila zbirka priča zasnovanih na autorovom iskustvu dolaska u Crna brda, u proleće 1876. god.

Ono što Meklintokovo delo izdvaja od ostalih memoara jesu priče o njegovim stvarnim iskustvima tokom najranijih dana Dédvuda i poznanstvima iz prve ruke sa njegovim

---

¹⁴⁷ Ibid, 76.

najpoznatijim ličnostima, naročito Henkokom i Kalamiti Džejn. Prema „The Black Hills Weekly-ju“, „njegova iskrena strast prema istini je možda i glavna karakteristika koja ovo delo čini autoritativnim“.¹⁴⁸

Biografi i pisci memoara su od Hikoka i Kalmiti Džejn načinili ljudske simbole Dedvudove prošlosti. Ovo je potvrđeno kroz veliki broj sećanja objavljenih u novinama Dedvuda, u periodu između dva rata, a koja su se koncentrisala na veze sa Hikokom ili Kalmiti Džejn. Jedni od najelokventnijih su bili svedoci poslednjih dana Hikoka. Kapetan Džim Mur je tvrdio da je on jedini živi čovek koji je bio svedok revolveraševog ubistva, drugi je ispričao kako je čuo fatalni hitac i prvi kročio u salun, a sin Hikokovog prijatelja „Kalifornija Džoa“, sećao se da ga je video kako sa ocem vežba gađanje u metu, malo pre no što je ubijen.

Međutim, postojala je i nekolicina koja je na Hikoka gledala sa neodobravanjem. Jedan čovek ga se setio kao siromašnog kockara koji je živeo od svoje reputacije dok je drugi koji ga je „znao vrlo dobro“ rekao da je ubica i „bezvredni nitkov“.¹⁴⁹

Veliki broj građana sećao se Kalamiti Džejn. Mnogi su tvrdili da su išli na njenu sahranu i da su imali neku vrstu kontakta sa njom, od toga da su joj isporučivali namirnice na kuću, do toga da su joj prodavali novine u salunu. H.H. Zajc, bivši gonič stoke je rekao, „mogla je da pljuje duvan dalje od ijedne druge osobe koju sam video“. U suštini, oboma su novine pridavale gotovo religiozni kvalitet po-

---

¹⁴⁸ Ibid, 77.

¹⁴⁹ Ibid, 78.

gotovo u procesu u kome postaju važne komponente Dedvudovog identiteta Divljeg zapada.

Uvažavanje Divljeg Bila Hikoka, Kalmiti Džejn, kao i Vajata Erpa, Beta Mastersona i Doka Holideja tokom dvadesetih, oslikavalo je opštu potrebu Amerikanaca džez perioda da pronađu heroje koji su afirmisali vrednosti individualizma, snalažljivosti i hrabrosti. Ovaj „*teritorijski obrazac mišljenja*“, kako ga je nazvao istoričar Roderik Neš, bio je, kako se verovalo, u opasnosti da bude izgubljen usled dehumanizujućih procesa doba mašina, masovne proizvodnje i korporatizacije. Takav trend se manifestovao u nacionalnom pokretu za očuvanje duha i iskustva teritorije kroz popularne istorije, biografije, lokalne novine i auotobiografije. Amerikancima se dopadao taj pristup delima o Starom zapadu koja su ga definisala kao specifični period sa uobičajenim slikama i herojima. Tokom dvadesetih godina XX veka ovakva vrsta štiva množila se eksponencijalnom brzinom, sa malim popuštanjem narednih decenija. Romantični, dramatični i strašni, ovi mitski likovi i mesta su otečествenim Stari zapad i, pošto su jednom bili stvarni, proizveli su kontinuirano prepričavanje kroz popularnu istoriju, fikciju, a kasnije i filmove.

Dedvud, Tumbston i Dodž Siti su držali Stari zapad u centru pažnje nacije i stvarali su nasleđe za generacije koje tek dolaze. Najvažnije je da su nacionalne priče, koje su izolovale i definisale trenutak Starog zapada kao objekat poštovanja, bile za uzvrat potvrđene unutar zajednica kroz sećanja prepričavana za novine i pisce memoara. Dopadalo im se to ili ne, njihova prošlost Divljeg zapada je postala osnovna forma grada za nacionalnu identifikaciju. Ovo je

ostavilo dramatične posledice na tri zajednice. Reputacije koje su nekada posmatrane kao izvor sramote i prepreka ka napretku, sada su bile upravo oni aspekti koji su im davali nacionalni značaj i glavni razlog zbog kog su turisti, kojih je bilo sve više, dolazili u nadi da će se Stari zapad ukazati. Ovo je predstavljalo novi izazov za gradske promotere: kako slavna prošlost gradova može služiti sadašnjim i budućim potrebama njihovih zajednica?

Svaki članak u magazinu, knjiga i film o Dodž Sitiju, Tumbstonu ili Dedvudu, potvrđivali su da je Amerika zainteresovana za prošlost ovih gradova, a ne za njihov napredak. Svaki radoznali turista koji je dolazio da okusi malo Divljeg zapada, dokazivao je njegovu tržišnu vrednost. Do 1920-ih, gradski i biznis lideri su uvideli da je njihova budućnost povezana sa identifikacijom gradova sa čuvenom prošlošću. Ova promena stavova je manifestovana kroz razvoj turističke industrije i pokušaje privlačenja posetilaca preko njihove želje za autentičnim Starim zapadom uz pomoć reklamnih kampanja, obeležavanja određenih istorijskih lokacija i stvaranja atrakcija. Istovremeno, promoteri i lokalne privredne komore, borili su se da nađu načina da steknu podršku zajednice za razvoj turizma i temu Divljeg zapada koju su hteli da promovišu. Jedno od najmoćnijih sredstava koja su razvili kako bi pokrenuli javno interesovanje, promovisali svoje gradove i privukli turiste, bile su masovne javne komemorativne proslave koje su se održavale u svakom gradu počevši od 1922. godine. Iako su proslave varirale u stepenu organizacije i posećenosti, one su ukazale na velike promene u načinu na koji su se zajednice samodefinisale. Politički, društveni i poslovni lideri koji su

nekada izbegavali prošlost, koristili su javne proslave da bi afirmisali distinkтивни identitet autentične zapadne zajednice, pre nego pretendovanje na Istok. Kako su proslave postajale deo tradicije zajednica kroz ponavljanje svake godine, ovaj identitet je trajno usađen.

U svakom gradu, javna prezentacija je sa jedne strane, ilustrovala načine na koje su lokalni poslovni i politički lideri videli ulogu prošlosti u savremenim zajednicama, a sa druge strane je pokazivala načine korišćenja široko rasprostranjenog učešća zajednice u pridobijanju podrške za svoje ideje. U Dodž Sitiju, prve javne proslave su priglile modernizam, dok su ih Dvedud i Tumbston komercijalizovali kako bi pospešili svoje udružene ekonomije. Primamljivost ovih javnih događaja proistekla je iz opštег konteksta tog perioda. Komemorativni događaji su se odvijali u vreme kada su Amerikanci posle Prvog svetskog rata postajali nervozni usled sve većih promena na planu međunarodne uloge zemlje, orijentacije sa ruralnih ka urbanim vrednostima, materijalizma koji je donelo potrošačko društvo, masovne emigracije i etičkog slabljenja.

Jedan od metoda koji su Amerikanci pronašli za ublažavanje straha od novog modernog društva, bio je da se podsete korena sopstvene izuzetnosti - iskustva teritorije. Sećanjem na iskustvo pionira i vrednosti koje je ono negovalo kao što su istrajnost, individualizam, sposobnost i vredan rad, mogli su da pripreme naciju za izazove novog korporativnog društva. Predstavljanjem ovih vrednosti u formi Divljeg zapada, moglo se izaći u susret i potrebama lokalne zajednice i turizma.

Na jednom intimnijem nivou, javne komemoracije su nudile put kojim je sećanje zajednice postalo javno dostupno. Dok je odgovornost drugih oblika komemoracije, kao što su obeležavanje lokacija ili izgradnja fizičkih atrakcija mogla biti prepuštena vladinim ili građanskim telima, javne proslave bile su otvorene za učešće u velikom obimu, i mogle su, po svojoj prirodi, postati veoma lične. Lokalni organizatori su otvoreno ohrabrivali sve članove zajednice da se uključe u proslavu tako što će volontirati, glumiti u parodijama, nositi kostime, puštati brade, izlagati relikvije ili dekorisati svoje domove i radnje.

Uprkos ovom demokratskom principu, te proslave su sprovodile specifičan društveni i ekonomski plan koji je upravljao načinima na koje je prošlost tumačena i definisana. Ove namere su manifestovane unutar struktura i sredstava unutar kojih je zajednica putem proslava predstavljala svoju prošlost posetiocima.

Javne komemoracije su većim gradovima nudile način da neprikladne aspekte svoje prošlosti pretvore u imetak zajednice. Začetnici manifestacija su pretvaranje neprikladnih aspekata iz prošlosti u poželjno nasleđe postizali tako što su onemogućavali proizvodnju negativnih slika uličnog nasilja, kockanja, prostitucije i pijančenja transformišući ih u vidove zabave koji su već bili poznati američkoj javnosti. Promena je bila relativno jednostavna - Zapad je imao dugu tradiciju raznih oblika zabave i samim tim mogućnost izbora, koji su lako mogli biti inkorporirani u evolutivne strukture proslava. Do trenutka kada su gradske vođe počele da organizuju javne proslave 1920-ih, oblici zabave van popularne književnosti su smatrani kao svojstveni Zapadu i

već su bili utvrđeni u pozorištima i „Divlji zapad šou-programima“.

Najranije pozorišne predstave sa tematikom Zapada kao što su one koje su bile bazirane na životima Bufalo Bila i Divljeg Bila Hikoka, bile su standardna ponuda u gradovima poput Njujorka i Čikaga do 1870-ih. Kako su u narednih 25 godina zapadne pozorišne produkcije dobijale na popularnosti, elementi produkcije kao što su osvetljenje, dizajn scenografije i specijalni efekti, postajali su sve bolji u želji da budu što realističniji. Kao rezultat, one su naglašavale opsežne vizuelne efekte kao što su pucnjave, prevrtanje vozova i jahanje konja. Vizuelni spektakli u pozorištima su inspirisali šou-programe o Divljem zapadu kao što su oni koje je stvorio Vilijam „Bufalo Bill“ Kodi, što je za još jedan stepen proširilo realističnost iskustva.

Šou-programi o Divljem zapadu su bili u stanju da uveličaju spektakl daleko izvan onoga što je pozornica mogla da ponudi. Između 1884. i 1938. godine, „*Bil šou-programi*“ kako su ih popularno zvali po Kodijevom „Divljem Zapadu“, nudili su publici u svetu mešavinu cirkusa, autentičnosti, zapleta petparačkih romana i dramatičnu vizuelnu sliku. Kodi i njegov promoter Nejt Salisburi, strukturirali su „*Divlji zapad*“ kako bi gledaocima obezbedili opšti scenario Zapada isprekidan manjim pričama poput oružanih pljački Dedyudskih kočija, izvođenja poznatih bitki i obračuna između proverenih heroja i negativaca. Kako bi dao verodostojnost scenama, šou je podrazumevao krda bizona, oblačenje u stilu Zapada u jelenskoj koži, kočije, zaprege, konje i veliki broj pištolja. Dodatni realizam došao je uključivanjem poznatih zapadnjaka kao što su Kodi, Bik Koji

Sedi, Poglavica Džozef, Džeronimo, Kalamiti Džejn, Eni Oukli i Bak Tejlor. Na svom vrhuncu između 1894-1898. godine, Kodijev šou je bio nemerljivo impozantan da je pokrivaо 30 jutara zemlje kada je izvođen u Njujorku, a u organizaciji je bilo zaposleno 467 ljudi i zahtevao je 52 vagona. Popularnost Kodijevog „Divlјeg zapada“ iznedrila je niz rivalskih šou-programa kao što su oni Ponija Bila, 101 Ranč i Kaminsov kongres Indijanaca, pa čak i veliku dramsku priredbu „*Drama civilizacije*“ Stele Mekej, poznate pozorišne spisateljice i glumice u Medison skver gardenu sa sve prerijskom vatrom, stampedima goveda, mašinom za ciklon i ogromnom pokretnom cikloramom koja je bila ofarbana kao pozadina. Iako je svaki „Bil“ šou imao neke jedinstvene karakteristike, neke su bile standardne: uvodna parada, autentični likovi, kostimi Zapada, Indijanci, postavljanje na scenu čuvenih događaja, streljačke veštine i aktivnosti u stilu rodea kao što su jahačke egzibicije, laso, jahanje bika i trikovi sa konopcem.

Dok su organizatori u Dodž Sitiju , Dedvudu i Tumbstonu planirali dešavanja 1920-ih, ove karakteristike su bile dve generacije stare i čvrsto ustanovljene kao standardni zapadni običaji. Upravo to je omogućavalo planerima događaja da vrše odabir iz niza aktivnosti koje su se već dokazale u Divlji zapad šou-programima, na pozornici, pa čak i u filmovima. Parade, izvođenje mini priča, rodeo aktivnosti kao što su trke, hvatanje teladi lasom, oblačenje u stilu Zapada, Indijanci sa svim svojim obeležjima, povorka kočija, pozorišne priredbe i slavne ličnosti, svi su u nekom trenutku bili inkorporirani u gradske proslave sva tri grada, mešajući zabavu i realizam. U isto vreme, promoteri u Dodž

Sitiju, Tumbstonu i Dedvudu su bili sposobni da podignu autentičnost na veći nivo korišćenjem neprikosnovene prednosti fizičkog mesta gde su se stvarni događaji Zapada odvijali i kojima su slavni zapadnjaci nekada hodali. Ovo polaganje prava na legitimnost je dokazivano relikvijama, stvarnim (i sve starijim) učesnicima, istorijskim knjigama i prikazima slavnih heroja.

Kako se približavala pedeseta godišnjica osnivanja gradova, javila su se pitanja o sredstvima i metodama koje bi njihov grad trebalo da upotrebi kako bi se izborio sa svojom kontroverznom prošlošću. Uprkos distanci od pola veka, neki članovi grada su i dalje bili osetljivi na lošu reputaciju i verovali da se ključ opstanka zajednice nalazi u promovisanju modernizma i napretka. Kao najstariji od tri grada, Dodž Siti je bio prvi koji se posvetio novoj gradskoj aktivnosti donoseći odluku da se u proleće 1921. god. napravi proslava za obeležavanje pola veka od nastanka naselja. Mekolum, lokalni biznismen, predložio je na sastanku privredne komore grada da Dodž Siti ujedini obeležavanje svog pedesetog rođendana sa stogodišnjicom Santa Fe pruge. Ideju su entuzijastično podržali i drugi lokalni biznismeni i članovi komore, uključujući Hamiltona Bela, Merita Bisona i Hajna Šmita - ista grupa koja je kasnije pokrenula očuvanje But Hila. Sve brige oko proslave kontroverznih aspekata prošlosti grada, bile su ublažene time što su stavljene u kontekst progresije ka modernizmu. Da bi ovo istakla, privredna komora je upriličila proslavu godišnjice uporedo sa Jugozapadnim vašarom, godišnjim sajmom regiona u trajanju od tri dana u cilju demonstracije komer-

cijalnog, poljoprivrednog, stočarskog i industrijskog napretka.

„*Svečana povorka napretka*“, kako je zvanično nazvana, bila je najveća javna proslava do danas u Dodž Sitiju. Ona je opisivala istoriju od vremena dolaska pionira do savremenog perioda brzih motornih vozila, aviona i drugih dostignuća modernog doba. Iako nazvana svečanom povorkom, pedesetogodišnjici Dodž Sitija je možda bolje pristajao naziv parada, pošto nije bila predstva na sceni već procesija sa naglašenom razlikom između starog i novog Dodža. Kroz dramatičnu razliku između ta dva, organizatori su vršili promociju grada kao primera savremenosti koji je evoluirao iz primitivnog u savremenim kontekstima. Slike parade su pojačavale građanske vrednosti koje simbolisu ovaj uspeh, porodične vrednosti, jaku i odgovornu lokalnu upravu, škole, crkve, angažman zajednice, poslovni uspeh, bogatstvo, pobožnost, vredan rad, preduzetništvo i lojalnost.

Dominantni cilj organizatora parade bio je da pokažu krajnji uspeh Dodž Sitija koji se uzdigao od gradića teritorije do modernog grada. Cela svečanost je bila podeljena na šest delova koji su predstavljali razne periode Dodž Sitija i jugozapadnu istoriju. Prvi delovi su pružali romatičan opis ere kauboja i strelišta. U njima je učestvovala moderna verzija nekada čuvenog Kauboj benda Dodž Sitija u kome su nastupali prežивeli članovi, kola sa spuštenom platformom, „Kauboj u menzi“ sa kuvarom sa zulufima koji sprema obrok za ispomoć na ranču i grupa od stotinu kauboja koju je predvodio Hamilton Bel. Dolazak civilizacije je ilustrovan u delu parade posvećenom ženama. Tu se nalazilo dvo-

je prekrivenih kola, replika sojenice i platforma nazvana „prerijski dom“ koje je napravio Savet ženskog kluba Dodž Sitija. Odmah za njima, sledio je „moderni dom“ koji je sagradila Unija stolara kako bi pokazala savremeni komfor. Autentičnost je pojačana sa starinskim konjskim kolima, kočijama i poštanskim kočijama. U jednom trenutku je korišćen živ bizon kako bi predstavljao rane dane domaćinstava kada su se doseljenici oslanjali na izmet bizona ili „površinski ugalj“ za gorivo.

Naredni delovi su pokazivali odlike koje su došle direktno iz iskustva teritorije odnosno političku i društvenu stabilnost i prosperitet. Društvena stabilnost je prikazana kroz povorku porodica koje su „pustile korenje“ i u zajednici su od prve generacije koja je rođena i odgojena u Dodž Sitiju. Organizatori su prikazali političku stabilnost pojavišnjivanjem gradonačelnika i članova gradskog saveta, privredne komore i službenika lokálnih građanskih klubova kao što su Kivanisi i Rotarijanci. Za njima je sledio niz otvorenih platformi koje su ilustrovale poslovne uspehe iz raznih oblasti kao što su drvna grada, trgovina i maloprodaja. Poslednji deo je isticao vrednost patriotizma i lojalnosti zajednice Fort Dodž bubenjarskim korpusom, veteranima Građanskog rata, Špansko-američkog rata i Prvog svetskog rata. Platforma pod nazivom *Melting Pot* je isticala osnove multikulturalnosti, na njoj su se deca različitih nacionalnosti pojavila u velikom kazanu okružena veteranima koji su marširali u senci replike Kipa slobode. Poslednji deo je prikazivao nagradu za naporan rad, lojalnost i stabilne institucije: tehnološki napredak opisan je primerima novih mo-

dela automobila, modernom opremom za farme, stepenima nagiba puteva i peraćima ulica.

Sve u svemu, parada je imala preko 50 platformi, 3.000 učesnika, bila je duga milju i po (skoro 2.5 km) a videlo ju je, kako se procenjuje, oko 20.000 ljudi. Nije bilo elemenata koji bi ukazivali na bilo kakvu vrstu ekstremizma kao što su oni koji podržavaju suzbijanje prohibicije, članova Kluks klana, predstavnika radničkih sindikata i manjina (osim meksičkog orkestra). Poruka povorke je bila da se čista harmonija i prosperitet dobijaju kao nagrada kada se svi drže vrednosti pionirstva i da su dobrodošli svi koji dele takve vrednosti.¹⁵⁰ Organizatori iz Dodž Sitija su težili da obuhvate autentične elemente koji su podržavali zapadni imidž grada sa snažnim korenima u teritoriji kao sredstvom pojačavanja legitimite njegove prezentacije. Organizatori proslave ohrabrilici su zajednicu da učestvuje u pokazivanju ponosa prema svom nasleđu, tako što će nositi starinsku odeću, apelovali su na vlasnike radnji da dekorisu svoje izloge relikvijama i antikvitetima ili da, pak, na sajmištu izlože velike artefakte kao što su poštanske kočije ili starinske zaprege. Grad je takođe poslao Hajna Šmita i još nekoliko drugih članova organizacionog komiteta u Fort Suplaj, Oklahoma, da pokušaju da, u poslednji čas, ubede Amosa Čepmena, Kasterovog izviđača koji je još bio živ i Ranjenu Antilopu, jedinog preživelog Indijanca iz Južne nizije iz rata 1870-ih, da učestvuju u paradi. Jedno od najpopularnijih sredstava za ukazivanje na korene teritorije, bilo je odavanje počasti pionirima iz zatvora pozivanjem onih koji su još uvek živi da marširaju u javnoj paradi i da prisustvuju jav-

---

¹⁵⁰ Slotkin, 79.

nom okupljanju. Aktivnosti nakon parade su ojačale atmosferu Zapada koju su organizatori pokušali da stvore prisećanjem na neke od aktivnosti iz šoua Divlji zapad kao što su takmičenja sa konjima, ždrepćima i uzdamama, i trka mazgi sa ženama jahačima. Najpopularniji događaj bilo je ponovno uvođenje starog Dodž Siti sporta „trčanja“- trke pasa u kojoj su lovački psi jurili prave zećeve umesto mehaničkih.¹⁵¹

Prisustvo ostarelih pionira, neobičnih relikvija i kostimiranih kauboja u doba džeza, prohibicije, mondena i automobila, dokazalo je posetiocima koliko je daleko grad napredovao za pola veka. Grad je ovu poenu dodatno ojačao štampanjem knjižica suvenira u čast događaja koje je napisao Karl Etrik, lokalni izdavač i promoter istorije. Njegova knjiga na 132 strane, „*Suvenir iz Dodž Siti za pedesetogodišnjicu*“, kontrastirala je stare fotografije sa 120 slika modernog grada nagalašavajući prisustvo škola, crkava i radnji.¹⁵²

Novinski izveštaji su takođe podržavali temu. Nakon što je video kako pioniri i kola prolaze „preko popločanih ulica, kroz napredni poslovni centar“, jedan reporter je bio iznenađen „kontrastom prošlih dana“, i zaključio da su:

„divlji dani Dodž Sitija na Zapadu zaista samo daleko sećanje. Glumci iz tih ranih slikovitih dana su odigrali svoje uloge... napredni Dodž Siti današnjice sa svojim školama, crkvama i modernim domovima stoji kao njihov spomenik“. ¹⁵³

---

¹⁵¹ Ibid, 80.

¹⁵² Frodringham, 81.

¹⁵³ Ibid, 88.

Ovo zapažanje potvrdilo je i mišljenje urednika „The Dodge City Daily Globe-a“ Džesa Denijusa, koji je pisao da su oni pioniri koji su još uvek živi „živeli u dva doba“ i „puno se puta hvalili da su imali sreće da su videli period kada železnice, telefoni, struja, isporuka pošte u ruralnim oblastima, mašinerija za farmu na struju, automobili sa motorom i kamioni, popločavanje ulica, kanalizacija, velike, dobro opremljene škole, impozantne crkve... nisu bile ni pusti san na golum Zapadu poznatom na mapi jugozapadnog Kanzasa“.¹⁵⁴

Pa ipak, poruka o trijumfu savremenosti nije bila ni jedinstvena ni zanimljiva nekim novinarima koji su smatrali da je prošlost daleko bolja kopija. Čester Ležer, urednik obližnje „Hutchinson Gazette-e“ je, nakon što je video paradu, izjavio da sam kontrast između starog i novog Dodža više evocira na njegovu slavnu istoriju nego što je grad mislio. Pošto je godišnjicu ocenio kao „prikladno proslavljenu“ sa odsustvom „grimiznog svetla i pića“ kao najboljeg dokaza na svetu da je Dodž Siti „stavio na stranu takve detinjarije“, interesovanje urednika se drastično promenilo. Ležer očigledno nije bio zainteresovan za moderni Dodž, „miran i pobožan, u usponu, sa ulicama popločanim crvenom ciglom, a ne klizavim od usirene crvene krvi“ kako su promoteri žeeli, već za one dane kada je „Dodžova glavna ulica bila poznata s kraja na kraj obale kao pakao sa kog je podignut poklopac“. Zgradio je priliku da čitaocima pruži poduzi opis perioda kada je Dodž bio „ponoćni“ grad naseljen „sinovima Beliala“ gde su zakon sprovodili čvrsti, pouzdani šerifi kakvi su bili Bet Masterson i Pet Siguru“.

---

¹⁵⁴ Jones, 67.

Takvi opisi prošlosti Dodž Sitija se uopšte nisu mogli videti na proslavi pedesetogodišnjice. Organizatori istorije, odabrali su da obeleže onu bezbednu prošlost, koja je usredsređena na kauboje kao stvaraoce moderne industrije stočarstva, na ljude u sojenicama kao one koji su postavili temelj civilizaciji i poljoprivrednom trijumfu. Osim kratkog pojavljivanja jednog odmetnika tokom Svečanosti povorke napretka, nije bilo drugih nagoveštaja bilo kakvih neukusnih aspekata prošlosti Dodž Sitija kao što su kockanje, saluni, ulično nasilje ili čuvenie ličnosti koje su mogle ukazivati na to da grad ne podržava prohibiciju u potpunosti i da odobrava poroke i devijantnosti. Istanjem kauboja, pionira i standarne zapadne zabave, grad je pokazao da mu odgovara izabrana forma zapadnog identiteta, ali da nije bio voljan da učini svoju prljavu reputaciju delom svog zvaničnog sećanja kako ne bi narušio sopstveno viđenje izvanrednog modernog grada.

Uprkos proglašavanju pedesetogodišnjice kao apsolutnog uspeha u Dodž Siti novinama, kada je reč o posećenosti i profitabilnosti, proslava nije postala godišnji događaj. Nakon 1922. godine, grad je ponovo počeo da priređuje godišnji Jugozapadni vašar, birajući da prikazuje moderni poslovni razvoj, stočna grla, mašine, nove modele automobila i poljoprivredu. Uspešni, rastući i samouverenini građani Dodž Sitija, nisu imali ekonomski imperativ da iskoriste svoju prošlost. Međutim, kroz samu njegovu prirodu taj događaj je podigao svest o istoriji grada među organizatorima. Nakon zaključenja pedesetogodišnjice, Hamilton Bel, Merit Bison i Hajne Šmit, usmerili su pažnju na obeležavanje i očuvanje mesta koja su opisana u prethodnim

poglavljima. 1929. godine, oni su organizovali sledeću proslavu prošlosti grada „*Poslednje okupljanje*“.

Pedesetogodišnjica Dodž Sitija je služila kao počast njegovom trenutnom prosperitetu i snazi institucija zajednice. Sa druge strane, javne proslave u Dédvudu i Tumbstonu su bile stvorene da razviju poslove i pospeše solidarnost zajednice u vreme ekonomske krize. U oba slučaja, pravi podsticaj za pravljenje proslava više je proizilazio iz želje da se ublaži ranjeni građanski ponos, nego da se obeleže pedesetogodišnjice kao u Dodž Sitiju.

Odluka Dédvuda da se napravi godišnja gradska proslava dve godine pre pedesetogodišnjice 1926. god., potekla je iz prepiske sa sestrinskim gradom Lidom 1923. god. Dve godine ranije, oba grada su odlučila da naizmenično priređuju godišnje svečanosti povodom 4.jula uz obećanje da će se međusobno pomagati kada dođe red da prirede svečanost. 1923. godine, Lid je prekršio džentlmenski dogovor objavom da će od tada, pa nadalje sam priređivati proslavu. Ova uvreda je podstakla Dédvud biznis klub da obajvi kako će i oni naredne godine učiniti isto, ali će preskočiti proslavu 4. jula 1923. god. zbog nedostatka materijalnih sredstava.¹⁵⁵

Najava Lida da će preuzeti 4. jul, ostavila je Dédvud kao jedini grad u Crnim brdima bez lokalne proslave: Bel Forč je imao svoj „Three-State Round-Up“ (Okupljanje tri države), Rapid Siti je imao svoj „Alfalfa Palace“ (Palata deteline), Spirfiš svoj „Piknik američke legije“, Mičel „Kukuruznu palatu“, Sturdžis je imao auto trke a Kaster je sponzorisao „Dane otkrića zlata“. Svaka od ovih organizovanih proslava

---

¹⁵⁵ Paul, 89.

u gradovima iz okruženja, fokusirala se na neki istorijski događaj, bitan ekonomski aspekt ili neku posebnu aktivnost. Ono što je Dédvud činilo jedinstvenim među tim gradovima, bila je Teritorija. Shvatanje da njegova prošlost može biti pretvorena u jedinstvenu proslavu, podstakla je „Pionire Crnih brda“ da pitaju: „Zašto Dédvud ne bi imao svoju proslavu dobrodošlice Dana '76-te?“¹⁵⁶

Članovi Dédvud biznis kluba su osmislili prve „Dane '76-te“ u proleće 1924. godine. Njegovi poslovni lideri, za razliku onih u Dodž Sitiju, nisu imali bojazni da naprave festival koji će se koncentrisati oko jedinstvene slave grada. Njihova namera je bila da iskoriste svoju prošlost i inauguruju „jedan od najvećih događaja u istoriji Crnih brda“.¹⁵⁷ U maju je imenovan komitet kluba za sastavljanje predloga i unutar istog je preporučeno da se osmisli godišnji događaj „veran Danima '76-te, kada su grad i Brda bili u svom dečinstvu, a naš divni, đavolasti Dédvud aliteracija svakog epiteta koji je zaslužio“.¹⁵⁸

Kako bi postigli ovaj cilj, organizatori su težili da predstave autentičnu svečanost „u kojoj će stvarne ličnosti biti verno prikazane, a scene koje su grad učinile slikovitim, biće reprodukovane tačno ili što je tačnije moguće...“. Nameru festivala su takođe bile jasne. „Dédvud će biti mamać“, izveštavao je „The Deadwood Daily Pioneer Times“, „koji će k sebi privući stotine“. U isto vreme, oni su videli priliku da podignu građanski moral i ojačaju podršku turizmu.

---

¹⁵⁶ Ibid, 90.

¹⁵⁷ Ibid, 95.

¹⁵⁸ Ibid, 98

„Duh ove prigode se prenosi u krvi našeg građanstva“, primetio je jedan reporter, „i mi sa sigurnošću predviđamo da će Dedvudova dobro poznata reputacija domaćina, dobiti nov veter u svoja jedra prvom postavkom na scenu Dana '76-te“. Pošto je proslava bila uglavnom komercijalnog karaktera, Dedvud biznis klub je preuzeo sponzorstvo događaja. Iako je ideja potekla od kluba, neki konzervativniji članovi su događaj nevoljno prihvatali sa dozom neverice da će manifestacija uspeti da dobije široku javnu podršku zajednice. Kako bi ublažili strahove, članovi su vrbovali vlasnike maloprodaje, gradske čelnike i lokalne organizacije da se sa njima slože i prihvate projekat. Klub je dalje pokušavao da osigura učešće zajednice formiranjem izvršnog komiteta sastavljenog od predstavnika građanskih grupa i poslovnih interesa uz pomoć lokalnog vlasnika maloprodaje Freda Gramliča i uz vođstvo Erla Morforda, izdavača „The Deadwood Daily Pioneer Times-a“.

Kako su se planovi za proslavu razvijali, *Dani '76-te* su postali komunalna verzija „Bil Šoa“. Proslava je obuhvatala mnoge standardne odlike koje su gledaoci Divljeg zapada već poznavali: uvodnu paradu, izvođenje čuvenih bitaka, poznate ličnosti, zapadne aktivnosti i naročito veliko naglašavanje autentičnosti. Poput šoua Divlji zapad, i *Dani '76-te* su osmišljeni kao potrošački događaj koji je imao za cilj da posetioce zabavi ponudom slika i aktivnosti u skladu sa njihovim očekivanjima i shvatanja „pravog iskustva Starog zapada“. Glavna razlika je bila u jedinstvenom entuzijazmu zajednice koji se video u tome što su lokalni preduzetnici i organizacije prihvatali da sponzorišu aktivnosti i platforme.

Organizatori su shvatili da se ključ uspeha krije u uključivanju zajednice u događaj. Jedan metod koji je prometrima Dana '76-te poslužio kao uzor je bila praksa povezivanja komemoracije i građanskog ponosa.

„Saradnja u zajednici i duh svečanosti koji obuzima svakog pojedinca u ovom gradu je od najveće važnosti za postavku celog događaja“, pisao je Erl Morford, „i ako to bude nedostajalo, možemo odustati od plana još na početku“. On je očekivao da „svaki stanovnik grada bude član komiteta za saradnju i da pomogne onima koji su zaduženi za sve“.

Pošto su volonterske organizacije predstavljale najsnažniji izvor podrške, izvršni komitet je organizovao otvorene javne sastanke kako bi podelio informacije, zadatke i kako bi podstakao entuzijazam. Morford se posebno potudio da uključi žene i poslao je specijalnu pozivnicu za pomoć članicama Ženskog kluba, Kluba devojaka i raznim drugim ženskim organizacijama. U cilju daljeg podsticanja, on je podsetio zajednicu na ekonomski potencijal koji je proslava nosila.

„Trgovci i ostali privrednici počinju da shvataju velike reklamne mogućnosti proslave“, izveštavao je „The Deadwood Daily Pioneer Times“, „ovo je dalo podstrek entuzijazmu što znači da će od sada pa nadalje svaki biznismen i svaki građanin pružati pomoć“.¹⁵⁹

Još jedan način za porast angažovanja građana kao i reklamiranja događaja, sprovedio se putem ohrabrivanja članova zajednice da igraju ulogu pionira menjajući svoj fizički izgled. Takvim učešćem, građani su imali priliku da

---

¹⁵⁹ Frodringham, 112.

javno demonstriraju lojalnost, kao i da podrže tematski događaj Divljeg zapada koji su organizatori odabrali. Organizatori su ohrabrivali muškarce su da prestanu da se briju kako bi ličili na kršne tragače za zlatom iz 1876. god., kao i da se učlane u „*Klub više brkova*“ i na taj način doprinesu atmosferi vremena. Kada je postalo jasno da se građani nisu odazvali na poziv, objavljeno je da su svi muškarci stanovnici Dedinje izabrani za članstvo u novom klubu i da treba da odu u Franklin Hotel, podignu svoje članske karte, plate jedan dolar članarine i zakunu se da se neće brijati do kraja događaja Dani'76-te. Klub je kao podsticaj nudio nagrade i pretio da će sazvati Kengurski sud da se kazne oni koji ne nose brade. Organizatori su iznova izjednačili članstvo sa građanskim ponosom:

„Budite lojalni svom gradu... pomozite da Klub više brkova bude uspešan, što će zauzvrat veoma pospešiti organizovanje Dana '76-te“. Par dana kasnije, 150 muškaraca se prijavilo. Napredak u klubu, redovno su pratile novine Dedinje koje su još tražile od građana da nose šešire sa trakama na kojima piše Dani '76-te, velike šešire u stilu Zapada i da stavlju na leđnice na automobile.¹⁶⁰

U istom duhu, izvršni komitet je planirao da transformiše centar Dedinje u scenografiju iz tog perioda kako bi i to poslužilo kao jedinstveno i atraktivno sredstvo reklamiranja. Pokušavajući da stvori atmosferu teritorije, izvršni komitet je zatražio od trgovaca da iznad ulaza u radnje okupe table od borovine kako bi ličile na brvnare ili da koriste druge materijale kako bi se dočarao grubo tesani efekat teritorije. Da bi što vernije prikazali ono što su organizatori

¹⁶⁰ Ibid, 113.

zamislili, podsticali su ih da gledaju stare fotografije koje je pronašao vlasnik muškog butika a koje su prikazivale „divlji i neukroćeni“ Dedvud sa „gomilom građevina poput brvnara“ i sa „ljudima u visokim čizmama, flanelskim košuljama, teškim pantalonama, širokim šeširima i pištoljima sa burencetom od šest metaka“. Kako bi olakšao instalaciju, izvršni komitet je nadgledao isporuku tabli trgovcima, a onim vlasnicima radnji koji su oklevali, govorili su da im one daju „atraktivni efekat kojim su prezadovoljni oni koji su to već učinili“. Kako se proslava približavala, mnogi trgovci su ulazili u duh manifestacije. Pored drvenih tabli, neki trgovci su u izloge postavljali relikvije i kačili starinske natpise koji su podsećali na period teritorije. Jedna radnja sa namirnicama, okačila je repliku natpisa iz 1876. godine na kojoj je stajalo: „Ovde primamo zlatnu prašinu za namirnice“.

Svaki put kada bi neki vlasnik radnje prihvatio duh proslave, „The Deadwood Daily Pioneer Times“ bi to koristio kao primer da druge podstakne na akciju.

Nije ceo Dedvud prihvatio ideju promovisanja turbulentnih vremena. Neki su se bojali da orijentacija proslave može još više štete da nanese već narušenoj reputaciji grada. Edvard Sen, izdavač „The Deadwood Telegram-a“ i izraziti prohibicionista, pisao je u ime „nekih koji pre svega imaju na umu moralni uticaj takvih događaja“ (nikada nije precizirao ko su ti ljudi). Sen je smatrao da su mnogi brinuli da će ta proslava „biti uglavnom reprodukcija života podzemnog sveta Dedvuda '76-te sa sve salunima, kockanjem i drugim oblicima poroka „koji će ukloniti ograničenja i vratiti „duh terevenki i raskalašnosti“ koji su ranije imali isuviše

istaknuto mesto u Dedvudu“. On je upozorio da „takav povratak, ljudi iz grada koji svoju moralnu dobrobit stavljujaju iznad finansijskih i zabavnih, neće tolerisati“ što će na kraju dovesti do „stavljanja događaja na crnu listu kao nečeg nepovoljnog po moralnu dobrobit mladih ljudi“. Umetnik toga, izdavač je insistirao na edukativnim aspektima programa i fokusiranju na legitimne aktivnosti teritorije pre nego na „crveno svetlo, noćni život zlatnih kampova i njihovo bezvlašće“.

Naveo je primere kao što su minijaturna replika kampa zlata, portreti istorijskih ličnosti, izvođenje oružanih napada na poštanske kočije i incidenti poput ubistva Divljeg Bila Hikoka „verno izvedenog na uzbudljiv i poučan način“. Sen je postajao sve glasniji kako se proslava približava. Nakon što je saznao da, uprkos njegovim protestima, Morford i Gramlič i dalje planiraju da otvore imitacije mesta za igranke i kockarnica, Sen je upozorio da su ljudi sa visokim moralnim stavovima u Dedvudu „prevareni da daju podršku nečemu što će kasnije sami napadati i osuditi“.

On je ponovo ukazao na „degradirajuće karakteristike noćnog života“ kao na ozbiljan udarac uspehu moralnog napretka koji je u gradu postignut. „Dedvudu je bilo teško da se oporavi od loše reputacije nasleđene iz Dana '76-te, nakon što je očistio svoje septičke jame“. Sen je zahtevao da se odmah prekine sa aktivnostima kako se „ne bi oterala iz grada ona klasa građana koja je najpotrebnija“. Kao dokaz, on je istakao da „neki dobri ljudi“ bojkotuju proslavu iz straha od povratka u dane „otvorenih barova“. Kako bi učutkali izdavača, članovi izvršnog komiteta su ga uverili da

su reklame figurativne, a ne bukvalne i da žene koje učestvuju u plesnim tačkama neće biti obučene nepristojno, da se neće tolerisati opijanje, da saluni neće služiti pića, a da će se u kockanju koristiti samo lažni novac. Pa ipak, Sen je upozoravao da Dani '76-te stavljaju Dedvud na javnu probu, u kojoj će se pokazati kao sredina za proslavu onoga što je pohvalno i poučno ili kao grad „koji glorifikuje zla ranijih dana“. Odgovornost za zaštitu morala, bila je u rukama zvaničnika i organizatora proslave.¹⁶¹

Većina preduzetnika, barem ne javno, nije delila Senovu zabrinutost i u učestvovanju je videla prednost. Kako je polet rastao, neke veće ekonomski grupe su uvidele da istorijska orijentacija proslave može da posluži kao način za poboljšanje poslovanja tako što bi se koristila kao ilustracija industrijske evolucije.

Evan.V.Hol, farmerski agent okruga Lorens, ponudio je Dedvudu „svesrdnu saradnju na svaki mogući način“ da se napravi izložba istorije farmerstva u okrugu Lorens.¹⁶² Kako ne bi zaostajala, Houmstekj Rudarska kompanija iz Lida, objavila je da će sponzorisati izložbu razvoja rudarstva što je uključivalo hidrauliku, ispiranje, mašinu za razbijanje kamena, dugački Tom iz kasnog 19. veka, vazdušnu bušilicu kao i bateriju za razbijanje rude natovarene na kamione. Sve je ovo planirano da bude potpuno operativno, uključujući i lažnu eksploziju.¹⁶³

U naporu da svoje prezentacije učine verodostojnim, čelnici Dedvuda su iskoristili blizinu Pajn ridž rezervata i

---

¹⁶¹ Ibid, 114-115.

¹⁶² Paul, 156.

¹⁶³ Finger, 122.

Fort mida. Kako bi obezbedili predstavljanje vojske SAD-a za paradu, Morfod i članovi izvršnog komiteta su posetili obližnji Fort mid i dogovorili da trupa C stigne u grad u punom maršu, sa kompletnom opremom i transportom. U isto vreme, drugi članovi komiteta su otišli u indijansku agenciju Pajn ridža i dobili su dozvolu da veliki broj Indijanaca učestvuje u paradi i izvede niz tradicionalnih plesova. Prema „The Deadwood Daily Pioneer Times-u“, organizatori su verovali da prisustvo pravih Sijuksa neće biti samo „predstava koja će privući pažnju već će se pokazati kao veoma interesantno i inovativno za posetioce van države“.

Organizatori Dana '76-te su imitirali praksu Dodž Sitiјa u uključivanju zajednice radi što veće verodostojnosti tako što su javno pozivali na starinsko odevanje i izlaganje predmeta u paradi. Pretražujući svoje domove i šupe, stanovnici Deda vuda su pronašli veliki broj neobičnih istorijskih predmeta za koje su smatrali da imaju suštinsku istorijsku vrednost. Ono što se pojavilo, bila je mešavina predmeta u skladu sa željama promotera da prikažu Divlji zapad, drugih koji su naprsto bili neobični i nekih koji su bili deo svakodnevnog života pre pola veka. Ono što je među ovim stvarima „The Deadwood Telegram“ izdvojio da prokomentariše, bile su drške za metlu koje je izrezbario jedan zatvorski osuđenik, a na kojima se nalazio lik Kastera, Buffalo Bila i Divljeg Bila Hikoka kao i primerak prvih gradskih novina i niza postera koji datiraju iz 1877. godine na kojima se nudi nagrada za pljačkaše poštanskih kočija i ubica. Među ostalim predmetima nalazila se velika zbirka zlatnih

grumenčića, fosila, indijanskih perli, starinskog oružja, pačvork prekrivača i istorijskih fotografija.¹⁶⁴

Predmeti koji su privukli najviše pažnje, bile su dve „Dedvud kočije“ koje su se prvenstveno proslavile u sagi o Dedvud Diku a kasnije su redovno korišćene kao atrakcija oružanog prepada u Kodijevom šou-programu Divlji zapad. Veće uoči događaja, starosedelac Dž.S. Meklinton, donirao je dve stare Konkord poštanske kočije organizatorima gradske parade kako bi mogle da budu prikazane u procesiji i upotrebljene za izvođenje scena pljačke. Donacija je obradovala organizatore jer je predstavljala jednu od glavnih relikvija prošlosti i podsećala je na Dedvud kočije koje su stekle slavu u petparačkim romanima i scenama pljački u Bufalo Bilovom Divljem zapadu. Jeden reporter je zabeležio:

„To je jedan od pionira Zapada. Pojava kočije sa šest konja koji se šepure na paradi, preopterećena neustrašivim i agresivnim ljudima stare teritorije, svakako će privući pažnju“.¹⁶⁵

Nakon više meseci intenzivnih priprema, prvi Dani⁷⁶ te su počeli 15. avgusta 1924. godine. Za razliku od Dodž Sitija koji je naglašavao napredak zajednice, ovaj događaj je afirmisao odlučnost grada da napravi godišnju manifestaciju u stilu Zapada koji bi, kao i njegov prethodnik šou-program Divlji zapad, nudio sintezu autentičnosti i zabave. Oba dana svečanosti su započinjala dugačkom paradom (1.5 km) niz centar grada koja se sastojala iz otvorenih platformi i ljudi koji marširaju u skladu sa tematikom Starog

---

¹⁶⁴ Ibid, 111.

¹⁶⁵ Ibid, 1155.

zapada. U procesiji je bilo puno kostimiranih figura koje su, po mišljenju organizatora, najbolje predstavljale prošlost grada: kopači zlata, platforma Homstid rudarske kompanije sa velikim pozlaćenim blokovima koji su predstavljali zlato, platforma sa minijaturnom planinskom brvnarom, ljudi koji su glumili prve gradske zvaničnike, grupe žena u starinskoj odeći, konjičke jedinice vojske SAD-a, Indijanci i Indijanke koji su jahali konje i terali zaprege. U procesiji je bilo i živilih veza sa prošlošću na platformama sa sinovima, kćerkama i unucima pionira, kao i najstarijom ženom Južne Dakote. Između platformi su ka publici bile okrenute pokretne slike komisije puteva Južne Dakote koja je sponzorisala scenografiju Crnih brda, Državnog rezervata koji je prikazivao životinje iz obližnjih parkova, Nacionalnih šuma koje su prikazivale upozorenje na opasnost od požara, kao i reprodukcije spomenika Ruzveltu. Uprkos tematici teritorije, dokazi o opštinskem napretku su se pojavljivali putem reprezentativnih grupa poput Devojaka logorske vatre, gradskih medicinskih sestara, vatrogasnog odeljenja i prodavaca automobila.¹⁶⁶

Aktivnosti u zabavnom parku Dedevedu koji je okruživao paradu, nudile su direktniju formu zabave u stilu šou-programa Divlji zapad. Indijanski plesovi, sadržaji sa pucaњem, jahanje poludivljih konja, trke ponijima između Indijanaca, kauboji i članovi konjice, trke kaubojski, trke pony ekspreza, demonstracije ruderstva, trke „skvo zaprega“ i hvatanje lasom, ličile su na standardni rodeo. Proslava je takođe pozajmila stranicu iz šou-programa Divlji zapad sa scenskim tumačenjem slikovite prošlosti jednog indijan-

¹⁶⁶ Ibid, 118.

skog napada na voz sa emigrantima i doseljeničku brvnaru, kao i oružane pljačke poštanskih kočija. Uveče su se u gradu održavale igranke, koncerti orkestara i otvarane su lažne kockarnice za razne igre kartama, rulet i bacanje kockica. Večeri su se završavale plesovima u Starom dragulju, Bela junionu i vatrogasnem paviljonu. Jedini veći ustupak savremenosti, činile su vožnje avionom od strane koncesionara u Kasperu, Vajoming.

Za razliku od Dodž Sitiјa, Dedvud je uzdizao slavne istorijske ličnosti. Likovi obućeni u Divlјeg Bila Hikoka, Kalamiti Džeјn, Dedvud Dika i Pričera Smita, pojavili su se u istaknutim ulogama u paradi. Oni su takođe bili glavni likovi scenskih mini drama koje su organizatori nazvali „istorijske scene“. Prvog dana, lokalni izvođači su odglumili Hikokovo ubistvo i venčanje koje je obavio Pričer Smit pošto je i sam bio propovednik, a za to vreme mu je lokalni baptistički sveštenik održao do tad neobavljenu propoved. Drugog i poslednjeg dana, štampani listići su najavili drugi deo Hikokove drame, a lokalni stanovnici odglumili predstavu Nil Pemgoua i Meri En Vud, pod nazivom „*Suđenje Džeku Melku*“. Iako bazirana na stvarnom događaju, predstava je prikazala veliku umetničku slobodu koja je odgovarala dominantnoj lokalnoj verziji o Hikoku i Kalamiti Djejn. Predstava je opisivala strah kao motiv za Hikokovo ubistvo jer se među pokvarenim elementima kampa verovalo da će biti imenovan za gradskog šerifa. Postavljanjem Kalamiti Djejn na mesto događaja i suđenje, aludiralo se na romantičnu vezu između nje i revolveraša. Pisci su još dodali i izmišljene likove poput Alkali Ajka, koji su se proslavili u petparaćkim romanima.

Novine i organizatori su Dane '76-te smatrali „apsolutnim uspehom“ i velikim dokazom da su bili u pravu i da će ovaj događaj postati godišnja manifestacija. Broj posetilaca događaja je u novinama procenjivan na između 5 i 8 hiljada. Edvard Sen je, posle svojih početnih strahova, postao jedan od najvećih pristalica manifestacije.

Urednik je verovao da je taj događaj služio kao model za stvaranje solidarnosti zajednice i kao „lekcija ljudima Dedvuda šta sve mogu da postignu, ako rade zajedno“.

„Odlučnost zajednice je poslužila“, pisao je on, „kao poruka svetu da je, uprkos nepovoljnim uslovima koji su redukovali populaciju grada na trećinu onoga što je imao u zenitu, Dedvud i dalje veoma živ i da se može povratiti“.

Uspeh Dana '76-te, dokazao je jednom za svagda komercijalnost istorije. Proslava je, po Senovom mišljenju, pokazala veliku želju posetilaca da povrate dane Starog zapada što Dedvud može učiniti. „Nijedan drugi grad nije imao takav glamur romantičke koji su na njega bacili pisci fikcije... Oni su s pravom rezonovali da ovde i samo ovde mogu naći najbliži povratak scenama iz priča koje su ih oduševaljvale u mladosti“. „U budućnosti“, smatrao je urednik, „doći će na hiljade posetilaca koji će zakrčiti grad i okružnu šumu prelaviti kamperima“.¹⁶⁷

Sen je verovao da, ako se Dani '76-te „guraju i usmeravaju“ onako kako bi trebalo i moglo, za pet godina bi mogli biti „jedan od najvećih magneta za čitav Zapad“. Kako bi osigurao budući uspeh događaja, urednik „Telegram-a“ je zahtevao da se on postavi na formalnu poslovnu osnovu i da se profesionalno organizuje i promoviše. Sen je nalagao i

¹⁶⁷ Ibid, 119.

veće poentiranje autentičnosti. Urgirao je da se postavi trajna Dvorana relikvija, da se prikaže više primera pionirskih rudarskih poduhvata, potpuno drvetom poploča poslovni deo centra grada, uključujući i maskiranje telefonskih stubova stablima bora, da se eliminišu avioni i smanje rodeo aktivnosti u korist indijanskih i pionirskih radnji za koje je smatrao da će najviše privući pažnju. Sen se nadao da će budući Dani '76-te iskoristiti svoj edukativni potencijal da preokrenu moral mladih koji opada i da će promeniti svoju osnovnu orijentaciju.

„Zašto se reprodukcija noćnog života Dedvuda tokom ovogodišnje proslave ograničila na svoje ružne strane?“, pitao se on, „Zašto, umesto toga, ne prikazati ugledne društvene funkcije sa mladim damama obučenim u kostime poput ondašnjih, opisati i izvoditi plesove iz tog vremena?“

Sen je verovao da će takav prikaz imati „otrežnjujući uticaj na deo današnje omladine kada vide pristojan ples njihovih baka i uporede ga sa nepristojnim plesovima koji sada dominiraju, a koji su pozajmljeni iz septičkih jama sveta i usvojeni u najboljim krugovima“.

Senovo priželjkivanje budućih proslava Dana '76-te kao lekcije iz morala, pomračilo je njegovo shvatanje o tržišnom kvalitetu događaja. Kao po njegovoj preporuci, u narednim godinama će biti više profesionalnog organizovanja sa naglaskom na autentičnosti i sofisticiranijoj promociji. Osnovni elementi događaja iz 1924. god. kao što su angažovanje zajednice, fokus na Stari zapad, predstave, relikvije, istorijske ličnosti, događaji u stilu Zapada prošarani napretkom zajednice, ostaju bazična struktura do danas. Što je još značajnije, organizatori Dana '76-te i pristalice poput Sena,

obeležili su način na koji se čelnik zajednice pomirio sa reputacijom Dedvuda. Kontroverzna sećanja na teritoriju koja su sada definisana kao poslovni poduhvat sa podrškom grada, transformisana su u oblik zabave po ugledu na Divlji zapad šou. Novom izrazu sećanja zajednice, građani su dali legitimitet podržavajući ga kroz javne performanse, izložbe relikvija, nošenje kostima, nošenje brade i menjanje izgleda grada. Takvo angažovanje nije značilo odbacivanje savremenosti, naprotiv, bilo je to opšte prihvatanje posebnog mesta grada u američkoj istoriji i uloge u velikom epu teritorije.

Heldorf ili eksploracija mita i neumitni kraj

Prva javna komemorativna proslava u Tumbstonu, „Heldorf“ iz 1929. god., poput njegovih pandana u Crnim brdima, bila je komercijalni događaj napravljen da podigne moral zajednice i stvori trajni građanski poduhvat koji bi podržavao ekonomiju grada. Organizatori Heldorf-a, otišli su korak dalje od onih u Dodž Sitiju i Dedvudu: oni su imali prednost velikog broja starinskih zgrada koje su i dalje postojale i mogle da posluže kao savršen dekor za autentičnu prezentaciju. Ovakva sredina, inspirisala je ideju da se Tumbston pretvoriti u potpuni spektakl Divljeg zapada i da se uverodostoji izložbama relikvija i učešćem starih pionira praćenih njihovim pandanima iz Dedvuda i Dodž Sitija.

„Šou će biti Tumbston“, objavio je „Tumbstone Epitaph“, „Tumbston će biti scena i ceo grad će ponovo živeti u scenama i atmosferi iz 1879.“.

Zvanično, događaj je obeležavao pedesetu godišnjicu osnivanja Tumbstona. Ispod površine, to je bio pokušaj Vilijama H. Kelija, izdavača „The Tombstone Epitaph-a“, da osnaži Tumbstonovu posrnulu ekonomiju i zaustavi dalji gubitak njegove populacije.¹⁶⁸ Keli, novi vlasnik „Epitaph-a“, bio je sin zvaničnog državnog istoričara Džordža

---

¹⁶⁸ Finger, 123.

H.Kelija, bivšeg vlasnika novina. Mlađi Keli, sveži diplomac Univerziteta Arizona, radio je u novinama od 1925. god. Tri godine kasnije, po odlasku Frenka Moja, on je preuzeo ulogu urednika i izdavača. Poput svog prethodnika, Keli je do te mere bio zainteresovan za razvoj turističkog potencijala grada, da ga je jedan kritičar opisao kao „senzacionalističkog promotera imena Tumbstona, pre nego novinara“. ¹⁶⁹ Gotovo sudbinski se godina kada je Keli preuzeo „Epitaph“ podudarala sa pedesetom godišnjicom osnivanja grada. U početku, novi izdavač je pokušavao da pobudi interesovanje zajednice za godišnjicu za koju je mislio da treba da se sastoji samo od male parade i govora, nadajući se da će mu događaj omogućiti da napravi specijalno izdanje novina. Uprkos sveopštoj apatiji prema ideji proslave, on je nastavio sa planovima za specijalno izdanje.

Nakon što je objavlјivanje Breknridžove knjige „Heldorado“ donelo novu pažnju Tumbstonu, Keli je shvatio da treba iskoristi novi publicitet i da velika proslava mora hitno da se organizuje.¹⁷⁰ U nekom trenutku u proleće 1929. god., Keli je počeo da osmišljava kako bi prirodne, istorijske i arhitektonske odlike Tumbstona mogле da se iskoriste za jedinstvenu javnu proslavu, ravnopravnu sa drugim godišnjicama kao što su Gloub, Arizona, Dani '49-te. Sudeći po uspehu nacionalnih publikacija i broju turista koji je dolazio da vidi atrakcije poput Pozorišta Brd kejdž i But hila, Keli je verovao da postoji dovoljno uzbudljivih istorijskih struktura koje bi omogućile da se čitav grad transformiše u svoj originalni izgled iz 1880-ih. Umesto zapadnih

---

¹⁶⁹ Ibid, 126.

¹⁷⁰ Ibid, 127.

aktivnosti i događaja kao u Danima '76-te, Keli je želeo da ulice i istorijske zgrade služe svojoj originalnoj svrsi, tako da posetoci mogu u potpunosti uteči u autentičnu atmosferu Starog zapada. Kako mu je uzbudjenje raslo, Keli je pokušavao da pridobije što veću podršku zajednice. Pisao je:

„Na hiljade će doputovati da vide rehabilitovan Tumbston koji izgleda kao pre pedeset godina i predstave scena o danima pionira, kaubojima, poštanskim kočijama i Indijanicima obučenim kao u ranijim danima kako grme niz ulice najromantičnijeg istorijskog grada koji je preostao na Zapadu. Verujemo da će cela zemlja želeti da bude svedok takvog šoua, ako Tumbston želi da im ga pokaže“.¹⁷¹

Ironično, Kelijeva vizija je naišla na podršku iz neočekivanog izvora - svog vodećeg rivala, Bisbija.

„Zašto ne početi odmah sa pravljenjem planova za najveću proslavu ikada pokušanu na Zapadu?“, pitao je „The Bisbee Review“, „ni jedan grad nije imao veći publicitet, očuvao toliko znamenitosti povezanih sa romantičnom prošlošću. Uz trošak od nekoliko hiljada, Tumbston se može ponovo pretvoriti u rudarski kamp iz 1880. godine sa salunima i kockarnicama“.¹⁷²

Nestrpljiv da zgrabi odličnu komercijalnu priliku, Keli je uzeo stvari u svoje ruke. U junu 1929. godine, obratio se gradskom veću Tumbstona sa idejom za spektakl, sa ponudom da organizuje i vodi proslavu i obezbedi finansijsku podršku iz svojih novina u zamenu za 60% neto prihoda plus platu od 150 dolara mesečno. Savet je jednoglasno

¹⁷¹ Ibid, 126.

¹⁷² Ibid, 127.

odobrio dogovor i obećao gradsku i građansku podršku za proslavu 50-ogodišnjice u kojoj će „u što je istinitijem mogućem maniru biti stvorena atmosfera ranih dana rudarskih kampova, a posetiocima će kroz autentične ličnosti i scene biti predstavljene slike Tumbstona iz 80-ih“.¹⁷³ Keli je zatim pozajmio između 5.000 i 6.000 dolara koristeći „Epitaph“ kao zalog, kockajući se procenom da će biti ostvaren pravi profit od štampanja oglasa i specijalnog izdanja novina koje će pratiti šou. Kasnije je i gradonačelnik Krebs priložio dodatnih 1.000 dolara za pokrivanje troškova.

Nekoliko nedelja kasnije, Keli je najavio plan za izgled koji će proslava imati. Nameravao je da popravi i otvori čuvene istorijske zgrade grada, Pozorište Brd kejdž i Kristal palas bar, blokira sve ulice u sadašnjem poslovnom delu grada i iskoristi neke prazne zgrade za održavanje izložbi, a druge pretvoriti u starinske salune i mesta za igranke. Pored toga, Keli je želeo da radnje u poslovnom delu grada budu ukrašene i prekrećene kako bi što bliže dočarale rane 1880-e. Keli je želeo da zabavljači budu kalibra „prve klase“ čiji će talenat biti dostojan atmosfere teritorije. Neki od njih su bili standardni za Zapad: kauboj frulaš, kauboj bacač lasa, eksperatski šou, kaubojski hor i takmičenje u bušenju stena. Unutar Bird kejdža je zamislio „starinski šou prikazan na isti način koji karakteriše stare varijetete“. U drugim aspektima su se Kelijeve ideje proslave podudarale sa onima u Dodž Sitiju i Dedvudu. „Veliki događaj šoa“ će biti ulična parada u formi svećane povorke kako bi se posetiocima prikazalo odevanje, načini putovanja i poznate ličnosti sa ulica Tumbstona 1880. Namera parade obuhvatala je više

---

¹⁷³ Paul, 128.

od nostalгије за Старијим западом, али је Кели жељeo и да под-
вућe i промовиše модернизацију pokazujući „rast i razvoj
Tumbstona i Arizone, од када је Edvard Šiflin откrio rud-
нике до модерних времена“. Planovi су подразумевали i
излоžbe o рударству, пionirima i starom Tumbstonu.

Keli je takođe предлožio izvođenje scena i догаđaja ve-
zanih za лиčnosti које „su donele славу овом месту, ста-
vlјajući poseban нагласак на one који су се истicali u новијој
књижевности: Ed Šiflin, Vajat Erp, Džon Ringo, Ajk i Bili
Klenton, Dok Holidej, Baksin Frenk Lesli i Bet Master-
son“. Кели је shvatio да се шансе за успех директно vezuju за
ефективност промociјe. Njegov dogovor sa градом je zah-
tevao angažovanje profesionalnog promotera koji će razviti
i координисати reklamiranje. Dopisnim putem, Keli je tražio
savet добро познатих profesionalnih promotera из тe обла-
сти који су afirmisali комерцијалност njegove идејe. Džordž
K. Paund, promoter из Glouba, Arizona, sa jakom biogra-
fiјom u reklamiranju догађaja kогa je Keli kasnije unajmio,
savetovao mu je да се ključ uspeha криje u „pokrivanju др-
žave приćom o atrakcijama i опštim planom за šou“ i fokusira-
њу на „red i zakon“ rаних дана, дрžeći сe што је више мо-
гуće tačne reprodukcije 1881. godine. Paund je istakao glad
publike за autentičnošću.

„Тrik je da se atmosfera i duh оve stvari ubrizgaju u гла-
ve ljudi“, rekao je Keliju, „a onda se naknadno dodaju мali
детаљи реалистичности који су neverovatno важни, да сe ljudi
не bi razочарали kада доđu. Nameštanje znaka, oblik i вели-
чина natpisa, pozicija pивске кrigle i облик шешира неког чо-
века ћe ovu stvar ili stvoriti ili slomiti“.

Klajd Zerbi, specijalista za publicitet svečanosti iz Dalaša, molio je Kelija da teži ka stvaranju potpuno jedinstvenog događaja i da se „potpuno kloni ideje rodea, roštilja i drugih istrošenih zabava. Smatrao je da ljudi žele uzbuđenje i uvek traže nešto drugačije i neobično.¹⁷⁴ Džon Klum, prvi gradonačelnik grada i član savetodavnog komiteta, takođe je podsetio Keliju da je ključna komponenta za uspeh zabava.

„Svrha vašara i sajmova je publicitet i masovna zabava“, pisao je Keliju.

Dopunjajući ove savete, Keli je stvorio kampanju za odnose sa javnošću na osnovu ubedivanja publike da je Tumbston grad zamrznut u vremenu koji će uskoro ponovo oživeti. Flajeri su isticali da Heldorado nije ni rodeo ni karneval već „verna reprodukcija“ istorijskog grada iz 80-ih.

„Čoveku je potrebno samo malo mašte da danas stoji na ulicama Tumbstona i zamisli Tumbston iz dana Eda Šiflina“, pisao je u opštem saopštenju za javnost. „Mnoge su godine prošle od kada su braća Erp i Dok Holidej imali obračun sa Klentonovima i Meklorijevima, pa ipak, obračun se mogao desiti i juče, jer nema promena scenografije“.

Pošto „marš progresa nije uznemirio istoriju, građani Tumbstona su odlučili da ponovo na par dana ožive epizode od pre 50 godina“.¹⁷⁵ Keli je naišao na veoma prijemčivu publiku za svoje saopštenje. Pisao je Volteru Bobu

---

¹⁷⁴ Nash, Smith, Henry, *Virgin Land: The American West as Symbol and Myth*, (New York: Vintage Books, 1950.) 45.

¹⁷⁵ Ibid, 46.

Bernsu: „Za sada reklama sama od sebe dobro ide, a novine u Arizoni nam pružaju kraljevski tretman“.¹⁷⁶

Obraćajući se Južnom Pacifiku za pomoć u publicitetu, rekao je da bi taj trud značio da će „prvi put u istoriji Zапада“ čitav grad biti prebačen vremenski unazad, pošto postoji „dvadeset ili više zgrada koje još uvek stoje, a koje su korišćene pre nego što su Vajat Erp i njegovi prijatelji napustili grad“. Železnica se složila da će pomoći oko publiciteta i da će uvesti posebne vozne linije iz Kalifornije i Taksona.

Keli je publicitet krojio prema interesovanju koje su novine pokazivale za aspekte Divljeg zapada Heldorada. „Dallas News“ je bio naročito zainteresovan za priču o „ranim danima Tumbstona kada je bio divlji i nedefinisan“. U saopštenju za javnost, obećao je da će Heldorado opisati dane „brzog bogaćenja od rudnika i kocke“ gde su „kradljivci stoke, pljačkaši poštanskih kočija i drugi desperadosi, igrali poker i pili loš viski, a da se za to vreme izgled Tumbstona nije promenio“. U članku za „Progressive Arizona and the Great Southwest“, Keli je potvrđio ton proslave opisujući osnivanje grada i „mnoge njegove ozloglašene ličnosti“.¹⁷⁷ Verzija Divljeg zapada Heldorada koja se koncentrisala na Erpa, Holideja i druge istorijske ličnosti, pojavljivala se između ostalog i u tekstovima u „The Los Angeles Times Sunday Magazine-u“ i „New York Herald Tribune-u“.

Keli je želeo da Heldoradu pruži auru istorijske preciznosti obznanjivanjem da je kao svoje konsultante uključio i

---

¹⁷⁶ Ibid, 48

¹⁷⁷ Ibid, 50.

grupu istaknutih istoričara i pojednaca koji su nekada živeli u Tumbstonu 1880-ih.

„Ovi savetnici će“, kako je Keli pisao, „učestvovati u šou-u i asistirati komitetu Heldorada u pravljenju reprodukcija scena iz pređašnjih dana što je vernije moguće“. Među dva imena u vrhu koje je Keli uključio, bili su oni najodgovorniji za Tumbstonov skoriji publicitet, Volter Nobl Berns, autor „Tumbstona“ i Vilijam Brekenridž, autor „Heldorada“. Keli i gradski savet su čak proslavu i nazvali „Heldorado“ u čast Brekenridžovog dela. Keli je obezbedio još istorijskog kredibiliteta uz pomoć svog oca Džordža H. Kelija, državnog istoričara, Idit Kit, sekretarice Istorijskog društva Arizone i Dž.H. Meklintoka, urednika višestomne istorije Arizone. Komitet je dalje bio osnažen moćnom grupom poznatih ličnosti Arizone, uključujući guvernera Džona C. Filipsa i nekoliko čuvenih pionira Tumbstona, Džona Kluma, prvog gradonačelnika i osnivača „Epitaph-a“, Vilijama Hatiča, urednika „Epitaph-a“ iz 1880-ih. Nije poznato da li su ovi savetnici obezbeđivali ikakve informacije Keliju ili su služili kao nominalne figure.

Poput pandana u Dedvudu i Dodž Sitiju, Keli je planirao da deo proslave bude posvećen ponovnom okupljanju starih pionira iz čitave zemlje. Okupljanje bivših stanovnika, smatrao je on, postaviće proslavu na „viši nivo“ dajući joj istorijski kredibilitet i praveći od nje događaj za pamćenje, a služeće kao prirodni oblik publiciteta koji će „govoriti sam za sebe bez preuveličavanja“. Publicitet koji je Keli najavio, potvrdio je ovu činjenicu. „The Phoenix Republican“ je izveštavao da će „pioniri koji su bili deo glamuroznih vremena teritorije na jugozapadu... biti predmet klicanja

i počasti na Tumbstonovom Heldoradu“. Predsednik Privredne komore Arlington Gardner, naglasio je da je okupljanje „old-tajmera“ jedinstven istorijski događaj koji treba da bude zabeležen pošto „pioniri umiru svake godine i više neće biti prilike da se upozna tako puno njih neće biti prilike da se naprave fotografije onih koji su stvarali istoriju“.¹⁷⁸

Kako se priča o Heldoradu širila, Kelijevi naporci su nagrađeni time što je dobar deo poznatih starih pojedinaca pristao da dođe. Najznačajniji među njima su bili Džordž Parsons, bliski saradnik Erpovih i Džona Kluma, nećaka osnivača Edvarda Šiflina i Bili For, čuveni rančer. Anton Macanović, autor knjige „*Trailing Geronimo*“ (Na tragu Džeronima), ponudio se da dođe kostimiran „sa sve pištoljima i ostalom opremom“, da peva pesme, deli karte i „ponovo uvede ličnosti starih dana“. Kako bi okupio bivše stanovnike koji žive u Kaliforniji, Keli je izdejstvovao pomoć Vilijama Hatiča da predsedava Heldorado komitetom Kalifornije. Hatiču je pomagao Čimin time što je locirao bivše Tumbstonece i ugovorio poseban voz sa Južnim Pacifikom da grupu dovede na proslavu.

Narastajuća očekivanja, povećala su pritisak na lokalne žitelje da iznesu autentični grad iz 1880-ih. Obećanje organizatora posetiocima Heldorada da će napraviti „vernu sliku čuvenog rudarskog kampa onakvu kako je izgledao pre 50 godina“, pretvorilo se u težak zadatak skupljanja smeća, čišćenja, krečenja i popravljanja zgrada. Tokom leta, lokalne ekipe su ukonile smeće staro 40 godina iz Bird kejdž pozorišta i poravile truli pod. U isto vreme, stolari su renovirali Kristal palas. Takođe su izgradili i instalirali postaje za

¹⁷⁸ Ibid, 54

vezivanje konja, prekrili ulice prašinom, napravili dva luka iznad glavne gradske ulice, konstruisali dve pozornice i postavili složeni sistem električnog osvetljenja za večernje događaje u centru. Organizatori su ubrzo shvatili da ima više posla sa popravkama i restauracijom nego što su prvo-bitno predvideli i, kako se vreme otvaranja blžilo, Keli je poslao ljude iz organizacije po stolare koji su imali iskustva u pravljenju scenografija za filmove da bi uspešno završili replike. Veče uoči proslave, molio je stanovnike da pokupe smeće i iščupaju korenje kako bi gostima predstavili naprednu sliku grada, od čega bi Tumbston izvukao „svu korist“.¹⁷⁹

Kao i u Dédvudu i Dodž Sitiju, promoteri Heldorada su zamolili građane da pomognu u pojačavanju istorijskog integriteta događaja tako što će pozajmiti svoje relikvije. Gradonačelnik Krebs i članovi gradskog saveta su pokušali da ubrzaju potragu za artefaktima zvaničnim potraživanjem slika saluna, rudarske opreme, starih pištolja i ukrasa. Kasnije je Hari Palmer, predsedavajući komiteta istorijskih izložbi, uložio specifičan zahtev za kuhinjskim predmetima, fotografijama i posuđem obećavajući da će ih čuvati i izložiti na „detaljnoj izložbi“. Poslednjih nedelja je čak i Keli pregovarao oko pozajmljivanja stare poštanske kočije Modok od Udruženja dana teritorije Arizone iz Preskota, za korišćenje na paradi.¹⁸⁰

Organizatori događaja su želeli da građani dobrovoljno prilože, ne samo svoje vreme i relikvije već i da učestvuju u

---

¹⁷⁹ Ibid, 57.

¹⁸⁰ Ibid, 58-59.

Heldoradu tako što će nositi kostime iz tog perioda i na taj način upotpuniti efekat spektakla.

„Iako će veliki napor biti uložen da Heldorado bude istorijski što tačniji“, rekao je Keli čitaocima „Epitaph-a“, „rad će izgubiti na vrednosti ako se lokalni stanovnici ne pojave u kostimima“. Keli je zatražio od svih Tumbstonaca da učestvuju u kostimima i obezbedio je uputstva za stil odevanja tog perioda koji je smatrao prikladnim za sliku koju je Heldorado želeo da prikaže. On je preporučio da se „muškarci obuku kao kaubojii, rudari, kockari, kopači zlata ili pešadinci“, dok žene mogu birati haljine između onih koje se nose na zaprežnim kolima do „detaljnih kostima balskih i pozorišnih haljina“.

U toku leta i jeseni, Keli se svojski trudio da pronađe način da inspiriše stanovnike da učestvuju u pripremama za Heldorado. Ova manifestacija bila je odlučujuća, kako zbog niskog morala u gradu, tako i zbog njegove ne tako sjajne ekonomije i zbog toga je predstavljena kao veliki izazov zajednici. Keli se kasnije prisetio da je „Tumbston tada bio tužni stari grad. Depresija je počela, bilo je malo radnji sa slabim prihodom. Vlasnici prodavnica su čekali, nadajući se da će jednog dana, neko naići, iznajmiti radnju i upustiti se u posao“. Kako bi ublažio depresiju u zajednici, Keli je hvalio Heldorado kao ekonomsku prekretnicu.

„Istorijski Tumbstone“, pisao je, „inspirisala je objavljenje 4 knjige i možda na hiljadu novinskih priča i članaka... publicitet koji prati takav događaj će bez sumnje privući i posetioce i investitore. Novi hotel, nove kuće, moguće i novi sanatorijum, verovatno će uslediti. Pravi je čas, prilika je sada, a zadatak nije iznad naših mogućnosti“.

Lokalna uprava se slagala. „Po mišljenju gradskog saveta, to će bez sumnje biti prekretnica u lokalnim građanskim naporima da iskoriste pejzažne, istorijske i klimatske prednosti ovog mesta“. Gradonačelnik R.B. Krebs i Arlington Gardner, opisali su događaj kao sredstvo reklamiranja „kako bi se privukli potencijalni investitorji koji će možda poželjeti da ostanu u Tumbstonu i ovde podignu svoje domove“. Ekonomski aspekt se provlačio i kroz drugačije angažovanje zajednice. Na početku planiranja, organizatori su oformili klub bradatih sličan onome u Dedvudu, poznat kao „Tumbston Heldorfosi“, čiji su se članovi složili da „nose brade, brkove i zulufe kako bi pomogli promociju“.

Keli i drugi planeri, koristili su javne sastanke i impresivan okvir radnih komiteta kako bi osigurali veće angažovanje. Formalne pripreme Heldorfada, počele su sa javnim sastankom u Kristal teatru krajem jula. Na sastanku, gradonačelnik je odredio 27-29. oktobar kao datume predviđene za održavanje manifestacije i odgovarao je na opšta pitanja oko Heldorfada sa obećanjem gradskog saveta da će ga podržati „na svaki mogući način“. On je uveravao građane da će Heldorfado biti „striktno domaći šou“ i da će prodavci sa strane biti kontrolisani putem gradskih dozvola. Kako bi se izbegla pitanja oko kršenja prohibicije u salunima, davao je uverenja šerifa Džordža Henšoa da „grad neće tolerisati bilo kakve krijumčare alkohola“. Krebs je takođe najavio osnivanje 24 specijalna komiteta koji će nadgledati detalje oko događaja. Događaj je trebalo da sproveđe 20 članova izvršnog komiteta u kome učestvuju predstavnici gradskih čelnika uključujući i gradonačelnika. Izvršni komitet je, kao rezultat, nadgledao rad 22 manja komiteta koji su, pak, kon-

trolisali sve opšte aspekte događaja kao što su parking i sanitарne mere. U potkomitetima je bilo 74 građana. Sve zajedno, komiteti su brojali ukupno 94 Tumbstonaca - jedanaest procenata gradske populacije od 849 ljudi. Keli je zabeležio sastanak par dana kasnije u „Epitaph-u“, podsećajući Tumbstone da će događaj uspeti samo ako „dobije podršku svih građana Tumbstona“. Kako su radovi napredovali, izvršni komitet je otvorio javnosti sve svoje individualne sastanke kako bi još ljudi moglo biti angažovano „u stvaranju imena Tumbstona kao domaćina i zabavljača“.

Sa ulaskom priprema u poslednju fazu, spoljašnji događaji su uvećali šanse da Heldorado uspe. Ono što je pretilo iz pozadine, bila je sve veća bojazan da će Tumbston izgubiti mesto sedišta okruga. Prethodne decenije, Daglas i Bisbi su apelovali na održavanje posebnih izbora kako bi se sedište okruga izmestilo iz Tumbstona u veću zajednicu sa aktivnim rudarskim operacijama. Ova glasina je ponovo postala aktuelna u letu 1929. godine i iznenada je kulminirala u septembru kada je uprava Daglasa preuzeila korak bez presedana i donirala lokaciju za zgradu sedišta okruga plus 100.000 dolara za izgradnju.

Pošto je administracija Kočis okruga bila glavni poslodavac u gradu sa malo drugih opcija, posledice bi bile skupe.

„Tumbston će postati grad duhova, ako Daglas dobije sedište“, izveštavao je „Epitaph“, „Daglas ima puno prednosti, a Tumbston tako malo da će biti žalosno uzeti jedino preostalo sredstvo opstanka ovom živopisnom gradu“.

Planeri Helodrada su se u očajanju nadali da će događaj obezbediti sentimentalno tlo koje bi moglo navesti glasače da se predomisle. „Nepoznato je da li će proslava Heldora-

da uticati na situaciju“, izveštavao je „The Arizona Star“, „ali će sve oči Jugozapada biti uprte u Tumbston“. „The Graham County Guardina“ se složio: „Gubitak suda će označiti zvono smrti za Tumbston, ova činjenica dominira i mnogi će glasači koji nisu podstaknuti sebičnim interesom, zastati pred glasačkom kutijom pre nego što daju glas protiv starog grada pionira“. U međuvremenu, „The Epitaph“ se držao zvanične priče da je ovaj događaj ekonomski linija razdvajanja.

„Kada se Heldorfado dani održe na jesen“, pisao je Keli, „nadajmo se da ta proslava neće biti smrt već ponovno oživljavanje grada koji je nekada dominirao južnom Arizonom“.

Pod tamnom senkom pitanja o okružnom sedištu, Heldorfado je otvoren 24. oktobra, a pratili su ga užasni vremenski uslovi. Iznenadna hladnoća i velika kiša izazvali su kvar elektrane ostavljajući grad u mraku, a svečanosti otvaranja i zakazane priredbe odložene su za naredni dan. Neki posetioci koji su stigli u toku noći, zatekli su grad u totalnom mraku, a svi hoteli su bili prebukirani, pa su bili proručeni da spavaju na poljskim krevetima prekriveni samo jednim čebetom. Nepokolebivi članovi Heldorfado komite-ta, zapalili su kerozinske lampe i sveće kako bi u radnjama bilo svetla, a taj događaj predstavlja slučajni detalj koji je istorijski tačan.

Osim što se centar grada pretvorio u živu pozornicu, u mnogim pogledima je krajnji format šoua koji su osmislili Keli i članovi komiteta imao dosta sličnosti sa Danima '76-te. Najveća razlika, bila je u Tumbstonovom pokušaju da sve aspekte savremenosti svede na minimum, kako se ne bi

mešali sa pokušajem stvaranja atmosfere Divljeg zapada. Svaki dan je započinjao „svečanom“ paradom sa tematikom Starog zapada i sa što je više moguće autentičnih elemenata. Nakon toga je išao dugačak raspored scenskih događaja i aktivnosti, uključujući plesove, lažno kockanje i salune sa bezalkoholnim pićem. Organizatori Heldorada su u procesiju uključili veliki broj slavnih žitelja pionira.

Džon Klum, osnivač „Epitaph-a“ i prvi gradonačelnik Tumbstona, imenovan je za počasnog gradonačelnika Heldorada i vodio je paradu sa počasnim šerifom, autorom „Heldorada“, Bilijem Brekenridžom. Istorija vozila koja vuku konji, grupe kostimiranih kauboya, žene i deca pioniri, platforme sa imitacijama ranog rудarstva i loklano stanovništvo obučeno u odeću tragača za zalatom išli su iza.

Kao i u Dedvudu i Dodž Sitiju, u paradi Heldorada učestvovali su i Indijanci zbog dodatne autentičnosti. Keli se dogovorio sa zvaničnicima Biroa indijanske agencije da „snabdeju“ Tumbston sa „šest Indijanaca Apača koji mogu da jašu unatraške i koji će biti voljni da nose odgovarajuće kostime“ kao i da učestvuju u paradi i u predstavama.¹⁸¹ Obezbedio je i usluge Juma indijanskog orkestra za razne događaje na Heldoradu pod dodatnim uslovom da će i oni i Apači „stvarati razumnu količinu reklame za različite atrakcije“.¹⁸² Dok su se Apači pojavili u punoj tradicionalnoj opremi, Jume su marširale u orkestru noseći uniforme sačinjene od crvenih košulja, tamnih pantalona sa zlatnim štaftama sa strane i ratnim kapama. Jedini staro-zapadni aspekt orkestra, osim što su u njemu bili Indijanci, bio je vođa

¹⁸¹ Ibid, 67.

¹⁸² Ibid, 69.

koji je mahao pištoljem umesto palicom. Klum se kasnije prisecao da je veoma uživao u orkestru, ali je ironično primetio da ni on ni njegov prijatelj Bili For „nisu mogli da se sete da su ikada čuli ili videli bilo šta slično tokom tih ranih vremena kampa“.¹⁸³

Marš orkestra Juma, bio je izuzetak u odnosu na Kelijevu definiciju autentičnosti koja se bazirala na onome što je on smatrao obeležjima 1880-ih. Ostajući veran obećanju da će Heldorf biti jedinstveno ponovno izvođenje Starog zapada, odbio je brojne ponude koje bi ga svrstale u rodeo ili građanske proslave. Među predlozima koje je odbacio, bila je egzibiciona fudbalska utakmica između Juma Indijanaca i vojnika američke armije 158. pešadijskog orkestra i državnog orkestra Arizone. Isto tako je odbio i mazge koje izvode trikove, kao i ždrepca iz Kalifornije, odsečno rekavši izvođačima da „Heldorf nije rodeo“.¹⁸⁴ Keli se uglavnom držao namere da ostane veran starinskim zabavama. Zbog toga je dozvolio Kaubojskom kvartetu Arizone iz muzičke škole Univerziteta u Arizoni, da nastupa po uličnim čoškovima „kao da su nekolicina kauboja koja je u grad došla zbog provoda“ i koji su mogli „da izvedu pesmu kada ih duh ponese“.¹⁸⁵

Druge tačke koje je Keli uključio, bile su trka vatrogasnih konjskih zaprega, takmičenje u rudarskom bušenju, lekarski šou, akrobate, takmičenja u boksu i rvanju, bacači lasa i gađači u metu, kaubojski klovnovi i bacači bumeranga. U Pozorištu Bird kejdž, organizatori su uspešno pribavili

---

¹⁸³ Ibid, 70.

¹⁸⁴ Ibid, 74.

¹⁸⁵ Ibid, 75.

usluge Eni Dankan, slavuјa Tumbstona. Bivša pevačica vodvilja, ponovila je pesme koje je pevala u pozorištu tokom 1880-ih, okružena trupom mlađih kan-kan igračica.

Organizatori su hvalili prisustvo gotovo 400 bivših stanovnika od kojih su mnogi došli posebnim vozovima iz Los Andelesa, Finiksa i Taksona. Kao i u Dédvudu i Dodž Sitiiju, prvim doseljenicima ukazane su posebne počasti. Drugog dana manifestacije tj. u „Danu pionira“, održan je banket u Šiflin Holu, a nakon toga je sledila parada sačinjena samo od onih koji su živelii na Jugozapadu 40-50 godina ranije. Stanovnici-pioniri su takođe zauzeli centralno mesto na ceremoniji, poletno izvedenoj u čast i sećanje na Eda Šiflina, osnivača grada. Okružen starim pionirima, uključujući i Šiflinovu sestruru i dve nećake, Vilijem Bekenridž je održao kratku besedu, a nakon izlaganja položio je venac na Šiflinov granitni spomenik. Na kraju ceremonije, oni koji su lično poznavali osnivača su nagrađeni.

Uprkos Kelijevom pokušaju da glavna okosnica spektakla Heldorada bude mirno predstavljanje prošlosti, izvršni komitet je u program uvrstio i postavljanje na scenu čuvenih nasilnih događaja. Keli se kasnije prisećao da je pokušao da se usresredi na „zabavu koja je bila dostupna na početku rudarskih kampova kao i na romantiku i uzbuđenje starog života Zapada“ pre nego na nasilje. Ipak, kada se jednom pročulo za proslavu, opsedali su ga pismima prepunim sugestija za program. Jedan od najslikovitijih primera dolazi od starosedeoča Harijete Henkin koja je molila Kelija da razmisli o postavljanju na scenu čuvenog obračuna kod OK Korala, linčovanje Džona Hita, pucanje kauboja po gradu i scenu gde Apači jure kroz grad za preplaše-

nom porodicom. Planeri su selektovali predloge i odlučili se za izvođenje samo određenih događaja, odnosno za obračun kod OK Korala i linčovanje i pljačku Modok poštanske kočije. Od svega toga, samo je incident kod OK Korala shvaćen kao pažljivo zabeležena replika stvarnog istorijskog događaja. Gradonačelnik Krebs, govoreći ispred Rotarijanskog kluba Bisbija, rekao je slušaocima da će se u obračunu kod OK Korala koristiti tri originalna pištolja, a da će scenu režirati dva očevica.

Organizatori su javno izneli da je Heldorfado veliki uspeh grada. Privukao je 6.000 posetilaca, upumpao malo novca u ekonomiju i pružio gradu publicitet. Finansijski, događaj je izašao sa par stotina dolara na računu. Izveštaji u regionalnim novinama hvalili su ga kao trijumf autentičnosti. Prema pisanju „Phoenix Gazzet-e“:

„Heldorfado proslva izvedena je bez odstupanja od istorijskih činjenica; nije bilo neophodno da se preuveličava i, istinu govoreći, u tome leži razlog za uspeh“.

„The Phoenix Republican“ je takođe čestitao Tumbstonu i objavio da je „najbolje prikazana predstava čuvenog „duela na smrt“ između Erpovih i Klentonovih, postavljena na istoj lokaciji gde se događaj odigrao 40 godina ranije“.

Džon Klum je u kritici Heldorfada za „Epitaph“ imao mnogo drugačiji utisak i smatrao da je prezentacija bila u suprotnosti sa njegovim sećanjima na rani Tumbston. On je program nazvao „manje-više istorijskim“ zbnjen time što je ime Heldorfado zapravo značilo, a promociju Heldorfada opisao je kao „drečavu i primamljivu“, sa namerom da privuče posetioce na osnovu imidža stanovnika Tumb-

stona koji „su uglavnom učestvovali u kockanju, opijanju i pucnjavi... a ulice i gradska odmorišta predstavljale su pokretnu panoramu divlje nekontrolisanosti i stalne halabuke.“ Klum i njegov prijatelj pionir rančer Bili For, obojičica u savetodavnom komitetu, objasnili su svoje impresije rečima:

„nismo u slici Heldorada uspeli da prepoznamo bilo kakvu sličnost sa mladalačkim Tumbstonom koji smo svi dobro poznavali... međusobno smo se uveravali da nismo očajni, đavolasti i izopačeni kao pre 50 godina, kako su nas Heldorado promotivni materijal i štampa predstavili“. On je smatrao da je izvođenje obračuna kod OK Korala „odbojno i uz nemiravajuće“ i imao stav da je „nezamislivo da bilo koji normalan posmatrač može izvući zadovoljstvo i korist od gledanja ove lažne bitke“. Jedini srećni detalj oko ovog obračuna, bio je da je „samo nekolicina od gomile okupljenih oko lažne bitke, bila u prilici da je zaista to i posmatra“.

Klum je uspevao da se priseti samo jednog uličnog okršaja i jednog linčovanja za celih 50 godina postojanja grada istakavši da su njegovi počinioци bili građani Bisbija.

„Ove činjenice nagovestile su Biliju Foru i meni šta zapravo reč Heldorado može da znači“, sarkastično je zapisao Klum.

Drugi komentatori, davali su drugačije značenje reči Heldorado. Kako su se izbori za sedište okruga približavali, on je postao gorko-slatki simbol konačne slave grada.

“The Arizona Daily Star“ je pisao da Tumbston „može zaista biti Tumbston (nadgrobni spomenik)“ i sledećeg dana dodao da je „Heldorado novi „Epitaf“ koji se dodaje

na lagano rastuću listu natpisa koji obeležavaju konačno mesto počivanja za velike i slavne iz Tumbstona“. Sa završetkom događaja „čista realnost se vratila u Tumbston - grobnicu sećanja“. Nakon što je saopštilo čitaocima da Heldorfado više nikada neće biti ponovljen, „The Phoenix Gazzete“ je isto tako mračno konstatovao da je „vrlo verovatno da je poslednja zavesa pala na Bird kejdž i da su se svetla ugasila i u Kristal palasu“.

Kada su 20. novembra održani izbori, stanovnici okruga, glasali su više praktično nego sentimentalno i u odnosu 2:1, izabrali da se sedište okruga premesti iz Tumbstona u Bisbi gde se očekivala izgradnja nove sudnice. „The Douglas Dispatch“ je ukazivao da bi rezultati mogli biti drugaćiji da su izbori bili šireg opsega, jer su simpatije ljudi iz Arizone generalno uz Tumbston iz dva razloga: trebalo mu je sedište okruga više nego ostalim kandidatima i jer je njegov „istorijski karakter u trenutku oživljen na Heldorfado proslavljen“.

Keli je bio jedna od prvih žrtava promene sedišta okruga. U aprilu 1930. godine, prodao je „The Tombstone Epitaph“ Volteru Kolu nakon što je vrednost novina pala sa 16.000 dolara pre izbora na samo 4.000 dolara.

Čak i više nego Dedvud, Tumbston je samosvesno pokušao da transformiše celu zajednicu u sliku prošlosti koja je najvećim delom inspirisana književnim opisima Behdolta, Bernsa i Brekenridža. Spektakl Divljeg zapada, Heldorfado je, sa zvaničnom dozvolom gradske uprave i reklamiranjem zajednice, ponudio moćni novi identitet grada ispunjavajući prazninu koja je ostala nakon gubitka uloge okružnog administratora. Od tada pa nadalje, većina

Tumbstonaca je svoj grad definisala kao živi istorijski spektakl i vremensku mašinu za Stari zapad.

Dve nedelje nakon Heldorfada, i Dodž Siti se vratio u domen javnih komemoracija sa događajem nazvanim „*Poslednje okupljanje*“, osmišljenom da pomogne obeležavanje posvete čuvene statue kauboju na But Hilu. Novi događaj je obeležio veliku promenu u načinu na koji je Dodž Siti pristupao svojoj prošlosti. Umesto da je tretira kao sredstvo za proslavljanje savremenosti, grad je davao zvaničnu potvrdu značaju grada kao znamenja Zapada i naslednika vrednosti pionira.

U godinama nakon pedesetogodišnjice 1922. godine, lagano se pripremao trenutak za novu proslavu nakon niza profesionalno izvedenih priredbi od strane Džon B. Rodžers kompanije u Ohaju ili dramskog odseka sa Emporija državnog koledža, koje su održane imajući u vidu godišnji Veliki sajam Jugozapada. Prva produkcija „Prča o jugozapadu“, izvedena je 1925 a radio ju je profesionalni režiser sa Emporije i ansambl od 400 stanovnika. Ona je opisivala istoriju regiona od naseljavanja Indijanaca, do dolaska prvih doseljenika 1870-ih sa izvođenjem scena, pesama i plesova. Novu produkciju je napisao jedan rančer iz Kanzasa, tj. obližnjeg Klark okruga, C.D. Šupe, 1927. godine pod naslovom „*Dani pionira u zapadnom Kanzasu*“. Fokus je bio na opisu Divljeg zapada u periodu između 1874. i 1875. godine kao i na epskoj bitci između Indijanaca i doseljenika za prevlast u zapadnom Kanzasu. Nova priredba se oslobođila ansambla plesača i pevača u korist formata šou-programa Divljeg zapada sa dešavanjima na otvorenom prostoru, autentičnim elementima i postavljanjem na scenu

prošlih događaja. Pisac priredbe je tvrdio da je produkciju zasnovao na sećanjima svoje majke, a upravnici priredbe su se ponosili zbog dodatnog realizma istorijskih ikona, kauboja i „pravih“ Indijanaca koji su u Dodž Siti dovedeni iz Oklahoma. Kao dodatnu atrakciju, promoteri sajmišta su dogovorili da Šajeni naprave indijansko selo kako bi posetioci mogli da vide aspekte života američkih domorodaca kao što su spremanje hrane i ples. Usled regionalnog pristupa, nije bilo per se pominjanja Dodž Sitija već samo indikacija njegovog prisustva kao što je opisano u njegovom postavljanju: „Zapadni Kanzas daleko udaljen od civilizacije; Raštrkani pogranični gradovi... naseljeni okorelim vlasnicima saluna, kockarima i bonvivanskim mestima za igranke, odmetnicima prognanima van granica zakona...“¹⁸⁶ „Dani pionira u zapadnom Kanžasu“ održavali su se do 1928. godine.

Elem, Šupeova priredba je bila uvod za proslavu pod nazivom *Poslednje okupljanje* koja je održana 4. novembra 1929. Godine. Tokom leta te godine, Hamilton Bel, Oskar Simpson, Hajne Smit i Merit Bison, zajedno sa drugim aktivistima za očuvanje, počeli su da organizuju proslavu kako bi odali počast Simpsonovoј statui kauboja na But Hilu i postavljanju kamena temeljca nove zgrade suda. Posle blagoslova gradonačelnika V. Otisa Tompsona koji je izjavio da će taj dan biti praznik za škole i radnje i obećao potpunu saradnju zajednice, komitet je poprimio formalni izgled sa Belom kao predsedavajućim koga je podržavala snažna mreža potkomiteta u cilju organizovanja posebne parade i sporednih aktivnosti. Komiteti su onda zatražili podršku

---

¹⁸⁶ Ibid, 88.

lokalnih poslovnih i građanskih organizacija kao što su Rotarijanci, Kivani i Ženski klub Dodž Sitija.

Poslednje okupljanje, kako se zvanično zvalo, obeležilo je oprezno preusmeravanje Dodž Sitija ka formalnom priznavanju sopstvene prošlosti Divljeg zapada, iako ne tako ekstremno kao Heldorado ili Dani '76-te. Zvanično mu je svrha, a otuda i ime, bila da oda počast zaostavštini onih pionira koji su i dalje živi. Takva okupljanja, ličila su na ona u Dedvudu i Tumbstonu, a reflektovala su nacionalnu svest o tome da prošlost brzo nestaje u daljinu time što veliki broj učesnika perioda teritorije umire. Pioniri su predstavljali poslednju živu vezu sa velikim epom i svako okupljanje je predstavljalo neizbežno rastavljanje od herojske prošlosti. Kako i priliči njihovoj istorijskoj ulozi, organizatori događaja su obećali stariim stanovnicima koji predstavljaju Dodž Siti i okružni region, počasno mesto u „ogromnoj paradi“ kao i formalni javni prijem na čelu sa domaćinom Hamiltonom Belom.¹⁸⁷ Namera grada da javno oda počast svojim pionirima, zamišljena je kao nešto više od prostog priznanja prošlih dostignuća. Oni su ponudili lični dokaz za važno mesto grada u istoriji i potrebu za zvaničnom komemoracijom koja bi služila kao trajni podsetnik na vrednosti, naporan rad i istrajnost starijih generacija za novu, iskvarenu džez generaciju. Džes C. Denijus, urednik „The Dodge City Daily Globe-a“ i organizator događaja, nadao se da će prisustvo „valjanih i vrednih ljudi koji su predvodili ovu zemlju, probuditi uglađenu i dobro uhranjenu sadašnjost“ i skrenuti joj pažnju na teškoće prošlih dana i potrebu da se istorija grada čuva kao svetinja na But Hilu.

¹⁸⁷ Ibid, 89.

Predstavnici za medije koji su pratili ovaj događaj, ubrzo su shvatili da ime „Poslednje okupljanje“ ima snažnu marketinšku primamljivost, jer je označavalo poslednje poglavje Starog zapada usmereno ka nacionalnoj publici zaljubljenoj u teritoriju. Poslednje okupljanje je steklo i naklonost štampe. Hajne Šmit je rekao reporteru „Globe-a“:

„oni osećaju nešto drugačije i u pravu su. Ovo će verovatno biti poslednje okupljanje viđenijih ličnosti na Jugozapadu“.¹⁸⁸

„The New York Herald Tribune“, „The New York Times“, „The Christian Science Monitor“, „The Saturday Evening Post“, „The Kansas City Star“, „The Daily Oklahoma“ i „The Omaha Bee News“, bile su novinske kuće koje su od Šmita tražile priče o događaju. „Poslednje okupljanje“ je takođe privuklo pažnju Stjuarta Lejka koji je tada bio u fazi pisanja serije čanaka o Dodž Sitiju kao uvod u knjigu o Vajatu Erpu. Lejk je pristao da pokriva događaj za „The Saturday Evening Post“.

Ponovnim okupljanjem pionira, organizatori događaja su sledili mnoge od tada standardne postupke za verodostojnost događaja i negovanje angažmana zajednice. Poput njihovih pandana u Južnoj Dakoti i Arizoni, promoteri su uskoro shvatili da će prikupljanje podrške biti izazov. Jedan od planova komiteta za spomenik u čast prošlosti pionira Poslednjeg okupljanja, zahtevao je od svih radnji da izlože relikvije u izlozima. Međutim, kako se događaj približavao, samo se nekolicina ovome povinovala. Frustrirani, članovi komiteta su posegli za vršenjem javnog pritiska preko „Globe-a“.

---

¹⁸⁸ Ibid, 91.

„Izgleda da ćemo imati poslednje okupljanje na ulicama koje dočaravaju dvadeseti vek umesto sedamdesetih, a to nije način za saradnju“, primetio je reporter „The Dodge City Daily Globe-a“.¹⁸⁹

Nedelju dana kasnije, „Globe“ je razglasio kako će imati sopstveni izlog za primer drugim trgovcima. Organizacioni komitet je imao više uspeha sa štampanim materijalom. U vezi sa publicitetom oko događaja, upriličeno je i reizdanje knjige Roberta Rajta iz 1913. godine o Dodž Sitiju i knjižice u vidu suvenira pod nazivom „*Poslednje okupljanje*“ koju je napisao i stampao Karl Etrik. Ta knjižica je sadržala program događaja i nudila je slikovitu istoriju Dodž Sitija, „od sojenice do grada“ sa kontinuitetom modernog napretka.

Struktura Poslednjeg okupljanja sada je već imala standardne elemente predstavljanja zajedno sa temom Divljeg zapada koju su jedne novine nazvale odavanjem počasti „šestorici osnivača“. Uprkos istorijskom prizvuku, elementi modernog napretka bili su velikodušno inkorporirani u opšti program. Opšti plan za jedan dan događaja se sastojao od velike parade podeljene na četiri dela: istorijski deo gde je nastupao Dodž Siti kaubojski orkestar, 30 Indianaca iz „Boot Hill“ orkestra Šajena pod vođstvom poglavice Sigurni ujed, „forti najnersi“ (1849- pripadnici grupe koja je te godine došla u grad u potrazi za zlatom), jedna sojenica, zaprege, poštanske kočije i 200 kauboja i kaubojki; patriotski deo obeležen je veteranimi i Ženskim korpusom za pomoć; deo sa pionirima okupljaо je starosedeoce i, najzad, građanski deo sa platformom koja je imala za cilj

---

¹⁸⁹ Ibid, 108.

predstavljanje prve škole, diplomce škole But Hil i vatrogasce Dodž Sitija.

Na paradi nije bilo puno komercijalnih platformi sa obimnim promoterstvom građanstva koje je karakterisalo pedesetogodišnjicu. Parada se završavala na But Hilu gde su posmatrači propratili svečano otkrivanje statue kauboja i gde su saslušali obraćanje glavnog govornika, A.B. Mekdonalda, novinara „The Kansas City Star-a“ i predstavljanje čuvenog evanđeliste Bilija Sandeja koji je, nezavisno od programa, organizovao šestonedeljni pohod na tlu brda baš te nedelje. Na kraju obraćanja, masa je otišla do sajmišta kako bi prisustvovala „Zapadnom trileru“ koji je na scenu ponovo postavio C.D. Šupe iz svoje priredbe od prethodne godine koja je predstavljala napad na poštansku kočiju praćen epskom bitkom kauboja i Indijanaca.¹⁹⁰

Poput proslava u Dvedvudu i Tumbstonu, *Poslednje okupljanje* se reklamiralo kao veliki uspeh na osnovu broja prisutnih koji su lokalne novine iz Dodž Sitija procenjivale na između 20.000 i 25.000 posetilaca. Ovaj događaj ukazao je na volju zajednice da ode korak dalje u razvijanju identiteta izvan predstave o modernom naprednom gradu od pre sedam godina. Do 1929. godine, blagoslov grada za spomenike na But Hilu, de facto priznanje knjige Roberta Rajta iz 1913. god. kao zvanične istorije ranog Dodž Sitija, pojavljivanje grupa starosedelaca svesnih istorije na čelu sa Hamiltonom Belom, označili su početak postepenog kretanja grada, ne samo ka prihvatanju svog zapadnog identiteta već i ka slavljenju posebnog mesta koje mu pripada kao osnov-

---

¹⁹⁰ Ibid, 109.

---

nom zapadnom arhetipu, kako su ga definisali književnost i film u predstavama javnosti koje su stvorili.

Godine 1920-te su osvedočile revoluciju u načinu na koji su Amerikanci videli biznis i potrošnju. Nakon Prvog svetskog rata, Amerikanci su dostigli najviši životni standard nego ikada, a koji je kombinovao kraće radno vreme i nove tehnologije kao što su radio, osvetljenje i struja. Stvorilo se novo poverenje u sistem slobodnog preduzetništva i rodila se generacija opremljena za veću ličnu potrošnju. Jedna od motivacionih sila u poboljšanoj tržišnoj ekonomiji, bila je i profesionalizacija uprave zasnovana na studijama Frederika Tejlora i drugih eksperata efikasnosti. Još jedan bitan faktor novog potrošački orijentisanog tržišta, bila je i evolucija marketinga od jednostavnih opisa proizvoda do privlačnosti određenog stila života i ličnog imidža. Upravo su ovom novom svetu efikasnosti i masovne potrošnje lokalni organizatori ponudili svoje proslave kao nov proizvod Divljeg zapada.

Za razliku od javne komemoracije Dodž Sitija, u Dedvudu i Tumbstonu, organizatori proslava su stvorili događaje koji su ujedno bili i sredstvo promocije grada i komercijalni poduhvat. Kako bi se uspešno takmičili na tržištu, organizatori su smatrali da je nužno da im se obezbedi formalna finansijska i organizaciona struktura. Organizatori su uključili Dane'76-te iz 1929. god. u „Korporaciju za zabavu Dani '76-te“, pod kontrolom i upravom Privredne komore Dedinuda. Godinu dana kasnije, Tumbston je učinio isto sa osnivanjem Heldorado Inkorporejted kompanije uz slabšnu povezanost sa svojom privrednom komorom. Pošto su vlasnici delatnosti kao što su Fred Gramlič u Dedvudu i

R.C. Krebs, bili lideri događaja u svojim gradovima, oni su uviđali da uspeh u konkurentnom komercijalnom svetu leži u dvojnom principu familijarnosti i novina. Znajući ovo, promoteri su hvalili jednistvenu prirodu svojih događaja kako bi privukli pažnju javnosti i turiste željne novog iskustva u krug opšteg očekivanja. Prvih godina, svaki događaj se veoma oslanjao na dokazane oblike zabave po ugledu na Divlji zapad šou i popularnu književnost. Narednih godina, organizatori su se borili da nađu nove načine da svoje događaje održe zanimljivim za potrošače tako što su hvalili njihove novine u okviru prepisanih i nasleđenih granica autentičnosti.

„Najveća potreba danas“, podsećao je slušaoce jedan govornik u Privrednom klubu Dédvuda, „je program tipične zapadne vrste zaistočne posetioce. Oni ne dolaze u Crna brda da bi plesali ili igrali bridž - to mogu da rade i kod kuće... Oni su fascinirani Indijancima, pričama o ličnostima iz starih dana i istorijskim mestima“.¹⁹¹

I Dédvud i Tumbston su u teškim uslovima uspevali da održe svoje proslave godinama nakon uvodnih događaja. Održavanje događaja novim i vitalnim, uključivalo je pozajmicu tradicionalnih oblika zabave kao što su rodeo i svečane povorke, ali i proširivanje već postojećih formata. Od dva grada, Dédvud je uspešno održavao proslavu svake godine od 1924. god., zahvaljujući brojnim faktorima. Prvo, njegov rani početak, dao mu je snagu da bude lokalna tradicija sa osnovnom grupom koja je činila posvećene pristalice. Drugo, imali su sreću da se nalaze u Crnim br-

---

¹⁹¹ Savage, William, Jr., *The Cowboy Hero: His Image in American History and Culture*, (Norman: University of Oklahoma Press, 1979.) 67

dima koja su postala velika turistička atrakcija 1920-ih i 1930-ih zahvaljujući intenzivnom državnom marketingu, lokalnim turističkim udruženjima i klesanju figura u planini Rašmor (uklesana su lica poznatih ličnosti američke istorije) između 1927. i 1939. godine. Treće, njegova ekonomija je ostala relativno stabilna tokom depresije usled kontinuiranog rada Homstejk zlatnog rudnika u Lidu. I poslednje, imao je koristi od promotivnog vođstva sekretara Privredne komore Dedinje, Nela Perigoa, koji je proširio određene komercijalne elemente proslave van njenih godišnjih ograničenja dozvoljavajući da *Dani '76-te* postanu dublje integrисани u strukturu zajednice. S druge strane, Tumbstonov *Heldorado* je prekinuo kontinuitet nakon samo tri godine od prve manifestacije, usled nedostatka promotivne pomoći sa strane, propale ekonomije i opadanja populacije nakon izmeštanja sedišta okruga.

Jedan popularni oblik javne prezentacije organizatora proslava u Dedinje i Tumbstonu, koji je korišćen u cilju pružanja upečatljivosti, bile su pozorišne priredbe. Iako je svaki grad svoje parade i druge aktivnosti nazivao „priredbama“, stvarno postavljanje onoga što je značilo veliku pozorišnu produkciju sa scenarijom i nizom činova, dogodilo se tek naredne godine, posle inicijalnih proslava. Priredbe koje su usledile posle prvobitnih proslava, izražavale su volju svakog grada da se udruži u kulturnom fenomenu koji je dobijao široko rasprostranjenu, nacionalnu popularnost 1920-ih, od trenutka kada su se zajednice okrenule od želje da izgrade solidarnost tokom progresivne ere ka obeležavanju događaja koji su označavali njihovo jedinstveno mesto u istoriji. Istovremeno su formalne priredbe pružale

proslavama dodatnu atraktivnost, dok su u isto vreme davale legitimitet onoj verziji istorije koju su želeli da prezentuju, stavljajući je u zvanični kontekst. Glumeći svoje uloge i izvodeći radnje, zajednice su pojačavale auru realizma koja je karakterisala sve druge oblike javne komemoracije i težila je tako izgradnji solidarnosti zajednice neophodnoj za uspeh godišnjih manifestacija i turizma.

Prva Dedvudova priredba Dani '76-te se kao dvočasovna produkcija nazvana „*Duh Dedvuda*“ prvi put pojavila 1925. godine, kao deo proširenja proslave sa dva na tri dana. Napisana od strane lokalnih stanovnica Dedvuda, Eve Traman i Elizabet Houv, urednice „The Black Hills Weekly-a“, produkcija je angažovala lokalne glumce i bavila se istorijom Dedvuda. Počinjala je plesom „devojke zore“, nastavljala se dolaskom Sijuksa, prvobitnom zlatnom groznicom, a završavala se modernim gradom. Scenario Tramanove i Houove, zahtevao je da se priča razvija kroz duhove koji se smenjuju i reflektuju građanske vrline: Duhovi hrabrosti (kopači), službe (Pričer, propovednik Smit i Kalamiti Džejn), bratstva, obrazovanje, rekreacija, fer ponasanje, gostoprимstvo, građanski ponos i demokratija. „*Duh Dedvuda*“ se 1926. godine proširio na tri čina tokom tri dana, a proširenjem je dobio Pupoljak ružu, predsedavajuću indijanske škole Rapid Sitija i prasestričinu Bika Koji Sedi kao savetnicu za segment sa Sijuksima radi veće verodostojnosti.

Eterični pristup „Duhu Dedvuda“ istoriji sa duhovima koji igraju sa naglaskom na vrline moderne zajednice, nije se pokazao zadovoljavajućim za publiku u onoj meri u kojoj su se organizatori nadali. Naredne godine, odbačena je u

korist predstave koju je napisala profesionalna firma sa strane, Džon B. Rodžers Kompanija, u isto vreme kada je ta grupa producirala priredbu u Dodž Sitiju. Nova priredba Dani '76-te, isticala je više karakteristika u istorijskom stilu u skladu sa temom proslave, Divlјim zapadom: indijanski stil života u kampovima, ubistvo Hikoka, oružana pljačka poštanske kočije, dolazak tragača za zlatom i prvo venčanje u Dedvudu.

Jedini znak modernizma, bila je poslednja epizoda „*Maska nacija*“ koja je opisivala emigrante iz stranih država kako se okupljaju zajedno u američkom *kažanu asimilacije*. Program je bio ambiciozan u brojevima: sastojao se od 195 učesnika iz zajednice sa dodatnih 200 Indijanaca iz Pajn ridž rezervata.

Ideja o priredbi odbačena je 1928. godine u korist šou programa formata Divljeg zapada, zbog koje bi veći deo publike mogao doći u arenu da prisustvuje izvođenjima visoke produkcije jedne pljačke poštanskih kočija Dedvuda i da vidi borbe imedu vojnika i Indijanaca, gleda trke konja i druge standardne rodeo događaje.

Još jedan uspešan metod održavanja interesovanja od strane organizatora manifestacije *Dani '76-te*, bilo je proširenje uloge Indijanaca u opštoj strukturi aktivnosti proslave. Takvo angažovanje je izlazilo u susret očekivanjima javnosti pošto su Indijanci tradicionalno bili deo književnosti Divljeg zapada, šou programa i filmova. To je dodalo i element autentičnosti, naročito ako su oni bili deo ere pre rezervata. Iskorišćavanjem prednosti Dedvudove blizine Pajn ridž rezervatu, organizatori su dogovorili da orkestar lokalnih Sijuksa napravi logore sa vigvamima unutar grada

kako bi „istočnjacima i novajlijama“ pružili priliku da vide „decu kako se igraju oko privremenih domova kao i skvo u varvarskoj odeći kako paradiraju ulicama“. ¹⁹² U narednim godinama, logori su rasli po veličini, a organizatori su tražili Indijance koji su na različite načine bili povezani sa Starim zapadom. Orkestarsko izvođenje je pokazivalo razdvajanje prošlosti i sadašnjosti kako su neprijatelji postajali prijatelji:

„osam bivših divljaka koji su se borili protiv Kastera na tom nezaboravnom polju... su vikend gosti našeg grada...“, izveštavao je „The Black Hills Weekly“ tokom Dana '76-te 1928. god., ali uz dodatak da je „poučno posetiti ove starosedeoce Amerike, jer se čovek zapita kako bi belac reagovalo, ako bi njega stavili u slične okolnosti“.

Tokom depresije, različita plemena su se nadmetala za zaposlenja koja su nudili Dani '76-te i to tako što su hvalili sopstvenu autentičnost. U pismu organizatorima 1938. godine, J.E.Hihok iz plemena Reke Šajen, nudio je da zameni „gomilu iz Pajn ridž rezervata“ sa 50 ljudi, uključujući „5 profesionalnih otmenih ratnih plesača, 4 stara veterana ili ratnika koji su učestvovali u bici kod Litl Big Horn planine i jednu istaknuto ličnost, nećaka čuvenog poglavice Bika Koji Sedi“. ¹⁹³

Čak su i 1972. godine, lokalni promoteri rezervata i dalje uveravali organizatore Dana '76-te da će deo sa Indijancima biti „živopisan i autentičan na svaki mogući način“.

Drugo sredstvo putem koga su organizatori pojačavali zapadnu draž, bilo je dodavanje formalnih komponenti rođea aktivnostima proslave. Rodeo ili Okupljanja, kako su

---

¹⁹² Ibid, 78.

¹⁹³ Ibid, 90.

ih često zvali, bili su standardni oblik zapadne zabave koji je prezentovao veštine stočarskog rančerstva kao što su vezivanje konopcem, jahanje konja i bika. Kodi i drugi šou-programi Divljeg zapada, dugo su sadržali mnoge od ovih aktivnosti i pomagali su njihovu popularizaciju. Moderni rodeo, prepoznatljiv kao forma takmičarske zabave sa novčanom nagradom, datira iz Pendleton okupljanja u Oregonu iz 1910. godine.

Do 1920-ih, rodeo je bio standardna i rasprostranjena pojava u mnogim zapadnim zajednicama i prikazivajući lokalne i regionalne talente. Kako je njihova popularnost rasla sa nacionalnim interesovanjem za kaubojski život i Zapad, profesionalni rodeo ciklusi su razvili i transformisali ono što su nekada bili neformalni događaji zajednice u zvanični sport sa rastućim nivoom novčanih nagrada i šampionata. Od svog začetka, Dedvudovi Dani '76-e, uključivali su mnoge rodeo aktivnosti u svoj program, ali su organizatori 1928. god., podstaknuti novčanim iznosom koji su zaradili manifestacijom iz 1927. god., dodali takmičarsku rodeo komponentu. Organizatori događaja, zadržali su ovu odliku i naredne godine, ali su visoke novčane nagrade koje se garantuju na profesionalnom nivou rodea uzrokovale pad profita i pobudile podele unutar privredne komore između pristalica i drugih koji su se plašili da će efekti depresije prouzrokovati da program uđe u novčani minus. Kao posledica toga, 1931. godine su program vratili na slobodni, ali i noćni rodeo. Dve godine kasnije, kada je privredna komora izglasala otkazivanje proslave 1933. god., vođstvo organizacije Dana '76-te za tu godinu je preuzeila Pomoćna komora žena Dedvuda na čelu sa Pet Vud i ponovo je uveden

profesionalni rodeo koji nakon toga ostaje trajni deo proslave.

Nakon uspeha prvih *Dana '76-te* u Dédvudu, članovi privredne komore predvođeni Nel Perigoom, uvideli su da neki njegovi uspešni aspekti mogu biti proširen i nezavisno od kratkog perioda godišnje proslave i da mogu biti iskorisćeni kao turističke atrakcije po sebi i kao sredstvo promocije grada. Poslednji neodržani govor Propovednika Smita, svake godine je po rutini držao drugi sveštenik. Predstava Perigoove „*Sudenje Džeku Mekolu*“, postala je redovni letnji događaj počevši od 1927. god. Povremeno je u predstavi glumio Gejl Vajman iz Dédvuda čiji je deda napravio vešala na kojima je Mekol obešen u Janktonu.¹⁹⁴ Prema anketi iz 1938. godine, suđenje se kotiralo među vodećim atrakcijama Dédvuda. Perigou je takođe koristila šou za promociju grada kad god se za to ukazala prilika. Tokom Drugog svetskog rata, predstava je postavljena u Janktonu, Južna Dakota, kako bi se podržali ratni napor putem skupljanja sredstava za Crveni krst i redovno je izvođena za grupe gostujućih konvencija kao što su putujući urednici i državni zvaničnici. Iako je reklamirala šou kao „autentičnu predstavu baziranu na stvarnim događajima u rudarskom sudu“, nije se libila da modifikuje radnju, ako bi se za to ukazala prilika. Tako je 1944. godine, bila pozvana kod Džeka Pejdža iz WNAX radio kompanije u Janktonu kako bi pronašla „promotivni model“ sa fizičkim izgledom Usamljenog rendžera i njegovog konja Silvera tokom gradskе proslave „Dani lepeze Srednjeg zapada“ pošto je „veliki broj njegovih šou-programa pričao priču o Dédvudu“.

---

¹⁹⁴ Jones, 88.

Perigo je ponudila da izvede satiru u kojoj Usamljeni rendžer hvata Džeka Mekola i privodi ga pravdi. Pošto su zaštitni znak Dedvuda dugo bile njegove istorijske ličnosti, Hikok i Kalamiti Džejn, Perigoova i drugi publicisti, izabrali su nove slavne ličnosti grada od određenih ličnosti Dana '76-te da predstavljaju autentičnu vezu sa slikovitom prošlošću. Iako su takve ličnosti proširivale definiciju autentičnosti, one su pružale i personifikaciju prošlosti. Perigoova i drugi promoteri su dobro razumeli pružanje lične veze sa prošlošću i vešto su transformisali tri lokalne figure u slavne ličnosti kako bi obezbedili živi dokaz Dedvudovom polaganju prava na istorijski legitimitet.

Svaka ličnost koju su promoteri Dedvuda izabrali, predstavljala je na neki način arhetipove teritorije najviše povezivane sa Dedvudom. „Poker“ Alis Tabs, bivša madam koja puši cigare i starosedelac obližnjeg Sturdžisa, odgovarala je za ulogu Kalamiti Djejn - sirove, muškobanjaste žene sa teritorije koja je ogreza u alkoholu. Tabs je skrenula pažnju na sebe kao delilac karata tokom prve proslave Dana '76-te i postala je popularna figura zbog svoje živopisne osobenosti i glasina da je jednom bila optužena za ubistvo dva vojnika iz Fort Mida.

„Dedvud Dik“ Klark, igrao je ulogu izviđača i avanturiste svog imenjaka. Kao i Tabsova, i Klark je imao status prvog doseljenika na osnovu dugog boravka u regionu. U stvarnosti, nedostajao mu je romantični pedigree koji doličuje jednom zapadnom heroju - on je bio radnik na železnici iz obližnjeg Vajtvuda. Klark je preuzeo ulogu izmišljenog Dedvud Dika na proslavi Dani '76-te 1924. god. i toliko je uživao u pažnji da je počeo da izmišlja kako je bio borac

protiv Indijanaca, izviđač kod Kastera, jahač poni ekspresa, čuvar i kočijaš poštanskih kočija. Ipak, Klark je dobro igrao ulogu. Oblačio se u jelensku kožu, imao dugu kosu, nosio duboke čizme zajedno sa kaubojskim šeširom i uverljivo pričao turistima o svojim iskustvima na teritoriji. U 77. godini života, tačnije 1927. god., smestio se u platneni šator u Pajn Krest turističkom parku i ubrzo postao popularna atrakcija ispredajući priče turistima koji su tu kampovali. Godinu dana kasnije, privredna komora je priznala njegove usluge gradu kao istorijske ličnosti pa su mu sagradili trajnu kolibu u parku. Sledeće godine, po Klarkovom zahtevu, koliba je proširena uz pomoć volontera kako bi se smestio veliki broj turista koji su ga, prema „The Black Hills Weekly-ju“, smatrali „Mekom posete Crnim brdima“.¹⁹⁵

Privredna komora Dedvuda je zaposlila Klarka i Tabsovou da predstavljaju grad kad god se ukazala potreba za predstavnikom Divljeg zapada. Kada je Omaha, Nebraska, zatražila od privredne komore predstavnike iz Dedvuda da učestvuju u njihovom Jubileju Aksarben, proslavi 75-to godišnjice državnosti, oni su poslali Tabsovou i Klarka da jašu na paradi na Dedvud pozornici. Klark je na posletku potisnuo Tabsovou kao Dedvudov najbolji predstavnik zbog njenog alkoholizma i krhkog zdravlja. Vodio je paradu na desetoj godišnjoj konvenciji Udruženja Kaster bojnog polja u Bilingsu, Montana, a 1928. god., pratio je grupu promotera i biznismena Crnih brda do Vašingtona kako bi predsedniku Kelvinu Kulidžu preneli poruku dobre

---

¹⁹⁵ Paul, 114.

---

volje i pozvali ga da se vrati u Crna brda za njegov sledeći odmor.¹⁹⁶

Nakon što su 1930. godine i Klark i Tabsova umrli, Nel Perigo je usmerila pažnju ka novoj lokalnoj slavnoj ličnosti, „Potejto Kriku“ (Krompir potoku) ili Džoniju Peretu, sa vršenom prototipu usamljenog kopača. Peret, stanovnik Dedinja od 1883. godine, živeo je u obližnjem Potejto Kriku i preživljavao ispirajući zlato, a instant slavu stekao nakon što je pronašao jedan od najvećih grumena zlata u Crnim brdima 1929. god. Privukao je pažnju članova komore nakon što se priključio klubu brkatah za Dane '76-te, šetajući u paradi, gurajući kopačka kolica i glumeći u „*Sudenuju Džeku Mekolu*“. Poput Klarka i Tabsove, Peret se dobro uklapao u ulogu; i dalje je živeo u kopačkoj šupici na potoku, imao izgled vilenjaka sa visinom od metar i nešto, nosio je dugu sedu bradu i naočare sa zlatnim ramom. Jednog leta kasnih 1930-ih, zamenio je Klarka kao lokalna živa poznata ličnost i zabavljao je turiste svojim demonstracijama ispiranja rude.

Perigoova je ubrzo shvatila da, poput Klarka, Peret može biti iskorišćen da se grad reklamira na nacionalnoj osnovi. Tako ga je, 1941. godine, pozvala da je prati u Čikago kako bi učestvovali na godišnjem Međunarodnom putujućem šou-programu „*Chicago Tribune-u*“. Peret se obukao u jelensku kožu i demonstrirao ispiranje zlata i, prema „Black Hills Weekly-ju“, bio je „hit šou programa“. Ponesena uspehom, Perigoova je preuzeila ulogu Peretovog agenta ugovorivši mu intervju na CBS-ovom radio programu „Mi narod“, predstavljajući ga kao „definitivni do-

---

¹⁹⁶ Jones, 771

kaz da pravi starinski kopač postoji“. Kasnije je napravila članak o njemu za „The All Story Western Magazine“. Kada je Peret umro 1943. godine, zajednica ga je toliko zavolela da su mu ukazali počast velikom sahranom na brdu Morija blizu grobnih mesta Hikoka i Kalamiti Džejn, kao spomen na njegovu ulogu slavnog „poslednjeg pionira“ grada.¹⁹⁷ Uzdizanje Pereta na nivo lokalnog heroja od strane Perigoove i njeno pravljenje predstava po uzoru na tradiciju Dana '76-te kao tradicionalnih događaja van tog dešavanja, poslužilo je kao sredstvo da se još dublje utka istorijska komemoracija Divljeg zapada u društveno platno Dedvuda. Postepeno i kroz ponavljanje, istorijske satire i živopisne ličnosti su preuzele moć tradicije i, kada je jednom ovaj plašt skinut, postao je deo identiteta zajednice. Dani'76-te su takođe postali integralni deo Dedvudove sezonske rutine i bez prekida su preživeli od 1924. godine uz pomoć sposobnosti organizatora da ih predstave kroz organsku prirodu dozvoljavajući im da rastu i šire se u okviru tradicionalne strukture.

Tumbston nije imao sreće, mesta, vremena, niti snage tradicije da u narednim godinama održi Heldorado. Kao i njihovi pandani u Crnim brdima, organizatori su se svim naporima trudili da događaj održe vitalnim time što su uključili svečanu povorku, eksperimentisali sa stilom predstavljanja i, na kraju, dodali i rodeo. Ipak, stanje depresije u Tumbstonu zatvorilo je vrata ranoj eri Heldorada.

Nakon gubitka sedišta okruga i Kelijevog odlaska, mnogi prvobitni planeri su se okupili sa Volterom Kolom, novim vlasnikom „The Tombstone Epitaph-a“ u junu 1930.

---

¹⁹⁷ Slotkin, 117.

god. kako bi isplanirali još jedan Heldorado. U svojim diskusijama, pomerali su se ka jačem isticanju nasilja i ličnosti ne bi li ga učinili atraktivnijim za posetioce koje zanima Divlji zapad. Novi šou, zamenio je Kelijevo akcentovanje zabave u kampu sa „uzbudljivijim scenama“ i „dodatnom pucnjavom u skladu sa duhom scena koje se prikazuju“. Ove promene će, kako je Kol najavio, učiniti Heldorado „snažnijim od bilo kog drugog šoua“, ali će ostati verne principu verodostojnosti:

„Nijedna primamljiva karakteristika bučnih 80-ih neće oskudevati ni u jednom detalju - biće puno akcije“.¹⁹⁸

„Akcija“ se pretvorila u ono što je „Epitaph“ lane nazivao „pištolji i zabava“ festival i veliki broj istorijskih satira. Umesto da se scene izvode na ulicama kako je Keli radio, planeri su postavili pozornicu na tlu srednje škole u formi zvanične pozorišne priredbe nazvane „*Heldorado priredba*“. Za razliku od profesionalno napisanih i režiranih produkcija u Dedevidu i Dodž Sitiju, Tumbstonovu priredbu je napisao lokalni episkopalni sveštenik, prečasni Henri B. Mur. Njegova produkcija nije imala pretenzija ka stvaranju zajedništva ili savremenosti, kao što je bio slučaj sa Danima ’76-te. Umesto toga se isključivo fokusirao na nasilne epizode koje su reprezentativne za rani period teritorije, uključujući masakr Apača u vozu, borbe između kaubaja i rudara i detaljne pljačke poštanske kočije, scenu otimanja rudnog nalazišta, linčovanje od strane osvetnika sa kulminacijom u okršaju kod OK Korala. Promoteri su senzacionalni ton učinili uverljivijim dajući mu autentičnost. Takve „uzbudljive epizode“, objavio je Kol u „Epitafu“, „će podsećati na

¹⁹⁸ Jones, 90.

istorijski istinite dane kada su sudije Kolt (vrsta pištolja) i Linč (kao akt linčovanja) vladale“.

Na završetku proslave 1930. godine, Kol je Heldorado nazvao „američkim Oberamergom“ (opština u Bavariji, Nemačka; ovo je vrsta tradicionalne predstave koja se izvodila od sredine 16. veka) koji treba da bude postavljen u prirodni amfiteatar oko grada zbog svog uzdizanja Tumbstona do nacionalnog značaja:

„Vidimo posetioce Heldorada kako dolaze kao hodočasnici do hrama prošlosti gde ih život tih dana dočekuje u obliku najpribližnjem tadašnjem i sa sobom odnose viziju lepote duše Tumbstona koja će ih inspirisati da bolje žive i razmišljaju.“¹⁹⁹

Nažalost, sama priredba Heldorada nije bila dovoljna kako bi se proslava održala u Tumbstonu ophrvanim depresijom. Promoteri Tumbstona, očajni u pokušaju da grad održe u životu, okrenuli su se reklamiranju klimatskih uslova korisnih po zdravlje i ruderstvu. Međutim, istorija grada ostala je na prvom mestu.

Hari Kar, pišući za „The Los Angeles Times“, prisustvovao je jednom sastanku promotera i zapazio da je to prvi na kome je bio „gde je predmet debate bilo kako unovčiti lošu reputaciju“.²⁰⁰ Veliki deo debate se vodio oko toga kako potrošiti 8.000 dolara koliko država izdvaja za grad i pokriti osnovne troškove Heldorada za period od dve godine, rezonujući da je proslava reklama za celu državu. Sa gotovinom na raspolaganju, organizatori Heldorada su proširili proslavu na četri dana i dodali još nasilja sa „Deset

---

¹⁹⁹ Ibid, 119.

²⁰⁰ Ibid, 119.

---

izvanrednih epizoda u krvaroj istoriji kampa tokom čitava četiri dana“.

Samo nasilje nije bilo dovoljno da generiše podršku za održavanje Heldorada, jer je Tumbstonova ekonomija doživela kolaps kada su poslednji elementi okružne administracije napustili grad. U poslednjem pokušaju da se proslava ohrabri, komitet organizatora je odstupio od Kelijevog stava „Heldorado nije rodeo“ i dodao jedan 1932. godine. Međutim, podrška zajednice je opadala i, kada su novčana sredstva od države iscrpljena 1932. god., grad je ukinuo Heldorado. Iduće godine u Tumbstonu je održan „super rodeo“ umesto proslave. Naredni pokušaji da se održe Dani roda teritorije, nastavili su se povremeno tokom 1930-ih, ali se nisu materijalizovali u događaj zajednice.

Uprkos relativno kratkom trajanju, seme tradicije Heldorada je bilo čvrsto zasađeno u zajednicu. Kada je uspešno oživljena 1946. godine, javna proslava u Tumbstonu, ponovila je mnoge oblike i karakteristike svog prethodnika, ali je takođe imala korist solidnijeg ekonomskog stanja i širom rasprostranjenog publiciteta koji je generisala serija filmova kasnih 1930-ih i 1940-ih.

Do kraja 1930-ih, javne proslave u Dedvudu, Tumbstonu i u manjem stepenu u Dodž Sitiju ustanovile su svoju prošlost kao svet odvojen od sadašnjosti. Gradske vođe i čelnici zajednice su, u želji da svoje zajednice učine ekonomski održivijim, izabrale da se klone modernizma i preoblikovale su svoj identitet u svetu trenutka Divljeg zapada. Istoriska simbolika Divljeg zapada - proizvod zapadne industrije - je ustoličena u okviru svake zajednice kroz

kostimirane učesnike, svečane povorke, priredbe, indijanske logore i relikvije.

Sarađujući sa gradskim privrednim komorama, učesnici proslava su podržavali novi građanski identitet zasnovan na ideji da su njihovi gradovi imali herojsko i monumentalno mesto u Americi unutar definicije koju su postavili organizatori događaja. Pa ipak, unutar svake zajednice, mnogi poslovni i politički lideri su bili nevoljni da potpuno okrenu leđa vrednostima modernog napretka i savremenosti za koje su verovali da su ključ budućeg prosperiteta i zdravlja. To oklevanje je naročito bilo uočljivo u Dodž Sitiju koji se do visine peščanih oluja ponosio svojim regionalnim liderstvom i jakom ekonomijom. Postepeno je njihovo oklevanje slabilo sledstveno rastu broja i kvaliteta vestern filmova o Tumbstonu, Dodž Sitiju i Dvedvudu. Nakon 1930-ih i pojave televizije posle Drugog svetskog rata, došlo je do neverovatnog naleta turista i otvaranja novih mogućnosti da se prošlost iskoristi. Mali je broj poslovnih i političkih lidera koji su mogli predvideti punu moć medija posredstvom kojih će se simbolika Zapada uzdići do novih visina i uz pomoć kojih će ostvariti značajne efekte na svaku od zajednica.

Literatura

- Anderson, Harry, Deadwood: An Effort at Stability, u *Montana The Magazine of Western History*, 1970.
- Badger, Jr., Joseph E., *The Old Boy of Tombstone; or Wagering a Life on a Card*, New York: (Beadle's Dime Library, 1883.)
- Bishop, William Henry, u Across Arizona u 1883, u *Harper's New Monthly*, 1883. 489-490.
- Bodner, John, *Remaking America: Public Memory, Commemoration, and Patriotism in the Twentieth Century*, (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1992.)
- Cushman Clark, The Society of Blade Hills Pioneers, *Some History of Lawrence County*. (Pierre, South Dakota: The State Publishing Company. 1981.)
- Dykstra, Richard, Overdosing on Dodge City, *Western Historical Quarterly*, 27 1996, 509
- Fabian, Ann, History for the Masses: Commercializing the Western Bastu, *Under an Open Sky: Rethinking America's Western Past*, ur. William Cronon, George Miles, i Jay Gitlin, (New York and London: W.W. Norton and Company, 1992.)
- Faragher David, A Nation Thrown Back Upon Itself: Frederick Jackson Turner and the Frontier, *Rereading Frederick Jackson Turner: The Significance of the Frontier, and Other Essays*, (New York: Holt, 1994.)
- Finger, Charles, *Adventure Under Sapphire Skies*, (New York: William Morrow and Company, 1931.)
- Frodringham, Robert. *Trails Through the Golden West*, (New York: Robert M. McBride and Company, 1932.)
- Jones, Daryl, Clenched Teeth and Curses: Revenge and the Dime Novel Outlaw Hero, Richard Etulain and Michael

- Marsden, ur. *The Popular Western: Essays Toward a Definition*, (Bowling Green: Bowling Green University Popular Press, 1974.)
- Larson, Rupert, Exploring a Once Wild and Woolly Town, *Progressive Arizona*, 1927.
- Parker, Watson, *Deadwood: The Golden Years*, (Lincoln and London: University of Nebraska Press, 1981.)
- Paul, Rodman Wilson, *Mining Frontiers of the Far West, 1848-1880*, (Albuquerque: University of New Mexico Press, 1963.)
- Richardson, Leander, A Trip to the Black Hills, *Scribner's Monthly*, 1877
- Savage, William, Jr., *The Cowboy Hero: His Image in American History and Culture*, (Norman: University of Oklahoma Press, 1979.)
- Slotkin, Richard, *Regeneration through Violence: The Mythology of the American Frontier, 1600 - 1860* (Middletown: Wesleyan University Press, 1973.)
- Noel, Mary, *Villains Galore: The Heyday of the Popular Story Weekly*, (New York: The Maximilian Company, 1954.)
- Smith, Nash Henry, *Virgin Land: The American West as Symbol and Myth* (Cambridge: Harvard University Press, 1950.)
- Masterson, W.B. *Famous Gunfighters of the Western Frontier*, (Fort Davis, Texas: Frontier Book Company, 1968.)
- Wheeler, Edward L., *Wildcat Bob, the Boss Bruiser* Beadle's Starr's New York Library, 1877.
- White Richard, *Frederick Jackson Turner and Buffalo Bill, The Frontier in American Culture*, ur. James R. Grossman (Berkeley: University of California Press, 1998).
- Willett, Edward, *The Gray Hunter; ili. The White Spirit of the Apaches. A Tale of the Arizona Mountain Placers*. (New York: Beadle's Dime Novels, 1879.)

HEROJI DIVLJEG ZAPADA

Pričaži i prvobitne naseobine

Rezime

Mit o Divljem Zapadu je proizveo mitske heroje i toponeime. U mislima modernog čoveka, neodređeni Zapad je sinoniman sa odmetnicima i revolverima, sa puškama i kaubojima, linčevima, likovima većim od života, paravanimma kao zgradama, neprijateljskim domorocima, salunima, kockanjem i borbama između dobra i zla. Ovo interesovanje je istrajavašo kroz 20. i 21. vek kroz knjige, filmove i štampu što je i predmet analize ove studije

Wild West heroes
Depictions and original settlements

Summary

The myth of the Wild West has produced mythical heroes and localities. In the minds of modern men, the unspecified West is synonymous with outcasts and revolvers, with shotguns and cowboys, lynchings, larger than life characters, screens as buildings, hostile natives, saloons, gambling, and battles between good and evil. This interest has permeated through the 20th and into the 21st century life through books, films and the press making it the subject of analysis in this study.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(738)(0.034.2)
316.722(738)(0.034.2)
929(738)(0.034.2)
791.223.1(0.034.2)
821.111(73).09(0.034.2)

ХРИСТИЋ, Љубомир, 1978-
Heroji Divljeg zapada [Elektronski izvor]
: prikazi i prvo bitne naseobine / Ljubomir
Hristić. - Beograd : Univerzitet, Filozofski
fakultet, Odeljenje za etnologiju i
antropologiju, Centar za proučavanje folklora
i popularne kulture, 2012. - 1 elektronski
optički disk (CD-ROM) : tekst ; 12 cm. -
(Etnoantropološki problemi. eMONOGRAFIJE ;
#knj. #5)

Sistemski zahtevi: Nisu navedeni. - Nasl. sa
naslovnog ekrana. - Bibliografija. - Summary.

ISBN 978-86-88803-07-6

а) Дивљи Запад - Историја б) Филм -
Мотиви - Дивљи Запад с) Америчка
књижевност - Мотиви - Дивљи Запад
COBISS.SR-ID 189930508

